گليور جو سير ۽ سفر

ڀاڱو پهريون

ليلي پٽ ڏي درياهي مسافري

باب پهريون

گليور ڪيئن قيد ٿيو

منهنجي پيءُ کي ناٽنگهام شائر ۾ هڪڙي ننڍي جائداد هئي. آءٌ سندس پنجن پٽن مان ٽيون هوس. چوڏهن ورهين جي عمر ۾ آءٌ ڪيمبرج جي مدرسي ۾ ويس، جتي ٽي ورهيه رهيس ۽ ڏاڍي محنت ڪري پڙهيس. جڏهن بابو مونکي وڌيڪ وقت لاءِ اتي رکي نه سگهيو تڏهن آءٌ ڪاليج ڇڏي لنڊن ۾ وڃي سرجن يا ڊاڪٽر ٿيس.

اتي مونکي گهڻو فائدو ڪونه ٿي پيو تنهن ڪري هڪڙي جهاز تي وڃي ڊاڪٽر ٿيس ۽ هڪڙي ٻه سمنڊ جي مسافري ڪري موٽي لنڊن

گليور جو سير ۽ سفر

ڀاڱو پهريون

لِلي پٽ ڏي درياهي مسافري

باب پهريون

گليور کيئن قيد ٿيو

منهنجي پيءُ کي ناٽنگهام شائر ۾ هڪڙي ننڍي جائداد هئي. آءٌ سندس پنجن پٽن مان ٽيون هوس. چوڏهن ورهين جي عمر ۾ آءٌ ڪيمبرج جي مدرسي ۾ ويس، جتي ٽي ورهيه رهيس ۽ ڏاڍي محنت ڪري پڙهيس. پيڻهن بابو مونکي وڌيڪ وقت الاءِ اُتي رکي نه سگهيو تڏهن آءٌ ڪاليج ڇڏي لنڊن ۾ وڃي سرجن يا ڊاڪٽر ٿيس.

اُتي مونکي گهڻو ناڻو ڪو نه ٿي پيو لهڻ ڪري هڪڙي جهاز تي وڃي ڊاڪٽر ٿيس ۽ هڪڙي ۾ سمنڊ جي مسافري ڪري موٽي لنڊن

ر آيس ۽ ڪجھ وقت تاءِ الي رهڻي پيس. ٻورين ته
مولڪي ڪمائي گھڻي هوندي هئي، پر ليڪ اها
گھٽجي وئي. لنهن ڪري مون وري اراده ڪيو
ر ڪنهن دريائي سفر تي وڃان. آءٌ ٻن جهازن
۾ ڊاڪٽر هوس ۽ ڇهن ورهين تاءِ ڪيترن ئي
مسافرن ڪمر، ڪي ايرلدي الڊيز ڏي ۽ ڪي
اولهندي الڊيز ڏي، جن مان مون چڱو پيسو
ڪمايو ۽ پنهنجي دولت وڌائي.
پوئين مسافري مان گھڻو فائدو حاصل نه ٿيو،
لنهن ڪري آءٌ سمنڊ جي سفر مان ڪڪ ٿي
پيس ۽ اراده ڪيم ته اڳتي آءٌ پنهنجن ٻارن ٻچن
مان گھر گذاريندس. پر ٽن ورهين کان پوءِ مون
ٻاٽ ڪي هڪڙي چڱي جهاز "انٽيلوپ" يعني
هرڻ لي ڊاڪٽر مقرر ڪرايو هو ڏکڻ واري سمنڊ
ڏي وڃڻو هو. اسين سنه ١٦٩٩ جي مئي مهيني
جي ۴ تاريخ برسٽل مان روانا ٿياسين ۽ شروعات
۾ اسان جي مسافري تمام سک واري هئي.
انهيءَ پاسي جي سمنڊن ۾ جيڪي اسان جا ڪر
ڪليا لن جي مفصل بيان ٻڌائڻ سان، ڪن سـ
ڪري، اسين ٻڌندڙ کي تڪليف نه ڏينداسين
ايترو چوڻ بس آهي ته جڏهن ڏکڻ واري سـ
ڪان لگهي ايرلدي وارن الڊيز ٻيٽن ڏي

وياسين تڏهن هڪڙو سخت طوفان اچي لڳو جنهن اسان جي جهاز کي ڌڪي وان ڊيمنسلئنڊ جي اتر الهندي ڏي آندو. اسان جي خلاصين مان ٻارنهن سخت پورهئي ۽ بک جي وگهي مري ويا، باقي تمام ضعيف حالت ۾ هئا.

نولمبر جي ٥ تاريخ جڏهن الهي ملڪ ۾ اونهارو شروع ٿو ٿئي، تڏهن هوا غبار واري ٿئي ٿي. خلاصين جهاز کان ٿوري پنڌ تي هڪ ٽڪر ڏٺو. پر هوا اهڙي زور واري هئي جو اسان جو جهاز ڌڪجي انهي ٽڪر تي وڃي لڳو ۽ ڀڄي ٻه ٽڪر ٿي پيو.

جهاز وارن مان ڇهه ڄڻا، جن مان آءٌ هڪڙو هوس، ٽن هڪڙو ٻتيلو لاهي سمنڊ ۾ وڌو ۽ ڏايا مٿا هنياسون ته جهاز ٽڪر کان اکوري پري ٿئي. اسين ڳڻ ڏيئي اٽ ٽو ميل ڪري وياسين، پر ٿڪجي پياسين جو جهاز تي سخت محنت ڪئي هئيسون. تنهن ڪري لاچار ٿي پاڻ کي لهرن جي حوالي ڪٽي ڪيوسون. پر اڌ ڪلاڪ جي اندر، واء جي اوچتي جهوٽي اچڻ ڪري ٻتيلو اونڌو ٿي پيو. آءٌ چئي نٿو سگهان ته منهنجي ٻتيلي وارن سنگتين جو، يا جي ٻچي وڃي ٽڪر تي پهتا، يا جي جهاز ۾ رهجي ويا، تن جو ڪهڙو حال ٿيو.

پر آءٌ ڀانيان ٿو ته اهي سڀ ٻڏي مئا. باقي آءٌ،
سو قسمت جي اشاري تي ترڻ ۽ ٻانهون هڻڻ لڳس
۽ سمنڊ جي لهرن ۽ هوا جيڏانهن ٿي ڌڪيم اوڏانهن
ٿي ويس. ڪڏهن ٽنگون هيٺ ڪري ٿي ڏٺم ته
تري پيرن سان ڪونه ٿي لڳو. جڏهن آءٌ بلڪل
ٿڪجي پيس ۽ وڌيڪ ٻانهون هڻي نه سگهيس ۽
ٻڏڻ تي هوس تڏهن اوچتو ڏٺم ته پنهنجي قد
جيڏي پاڻي ۾ آهيان. انهيءَ وچ ۾ طوفان به ڍرو ٿيو.
پاڻي اڌ ڪوهه جي اندر ئي ٿالهو ٿيندو ويو جو آءٌ
ميل کن لاءِ پنڌ ڪري پوءِ ڪناري تي وڃي پهتس.
اٽڪل شام جو اٺين بجي جو وقت هو، جو آءٌ سڪيءَ
تي وڃي چڙهيس. آءٌ ڏاڍو ٿڪل هوس ۽ هوا نه گرم
هئي، تنهن ڪري ننڊ اچڻ لڳيم. آءٌ نرم
گاهه تي ليٽي پيس. اٽي نو ڪلاڪ برابر ستو
هوندس ڇالاءِ جو جڏهن جاڳيس تڏهن ڏينهن
جو سوجهرو ٿيو هو.

مون اٿڻ جي ڪوشش ڪئي پر چري به نه
سگهيس ڇالاءِ جو هيٺين پٺ ڀر پيو هوس ڪين
معلوم ڪيم ته ٻنهي پاسي منهنجون ٽنگون ۽ ٻانهون
زمين سان ٻڌل پيون هيون. منهنجا ڳاٽا ۽ ڊگها
وار به ساڳي طرح ٻڌا پيا هئا. ڪيترا ئي سنها سنها
رسا ڇاتي تان هيڏي هوڏي لنگهيل ڏٺم.

آءُ رڳو مٿي نهاري ٿي سگهيس ۽ سچ ۾ ڪرڻ لڳو هو. تنهن ڪري روشنائي منهنجن کي تڪليف ڏيڻ لڳي. پنهنجي آس پاس مو هڪڙي قسم جو پڙڪو ٻڌڻ ۾ آيو، پر جنهن ح ۾ پيل هوس تنهن ۾ آسمان کان سواءِ ٻيو ڪ ڏسي نٿي سگهيس.

سگهوئي پنهنجي کٻي ٽنگ تي ڪا ش جهڙي چرندي معلوم ٿيم. اها وڌندي وڌند منهنجي ڇاتيءَ تائين آئي ۽ وڌي ڪاڏيءَ تائين آئي جيترو ٿي سگهيو اوترو اکيون هيٺ ڪري ڏٺم هڪڙو ننڍڙو ماڻهو آهي، جو قد ۾ ڇهه انچ به مس آهي، جو هٿن ۾ تير ڪمان ۽ پٺن تي تيرن جي ٻڌي ڪنيو پيو اچي.

انهيءَ وچ ۾ ساڳئي قسم جا چاليهارو ماڻهو انهي پهرئين جي پٺيان ايندا معلوم ٿيم. مون کي ڏاڍي حيرت لڳي ۽ اهڙي وڏي هڪل ڏنيم ۽ گجڪار ڪيم جو هو سڀ ڊپ جي پٺ تي ڀڄڻ لڳا. پوءِ مون کي معلوم ٿيو ته انهن مان ڪي، جي منهنجن پاسن تان ٽپي هيٺ زمين تي پيا، تن کي ڏڪي اچڻ ڪري ايذاءُ پهتو هو. پر انهيءَ هوندي به هو سگهوئي موٽي آيا ۽ هڪڙي ته اهڙي همت ڪئي جو منهنجو سڄو منهن ڏسي سگهيو. اهو

ڏسي، پوءِ هو پنهنجو همٿ ۽ اڪون مٿي ڪري هڪڙي عجيب ٻوليءَ ۾ سڏ ڪري ڪي چوڻ لڳو، جنهن جو هڪڙو لفظ به مون نه سمجهيو.

اهو سارو وقت آءٌ ڏاڍو ڏکيو پيو هوس. ليٽ آزاد ٿيڻ لاءِ ڇڪتاڻ ۽ ڪوشش ڪرڻ لڳس. بخوش نصيبيءَ سان ڏاڍا ڇڪي وڌم ۽ جن ڪلن سان منهنجي کٻي ٻانهن زمين تي ٻڌل هئي، سي ڪڍي وڌم. ڪڍهن اها ٻانهن مٿهن تي آڻڻ لاءِ کڻي ٿي، ته ڪهڙي رسي هنن موليڪي ٻڌو هو. ڏاڍي زور سان هڪڙي ڇڪي ڏنم، جنهن ڪري مون کي ڏاڍو سور ٿيو، مگر جن ڌاڳن سان منهنجا وار کٻي پاسي پٽا هئا اُهن، سي ٿورا ڍرا ٿيا، جنهن ڪري آءٌ انڪل ٻه انچ پنهنجو مٿو ڦيرائي سگهيس.

هنن کي جهٽ هٿ وڪڻ جي ڪوشش ڪيم پر هو ورتيم به ڀڄي ويا. تنهن کان پوءِ هڪڙي وڏي رڙ ٻڌڻ ۾ آئي. اها بس ٿي ته انهن مان هڪڙي اهيءَ ساڳيءَ ٻوليءَ ۾ وڏي سڏ ڪي چيو. اهيءَ دم سؤ کان به مٿي تير ڇٽي ويا جي منهنجي کٻي هٿ ۾ اچي لڳا ۽ سئن وانگر چڀي ويا. تنهن کان سواءِ هنن ڪيترا تير هوا ۾ ڇوڙيا، جن مان گهڻا منهنجي ست تي ۽ ڪي ٿورا منهنجي

منهن تي اچي ڪريا.

جڏهن اهو تيرن جو دس لڳي رهيو تڏهن آءٌ سور ۽ اهنج کان ڪنجهڻ لڳس. وري به پاڻ ڇڏائڻ لاءِ ڪوشش ڪرڻ لڳس تڏهن هنن وري پيو تيرن جو دس اڳين کان به وڏو ڇوڙيو ۽ منجهان ڪن ته منهنجي پاسي ۾ پنهنجا ڀالا به هنيا، پر منهنجو نصيب چڱو هو جو اندران تمام ٿلهي ڪپڙي جي صدري پيل هيم، جنهن ۾ اهي گهڙي نه سگهيا.

مون خيال ڪيو ته مات ڪري پئجي رهڻ بهتر آهي. منهنجي رٿ اها هئي ته رات تائين ائين پيو هجان، پوءِ پنهنجي ڇٽل ڪبي هٿ سان پاڻ کي مشڪلات کان سواءِ آزاد ڪري سگهندس. باقي رهيو ته جيڪي هيم ته جيهو سڀ انهي قد جا هوندا جيڏو منجهائن هڪڙو ڏٺو هوم، ته پوءِ جي هو مون تي وڏو لشڪر چاڙهي ايندا ته به انهن سان آءٌ پڄي سگهندس.

کي ماڻهو ڪم پيا ڪندا هجن. جڏهن مون رسا
لاٽي پنهنجو مٿو اهيءَ گوڙ ڏي ڦيرايو تڏهن مون
هڪڙو ڪاٺ جو ٿلهو جڙيل ڏٺو جو زمين کان
ڏيڍ فوٽ کن مٿي هو ۽ جنهن تي منجهان چار ڄڻا
بيهي ٿي سگهيا. اهي ٿلهي تي سڀ اهڙن مان
هڪڙي ماڻهوءَ وڏي تقرير ڪئي، جنهن جو هڪڙو
لفظ به مون نه سمجهيو.

پر مون کي ڄاڻ گهڻو هو ته تقرير شروع ڪرڻ
کان اڳي هن حڪم ڏنو ته جن ڏاڪڻ سان منهنجي
مٿي جو ڪجهه پاسو ٻڌل هو سي وڍي ڇڏين. اهي
ڪري آءٌ پنهنجو مٿو ساڄي پاسي نه ڦيرائي اهي
ماڻهو کي ڏسي سگهيس ٿي، جنهن تقرير ٿي
ڪئي. هو وچولي عمر جو ماڻهو هو ۽ جيڪي پيا
ٽي سندس حاضريءَ ۾ هئا، تن کان ڊگهيرڙو هو.
انهن مان هڪڙو ته خاص خدمتگار جوڪرو هو، جو
سندس جبي جو پلئون جهول وارو پاڳو کنيو بيٺو
هو ۽ منهنجي وچين آڱر کان قد ۾ ٿورو وڏو هو.
ٻين ٻن مان هڪڙو هن جي هڪ پاسي ۽ هڪڙو
هن پاسي سندس مدد لاءِ بيٺو هو.

ڏاڍي مشڪلات سان آءٌ انهن کي سمجهائي
سگهيس ته آءٌ لکي سندس ٻولي، لکي ٻين
جي ٻولي سمجهي ٿي سگهيس، مگر منهنجي ڪا

۽ مرضي ڪا نہ هئي تہ ڪين کو ايذاءُ پهچايان.
مون کي ڏاڍي بک هئي جو جهاز ڇڏڻ کان ڪي
ڪلاڪ اڳي هڪڙو گرهہ بہ نہ کاڌو هوم، تنهن
ڪري پنهنجي ڪن هٿ جي هڪڙي آڱر ذري
ذري پنهنجي وات ۾ وجهي اشاري سان چيم تہ
مون کي ماني گهرجي. هنن جو سردار ٿلهي تي
هو، تنهن منهنجو اشارو چڱي طرح پروڙيو. هو
هيڪدم هيٺ لهي آيو ۽ حڪم ڏنائين تہ منهنجن پاسن
تي ڏاڪڻيون رکي وڃن. انهي تي سوين ماڻهو مون تي
چڙهي آيا. انهي جي بادشاهہ کي جڏهن منهنجي
خبر پهندي ملي تڏهن سندس حڪم پٺيان کاڌي
جون ٽوڪريون اهي ماڻهو کڻي آيا هوا ۽ آڻي
منهنجي وات ۾ وڌائون.

ڪاڌي سان مونکي معلوم ٿيو تہ انهي ۾ ڪيترن ئي
جانورن جو گوشت هو، پر سواد مان آءٌ سمجهي نہ
سگهيس تہ ڪهڙن جانورن جو هو. ٽنگون، ڦٽيون،
رانون، جنهنجي شڪل ٻڪري جي عضون جهڙي هئي
سي چڱيءَ طرح پڪل هيون، مگر جهرڪيءَ جي
کنڀڙاٽين کان بہ ننڍيون هيون. مون گرهہ گرهہ ۾
اهي ٻہ ٻہ ٽي ٽي ڪري پي کاڌيون ۽ ٽي ٽي روٽيون
گرهہ سان ٿي کاڌيم، جو اهي قد ۾ بندوق جي گولين
جيڏيون هيون. هنن ٽوڪرين مٿان ٽوڪريون منهنجي

وات ۾ بي وڏيون ۽ ڇيرو ڪاڏو مون ڪاڏو ڪڍهن لي ۽ منهنجي قد لي هنن حيرت ۽ عجب جون هزارين نشانيون ڏيکاريون.

تنهن کان پوءِ ورتي مون بيو اشارو ڪيو تہ مونکي اڃ لڳي آهي. منهنجي ڳالهہ مان هنن کي معلوم ٿيو هو تہ آءٌ پاڻي بہ ٿورو ڪين پيئندس. هو تمام هشيار ماڻهو هئا، تنهنڪري هنن تجويز ڪري پنهنجو هڪڙو وڏو پيالو پيپ ڪٽي رسي ۾ لڙڪايو. اهو هنن ڊيڙهي منهنجي هٿن وٽ آندو ۽ پوءِ انهيءَ جو ٻيڪڻ کڻي لاهي ڇڏيائون. اهو آءٌ ڪٽي هڪڙيءَ ساهيءَ سان پي ويس ڇا لاءِ جو اهي ۾ پاءُ کن پاڻيءَ جو مس هو، تنهنجي پٺ ۾ پلا مونکي ڪهڙي مشڪلات هئي. معلوم ڪيم تہ سواد ۾ شراب جهڙو هو، مگر ڏاڍو لذيذ هو.

هنن مونکي شراب جو ٻيو پيپ آڻي ڏنو، جو آءٌ اڳي والکي جهٽ ۾ پي ويس ۽ وڌيڪ اشارا ڪرڻ لڳس. پر هنن وٽ ٻيو موجود ڪو نہ هو جو ڏين. جڏهن آءٌ اهي عجب جهڙا ڪم ڪري رهيس تڏهن هنن خوشيءَ مان رڙيون ڪيون ۽ منهنجي ڇاتيءَ تي نچڻ لڳا. هنن مونکي اشاري سان چيو تہ اهي خالي پيپ هيٺ اڇلائي ڇڏ، پر پهرين هنن هيٺ ماڻهن کي خبردار ڪيو تہ پري ٿي بيهن. جڏهن هنن پيپ هوا ۾ ڏٺا تڏهن منجهان وڏي رڙ اٿي.

سچ ٿو چوان ته ڪيترائي ڀيرا منهنجي دل ۾ آيو ته جيئن هو منهنجي ڀت تي آيا ۽ ويا، تيئن ڀرپان چاليهه پنجاه جي منهنجي پٺ ۾ هئا تنڪي جهلي هيٺ زمين تي اڇلائي وجهان، پر وري ياد پيم ته جيڪي هنن مون سان ڪيو هو سو شايد تمام خراب نه هو ۽ مون به هنن سان انجام ڪيو هو ته آءٌ سندن نقصان ۾ نه آهيان، تنهنڪري سگهوئي اهي خيال منهنجي دل مان نڪري ويا. هنن تمام ننڍڙن انسانن جي همت تي مون کي عجب ٿي لڳو جي ٻي ڊپا منهنجي لت تي پي چڙهيا ۽ هليا، جڏهن منهنجو هٿ هڪڙو چنل به ڏئائون ۽ مون جهڙي وڏي حيوان کي ڏسي ڏڪيا به نه ٿي.

ٿوري وقت کان پوءِ جڏهن هنن ڏٺو ته آءٌ وڌيڪ ڪاڏو نٿو گهران تڏهن هڪڙي وڏي درجي وارو ماڻهو شهنشاهه جي طرفان منهنجي اڳيان آيو. منهنجي سڄي ٽنگ تي پير کان چڙهي هلي منهنجي منهن وٽ آيو. پنيانس ڏهه ٻارهن ماڻهو هئا. انڪل ڏهن منٽن تائين هنن مون سان ڪنهين به ڪاوڙ جي نشانيءَ کان سواءِ ڳالهايو، مگر نظر منهنجي منهن ۾ ڪتل هيس. ڳالهائيندي هن اڪثر اڳ ڏانهن هٿ ڪنيو ٿي، جيڏي پوءِ مون کي معلوم ٿيو ته سندن وڏو شهر هو، جو اتان اڌ ميل پنڌ تي هو.

شهنشاهہ اهو پکو ٺهرايو ڪيو هو تہ مون کي اتي ولي هلڻ.

مون مختصر لفظن ۾ وونديءَ ڏانهن ٻہ هنن اها نہ سمجهي. چڙٻل همت ٻئي همت لڙي رکي ۽ ٻوء منهنجي مٿي ۽ ٻنهہ ٻي رکي، اشاري سان چيو مانس تہ منهنجي مرضي آهي تہ مون کي هن ٻند مان آزاد ڪريو. پاڻهي تو ۽ هن منهنجو مطلب سهي ڪيو، جا لاء جو هن ڪٺد ۽ وٺي نهڪر ڪٽي ۽ پنهنجو همت اهڙي طرح مٿي ڪماء جو مون سمجهيو تہ چوي ٿو تہ لوڪي انهن ٻي ٻذل ڪٽي هلنداسين. انهي هولڊي ۾ هن ٻيا اشارا ڪيا، جن مان مون سمجهيو تہ مون کي چڱيء طرح ڪاوائيندا پيار ٻندا ۽ سکيو وڪندا.

لهن ٻي ووي ۾ مون کي خيال آيو تہ زور لاهي وسا جنان ۽ ڪلا پنيان. ٻہ جڏهن منهن ۽ هٿن ٻي هنن جي ليرن جا وسڪارا لڳم، جنمان گهڻا اجان ٽنبا پيا هئا ۽ ڏکن وارين جاين ٻي ڦوڦيندا ٽي پيا هئم، تڏهن مون هنن کي اشارن سان چيو تہ ڪاڻ جمهن اوهان کي وٺي ليڻن مون سان ڪوبو. لهن ٻي ستتئي مون هڪڙي وڏي رڙ ٻڌي ۽ معلوم ڪيم تہ گهڻا ماڻهو منهنجي ڪبي ليسم ٻي چڙهي وسا پيا جوڙين. ايڪ اٽرو ليو

جو آءُ پنهنجي سچي پاسي تي اٿلي آرام وٺي ٿي سگهيس.

پر انهي کان اڳي هنن هڪڙي قسم جي مرهم سان منهنجو منهن ۽ ٻئي هٿ ٿڦي ڇڏيا هوا. اهو مرهم ڏاڍو سرهو هو ۽ سگهوئي هنن جي تيرن جا ننڍڙا ڦٽ ڇٽائي ڇڏيائين. انهيڪري ۽ جيڪو کاڌو پيتو مونکي ڏنو هئائون تنهن مان مونکي گهڻي طاقت حاصل ٿي تنهنڪري مونکي ننڊ اچي وئي. مونکي پوءِ ٻڌايائون ته آءُ اٺ کلاڪ برابر ستو پيو هوس ۽ انهيءَ ۾ ڪو عجب نه هو، ڇا لاءِ ته جيڪو شراب مونکي پيڻ لاءِ ڏنو هئائون تنهن ۾ گهوري ننڊ آڻڻ جي دوا گڏي ڇڏي هئائون.

پاڻ تو ته جڏهن جهاز تان لهڻ کان پوءِ پرپندي هنن مونکي زمين تي ستل ڏٺو هو تڏهن شهنشاه کي بروقت خبر ڏني هئائون. تنهن تي پنهنجا مشير گڏ ڪري هن ارادو ڪيو ته مونکي ستيئي ڪٺي ٻڌن. ان موجب راتو رات جو هنن ڪٺي مونکي ٻڌو هو، جيئن مٿي مون بيان ڪيو آهي. هن اهو به حڪم ڪيو هو ته مونکي کاڌو پيتو مٿو پهچائين ۽ هڪڙي ڪل جي گاڏي ناهين جنهن تي مونکي ٻڌل ئي ڪٺي شهر ۾ آڻين.

اها تجويز شايد بهادريءَ جهڙي ۽ خوفناڪ ڏسڻ
۾ ايندي ۽ مولڪي پڪ آهي ته يورپ جو ڪو به
بادشاهه اهڙي وقت لئي هيڪڙ اٿس نه ڪري.
مگر منهنجي راءِ ۾ اها تجويز ڏاڍي مناسب جهڙي
به هئي ۽ موزون جهڙي نه هئي. جيڪڏهن اهي
ماڻهو مولڪي ستي ئي پالن ۽ تن سان مارڻ جي
ڪوشش ڪن ها ته پهرئين ئي جيڪاري سان پڻ
آءٌ جاڳي پوان ها. اهڙيءَ مولڪي اهڙي ڇڙ ولي
ها ۽ آءٌ ايترو زور لايان ها جو جن ڏاڍن سان آءٌ
ٻڌل هوس ٽٽي جيڪر ڇني ڇڏيان ها. پوءِ هو
منهنجي اڳيان بيهي نه سگهن ها ۽ آءٌ نه هنن تي
رحم ڪري نه گهران ها.

هي ماڻهو ڏاڍا هشيار آهن. سندن شهنشاهه،
جو علم ۽ هنر جو حامي آهي، سو هنن کي همتائيندو
آهي ۽ لنهندڪري هو ڏاڍا قابل ۽ هنرمند ٿي پيا
آهن. بادشاهه وٽ ڪبترون ئي قسمن واريون
ڪاون آهن، جن لئي وڻ ۽ ٻيا وڏا ڳرا ڳرا بار کڻندا
آهن. هو اڪثر وڏا وڏا جنگي جهاز به جوڙائيندو
آهي، جن مان ڪي نو فوٽ ڊگها آهن. اهي ٻيلن
۾ جڙندا آهن جتي وڻ ٿين ٿا ۽ پوءِ اتان ڪلن تي
اهي ڪڍائي، ٽن ڇئن سون ٽارڊن جي پنڌ تي سمنڊ
تائين آڻيندا آهن.

پر انهن ڦيٿن وارين ڪلن يا گاڏين مان ڪ
اتري وڏي يا مضبوط ڪاٺ ھٿي جا مونکي ڪٽ
سگهي. تنهنڪري پنج سؤ وايا ۽ انجنير وھار
ويا ته جيڏي وڏي ڪل ناھي سگهن اوڏي ناهين
اھا ڪئين جي جڙيل هٿي ۽ زمين کان ٿي انچ
مٿي هٿي. ست فوٽ ڊگهي ۽ چار فوٽ ويڪري
هٿي ۽ ٻاويھن ڦيٿن تي ٿي هلي. جيڪا وڏي رڍ
مون ٻڌي هٿي سا انهي ڪل جي اڇي پهچڻ تي
ٿي هٿي. پانڃجي ٿو ته اھا منهنجي سڪيءَ تي لهڻ
کان چار ڪلاڪ پوءِ نڪتي هٿي.
اھا وڏي گاڏي، جيئن آءٌ ليٽيو پيو ھوس تيئن
منهنجي پاسي سان لڳ آڻي بيھاريائون. پر وڏي
مشڪلات اھا هٿي ته مون کي کيئن کڻي انهن
۾ رکن. انهي ڪم لاءِ اسي ڪاٺيون ڪلن وانگي
کوڙي ويا. هرهڪ ڪاٺي هڪ فوٽ اوچي هٿي.
۽ مضبوط رسا، سوٽلي جهڙا، ڪڙن ڪنڍن سان
منهنجي بت تي ٻڌلن رسن سان ٻڌي ويا. اهي
رسا، ڪم ڪندڙ ماڻهو ٻڌرين منهنجي ڳچيءَ ۽
منهنجن هٿن ۽ پيرن ۽ بيري جي چوڌاري ٻڌي
ويا هٿا. پوءِ انهن ڪاٺين يا ڪلن تي ڪپيون يا
ڦرڪيون ٻڌي، انهن تان نو سؤ مضبوط ماڻهو اهي
رسا ڇڪڻ لڳا. انهي طرح ٽن ڪلاڪن جي اندر

پر انهن ڦيٿن وارين ڪلن يا گاڏين مان ڪابہ اهڙي وڏي يا مضبوط ڪانہ هئي جا مونکي کڻي سگهي. تنهنڪري پنج سؤ وايا ۽ انجنير وهاريا ويا تہ جيڏي وڏي ڪل ٺاهي سگهن اوڏي ٺاهين. اها ڪاٺين جي جڙيل هئي ۽ زمين کان ٽي انچ مٿي هئي. ست فوٽ ڊگهي ۽ چار فوٽ ويڪري هئي ۽ ٻاويهہ ڦيٿن تي هلي. جيڪا وڏي رڙ مون ٻڌي هئي سا انهي ڪل جي اچي پهچڻ تي ٿي هئي. پانڇي ٿو تہ اها منهنجي سڪيءَ تي لهڻ کان چار ڪلاڪ پوءِ نڪتي هئي.

اها وڏي گاڏي، جيئن آءٌ ليٽيو پيو هوس تيئن منهنجي پاسي سان لڳ آڻي بيهاريائون. پر وڏي مشڪلات اها هئي تہ مون کي کيئن کڻي انهن پر رکن. انهي ڪم لاءِ اسي ڪاٺيون ڪلن وانگي کوڙيون ويا. هرهڪ ڪاٺي هڪ فوٽ اوچي هئي. ۽ مضبوط رسا، سوتلي جهڙا، ڪڙن ڪنڍين سان منهنجي بت تي ٻڌلن رسن سان ٻڌي ويا. اهي رسا، ڪم ڪندڙ ماڻهو پورين منهنجي ڳچيءَ ۽ منهنجن هٿن ۽ پيرن ۽ بيري جي چوڌاري ٻڌي ويا هئا. پوءِ انهن ڪاٺين يا ڪلن تي ڪپيون يا ڦرڙيون ٻڌي، انهن تان نو سؤ مضبوط ماڻهو اهي رسا ڇڪڻ لڳا. انهي طرح ٽن ڪلاڪن جي اندر

مونکي ڏاڍي نہ آئي جنھن تي هو اهڙو لڪي پئجي
ويا جو ڏسڻ ۾ ئي نہ آيا. ٽن هفتن کان پوءِ مس
مونکي خبر پئي تہ منھنجي انھيءَ اوچتي جاڳڻ جو
سبب ڇا هو.

باقي جيڪو ڏينھن رهيو هو، تنھن ۾ اسان گھڻو
پنڌ ڪيو ۽ پوءِ رستي ۾ رات جي لاءِ ساهي ڪيئي
سون. پنج سؤ ٻهري وارا منھنجي هرهڪ پاسي بيٺا،
جنمان اڌ کي مشعل هئا ۽ اڌ کي تير ڪمانيون، انھي
لاءِ تہ جي آءٌ ڀڄان تہ مونکي هڻي ڪيڏن. ٻئي
ڏينھن صبح جو سج اڀرڻ مھل اسين وري پنڌ پياسين
۽ ٻن پھرن ڌاري شھر جي دڙن کان باقي وڃي ٻن
سؤن ياردن تي بيٺاسين. شھنشاھ ۽ سندس سڀ
درٻاري اسان کي گڏجڻ لاءِ نڪري آيا پر وڏن
عھديدارن شھنشاھ کي نہ ڏي ڇڏيو تہ پنھنجي جان
خوف ۾ وجهي منھنجي ٻت تي چڙهي. جنھن
هنڌ گاڏي بيٺي اتي هڪڙي قديم مڙهي هئي، جا

ڪڙي لمبي دري هئي، جا زمين کان ڇهه هٿ
ٿي مس هئي. بادشاهه جي
ڪبي پاسي واريءَ دريءَ ۾ ٻارهن ٻون زنجيرون
لوهارن آسي هڪڙيون ۽ ڇهڙيون ٻورب ۾ سڪر زالن جي
ڪلي وجي رکنون، ٻولنديون آهن ۽ اوڏيون ٿي
واڄ يا گهڙيءَ ۾ ننگ ۾ وجهي انهن
هبون. اهي هنن مهنجي بند ڪري ڇڏيو.
ڪي جيئيهه ڪلف ڏيئي وڏي شاهي
هن مڙهيءَ جي آمهون سامهون ٻنڌ تي
سڙڪ جي ٻئي پاسي ويهن فوٽن جي مٿاهون هو.
هڪڙو منارو هو، جو پنج فوٽ گڏ سندس
الهي ۾ شهنشاهه چڙهي ويو ۽ ساٽس ته مولڪي
دربار جا گهڻئي مکيه امير وزير، الهبلاءِ سگهيس.
ڏسي سگهن، هو آءُ هنن کي ڏسي نٿي شهر کان
اٽڪل هڪ لک ماڻهو تماشي ڏسڻ لاءِ هوندي ٻ
ٻاهر لڪري آيا. مهنجن ٻهري وارن ته هئ
آءُ پالبان ٿو ته ڏهن هزارن کان ٿورا ماڻهو منهنجي
جي جدا جدا وقتن لي ڏاڪڻيون رکيو جاري ٿ
ٻس لي ٻي حڙهيا. ٻر ٻوءَ اهڙو حڪم جي
ويو ته جيڪو حڙهندو تنهنکي ٻوب
ملندي.
ڪم ڪندڙن ڏور ته آءُ بلڪل پاڻ

آزاد ڪري ٿو سگهان تڏهن جن رسن سان آءٌ
ٻڌل هوس سي سڀ هنن وڍي ڇڏيا. تنهن تي
آءٌ اُٿيس، پر اهڙي شڪستي ۽ خراب حال ۾
هوس جنهنجو اڳي عمر نه هوس. پر جڏهن ماڻهن
مونکي اٿندو ۽ گهمندو ڏٺو تڏهن اهڙا حيران
ٿيا ۽ اهڙيون رڙيون ڪيائون جو ٻالهه ڪرڻ کان
ٻاهر. جنهن زنجيريءَ سان منهنجي ڪڙي ٽنگ
ٻڌل هئي ۽ جا به يارڻ ڊگهي هئي، تنهن سان
آءٌ اڌ گهيري ۾ هيڏي هوڏي گهمي ڦري تي
سگهيس. اها در کان ڇهن انچن تي ٻڌل هئي
تنهنڪري آءٌ مڙهيءَ منجهه وڃي سمهون تي
سمهي به ٿي سگهيس.

باب ٻيو

گليور کيٽن آشنائي پيدا ڪرڻو

جڏهن آءٌ پيرن پر ٿيس تڏهن پنهنجي آس
پاس نهارڻ لڳس ۽ آءٌ ميان ٿو ته اهڙو خوبصورت
نظارو مون اڳي ڪڏهن ڪونه ڏٺو هو. چوڌاري
هڪڙي وڏي باغ وانگي ڏسڻ ۾ پي آيو
بيل بنيون، جي گهڻو ڪري چاليهه فوٽ
هيون، سي جڻ ته باغ جا چمن هئا.

نشتني اهي ڪٺي مون خالي ڪري ڇڏيون
اهڙيون ويهه ڪلون هنن ڪاڏي سان ڀريون
ڏهه پاٽيءَ سان. ڪاڏي جي هر هڪ ميز يا ڪل
مان مون ٻه پاڻي گرهه ڪيا ۽ پاٽيءَ جا ڏهني
ٿانو مون هڪڙي وڏي ٿانو ۾ وجهي اهو هڪ
ساهي پي ويس.

راڻي ۽ ننڍا شهزادا ۽ شهزاديون ٿوري پنڌ
تي ڪرسين تي چڙهي ويٺيون هيون ۽ گهڻيون ئي
ٻيون شريف زالون سندن خدمت ۾ حاضر هيون.
پر جڏهن شهنشاهه جي گهوڙي جو مٿيون اتفاق ٿيو
تڏهن هو لهي شهنشاهه وٽ آيون، جنهن جو هاڻي
آءٌ بيان ڏيان ٿو.

هو پنهنجي سڀني درٻارين ۽ اميرن کان
منهنجي ننهن جيترو قد ۾ ڊگهو هو. فقط ايتري ئي
ڪري ڏسڻ وارن کي خوف ۽ عجب لڳندو هو.
مهانڊي ۾ هو مضبوط ۽ مردانو هو. سنهاچپ
هوس ۽ ڏنگو ڪنيدار نڪ هئس. بت ۽ عضوا
وضعدار هئس ۽ سندس چرڻ پرڻ جا رستا سڀ
سهڻا ۽ وڻندڙ هئا. عمر ۾ جواني ڪاٽي موٽيو هو
۽ انهي وقت پوڻا اٺيهه ورهيه ڄمار هيس. هن
اٽڪل ست ورهيه ڏاڍي سک سان راڄ ڪيو هو ۽
اڪثر فتح حاصل پي ٿيس.

هنڪي چڱيءَ طرح ڏسڻ لاءِ آءٌ پاسي ڀر ليٽي

ﻫﻮﻥ ﮐﻲ ﺗﻮﺭﻭ ﻳﺎ ﮔﻬﭽﻮ ﺍﻳﻨﺪﻳﻮﻥ ﻫﻴﻮﻥ ﺗﻦ ﺳﻴﻨﻲ ۾
ﻫﻮﻥ ﻫﻨﻦ ﺳﺎﻥ ﮳ﺎﻟﻬﺎﻳﻮ، ﻣﺜﻼً ﺍﻧﮕﺮﻳﺰﻱ، ﮈﭺ، ﻟﭩﻦ،
ﻓﺮﻳﻨﭻ، ﺳﭙﻴﻨﺶ ۽ ﺍﺗﺎﻟﻴﻦ، ﭘﺮ ﮐﺎﺑﻪ ﻫﻦ ﮐﻲ ﺳﻤﺠﻬﻪ
۾ ﻧﻪ ﺁﺋﻲ.

ﺍﻧﮑﻞ ﭘﻦ ﮐﻼﮐﻦ ﮐﺎﻥ ﭘﻮﺀِ ﺷﻬﻨﺸﺎﻩ ﭘﻨﻬﻨﺠﻦ
ﺩﺭﺑﺎﺭﻳﻦ ﺳﻤﻴﺖ ﺍﺗﻲ ﻭﻳﻮ ۽ ﻫﻮﻥ ﮐﻲ ﮔﻬﭩﻦ ﭘﻬﺮﻳ
ﻭﺍﺭﻥ ﺟﻲ ﺣﻮﺍﻟﻲ ﭼﮇﻱ ﻭﻳﺎ ﺗﻪ ﻣﺘﺎﻥ ﺧﻠﻖ ﻫﻮﻧﮑﻲ
ﺗﻤﺎﻡ ﻭﻳﺠﻬﻲ ﺍﭼﻲ ۽ ﺳﻮﮌﻫﻲ ﭘﻮﻱ. ﭘﺮ ﺟﻴﺌﻦ ﺁﺀِ
ﭘﻨﻬﻨﺠﻲ ﮔﻬﺮ ﺟﻲ ﺩﺭ ﻭﭦ ﺯﻣﻴﻦ ﺗﻲ ﻭﻳﭩﻮ ﻫﻮﺱ
ﺗﻴﺌﻦ ﮔﻮﮌ ﻣﻨﺠﻬﺎﻥ ﮐﻦ ﻫﻮﻧﮑﻲ ﺗﻴﺮ ﺑﻪ ﻫﻨﻴﺎ. ﻫﮑﮍﻭ
ﺗﻴﺮ ﺗﻪ ﺫﺭﻱ ﮔﻬﭧ ﻣﻨﻬﻨﺠﻲ ﮐﺒﻲ ﺍﮐ ۾ ﻟﮕﻮ ﻫﻮ.
ﭘﻬﺮﻱ ﻭﺍﺭﻥ ﺳﭙﺎﻫﻴﻦ ﺟﻲ ﮐﺮﻧﻞ ﺍﻧﻬﻦ ﻣﺎﻥ ﻣﮑﻴﻪ
ﭼﻬﻦ ﻓﺴﺎﺩﻳﻦ ﮐﻲ ﭘﮑﮍﺍﻳﻮ ۽ ﻳﺎﻧﻴﺎﺋﻴﻦ ﺗﻪ ﺍﻧﻬﻦ ﮐﻲ
ﻣﻨﻬﻨﺠﻲ ﺣﻮﺍﻟﻲ ﮐﺮﮢ ﺳﺎﻥ ﻫﻨﻦ ﮐﻲ ﺟﻮﮔﻲ ﺳﺰﺍ
ﻣﻠﻨﺪﻱ؛ ﺗﻨﻬﻦ ﮐﺮﻱ ﺳﭙﺎﻫﻴﻦ ﮐﻲ ﺣﮑﻢ ﮈﻧﺎﺋﻴﻦ ﺗﻪ
ﻫﻨﻦ ﮐﻲ ﭘﻨﻬﻨﺠﻦ ﻫﺘﻴﺎﺭﻥ ﺟﻲ ﺃﺑﺘﻦ ﭼﻴﮍﻥ ﺳﺎﻥ
ﮈﮐﻲ ﻣﻨﻬﻨﺠﻲ ﭘﻬﭻ ﺍﻧﺪﺭ ﺁﭨﻴﻦ. ﺗﻨﻬﻦ ﺗﻲ ﻫﻮﻥ
ﺍﻧﻬﻦ ﺳﻴﻨﻲ ﮐﻲ ﭘﻨﻬﻨﺠﻲ ﺳﺠﻲ ﻫﭧ ۾ ﮐﻨﻴﻮ.

ﺍﻧﻬﻦ ﻣﺎﻥ ﭘﻨﺠﻦ ﮐﻲ ﺗﻪ ﻫﻮﻥ ﮐﭩﻲ ﮐﻮﭦ ﺟﻲ
ﮐﻴﺴﻲ ۾ ﻭﺫﻭ ۽ ﭼﻬﻴﻦ ﮐﻲ ﮐﭩﻲ ﺑﻨﻬﻨﺠﻲ ﻭﺍﺕ ﺗﺎﺀِ
ﺁﻧﺪﻡ، ﺟﭧ ﺗﻪ ﺟﻴﺌﺮﻭﺋﻲ ﺍﻧﻬﻲﺀَ ﮐﻲ ﮐﺎﺋﮡ ﺗﻮ ﮔﻬﺮﺍﻥ.
ﻭﻳﭽﺎﺭﻭ ﮈﺍﮐﻴﻮﻥ ﺭﮍﻳﻮﻥ ﮐﺮﮢ ﻟﮕﻮ. ﺳﭙﺎﻫﻴﻦ ﺟﻮ
ﮐﺮﻧﻞ ۽ ﺳﻨﺪﺱ ﺯﻳﺮﺩﺳﺖ ﻋﻤﻠﺪﺍﺭ ﺑﺠﻲ ﻭﻳﺎ.

ٻيس، اهڙيطرح جو منهنجو منهن هندي سامهون هو. هو مون کان ٽي ٻارڊ پري ٻيٺل هو. پر انهن پوءِ هو ڪنهن دعا منهنجي هٿن ۾ آيو آهي، لنهنڪري هندو جهڙو سان مون ڏنو آهي سو بلڪل پورو آهي.

هندي پوشاڪ سادي سوڌي هئي. مٿي هلڪو سون جو جيٽ هوس، جنهن تي جواهر جڙيل هئا ۽ اڳيان پيشانيءَ جي مٿان طرو هوس. هن پنهنجي پچاءَ لاءِ ترار ڪيڏي هئي ۽ ڪٽي هئي ته مٿان آءٌ جڙي پوان. اها ترار آنڪل ٽي انچ ڊگهي هئي. انهي جو هٿو ۽ ڪپ نئي سون جا هئا ۽ انهن تي هيرا لڳل هئا. سندس آواز سنهڙو پر صاف هو ۽ آءٌ سڀني جيئو ندي سگهندو هوس.

درٻارين ۽ والين کي ڏاڍيون عمديون ۽ سهڻيون پوشاڪون پهريل هيون. جهن ٽڪريءَ تي اهي سڀ ماڻهو بيٺل هئا، سا اهڙي ڏسڻ ۾ پئي آئي جو ڄڻ زمين تي هڪڙو ڪپڙو وڇايو پيو آهي، جنهن تي سون ۽ روپي جون مورتون پيل آهن.

شهنشاهه گهڻا ئي پيرا مون سان ڳالهايو ۽ مون هنڪي ورندا جواب ڏنا پر اسان هڪ ٻئي جو هڪڙو اکر به نه سمجهيو. شهنشاهه جي حاضريءَ ۾ گهڻائي پادري ۽ قاعده وان وڪيل بيٺل هئا. سندن پوشاڪ مان [illegible] ٽي سگهيو ٿي. جيڪي ٻوليون

مون کي ٽورو يا گهڻو ايندڙون هيون تن سيني ۾ مون هنن سان ڳالهايو، مثلاً انگريزي، ڊچ، لئٽن، فرينچ، سپئنش ۽ اٽالين، پر ڪابہ هن کي سمجهہ ۾ نہ آئي.

اُنڪل ٻن ڪلاڪن کان پوءِ شهنشاھ پنهنجن درٻارين سميت اتي ويو ۽ مون کي گهڻن ٻهري وارن جي حوالي ڇڏي ويا تہ متان خلق مونکي تمام ويجهي اچي ۽ سوڙهي پوي. پر جيئن آءٌ پنهنجي گهر جي در وٽ زمين تي ويٺو هوس تيئن گوڙ منجهان ڪن مونکي تير بہ هنيا. هڪڙو تير تہ ذري گهٽ منهنجي کٻي اک ۾ لڳو هو. ٻهري وارن سپاهين جي ڪرنل انهن مان مکيہ ڇهن فسادين کي پڪڙايو ۽ پانيائين تہ انهن کي منهنجي حوالي ڪرڻ سان هنن کي جوڳي سزا ملندي ۽ تنهن ڪري سپاهين کي حڪم ڏنائين تہ هنن کي پنهنجن هٿيارن جي اَبتن ڇيڙن سان ڌڪي منهنجي پهچ اندر آڻين. تنهن تي مون انهن سيني کي پنهنجي ساڄي هٿ ۾ کنيو.

انهن مان پنجن کي تہ مون ڪڙي ڪوٽ جي کيسي ۾ وڌو ۽ ڇهين کي کڻي پنهنجي وات تاءِ آندم، ڇڻ تہ جيئرو ئي انهيءَ کي کائڻ تو گهران. ويچارو ڏاڍيون رڙيون ڪرڻ لڳو. سپاهين جو ڪرنل ۽ سندس زيردست عملدار ٻڇي ويا.

خاص جاءِ هئي مون کي اهڙي محل ڇاڪري
ڪيائين ڏنو. ۽ جاءِ مون هئي لي مهرباني
سان ٺاهي ڪئي ڏاڍي ڪشادي هئي ۽ ڊپ لڳو.
پوءِ مون انهيءَ قيديءَ جا رسا وڍي آهستي انهي
کي زمين تي ڪڍي رکيو جنهن تي هو ڊوڙندو
پائيندو پڇي رهيو.

هن قيدين سان به مون ساڳئي هلت ڪئي.
هڪ هڪ کي ڪمري مان ڪڍندو آزاد ڪندو
رهيس. انهيءَ ڪري ڏير نه ٿيو ته قيدي ٽوڙا ٿيا
۽ انهن منهنجي انهي رحم تي ڏاڍا خوش ٿيا ۽
مون کي معلوم ٿيو ته انهي منهنجي هلت بابت
شهنشاه ۽ انهي جي درٻارين وٽ ڏاڍي ساراهه
ٿيڻ لڳي.

رات پئي ته آءٌ مشڪلات سان گهر ۾ گهڙيس.
۽ وڃي پٿر تي سنئون ئي سمهي پيس. اٽڪل ٻه
هفتا مون انهي طرح ئي گذاريا. انهي وچ ۾
شهنشاهه حڪم ڏنو ته منهنجي لاءِ بسترو تيار ڪن.
انهي قد جا ڇهه سؤ هنڌ گاڏين ۾ وجهي ڪٺي آيا
انهن مان گاڏي منهنجي گهر ۾ هڪڙو وڏو هنڌ
لڳا. ڪم ڪندڙن انهن کي ڇهن تهن ۾ ڪٺي
تي وڇايو. انهن مان ڏيڍ سؤ هنڌ ٻيگهه ۽
اڌ ڊالر ڪرڻ لاءِ ڪٺي گڏ سبيا ٿيون

پوءِ بہ هنڌ اهڙو ٺاهو نہ ڏيو جو مونکي زمين جي سختيءَ کان بچائي، ڇا لاءِ جو فرش لسن پٿرن جو هو. ساڳي طرح هنن منهنجي لاءِ هنڌ جون چادرون ۽ ڪتا ۽ رضايون جوڙيون. جنهن ماڻهوءَ هيترا ڏينهن سختيون ۽ مشڪلاتون ڪڍيون هيون، تنهنجي لاءِ اهي سڀ تمام چڱيون شيون هيون.

جيئن جيئن منهنجي اچڻ جي خبر ملڪ ۾ پکڙندي ويئي تيئن تيئن بيشمار ماڻهو، ڪي دولتمند، ڪي تماشبين، ڪي ڏاو گهمندڙ، منهنجي ڏسڻ لاءِ اچڻ لڳا. ايترو ميڙو ٿيڻ لڳو جو جيڪڏهن شهنشاهہ اشتهار جاري ڪري اهو بند نہ ڪرائي ها تہ زمين جي آبادي يا گهرن جو ڪم ڪار جتي ڪتي وسري وڃي ها ۽ ڳوٺ خالي ٿي پون ها. تنهنڪري هن حڪم ڏنو تہ جن مولکي اڳيئي ڏٺو آهي سي موٽي گهر وڃن ۽ سرڪار جي اجازت کان سواءِ منهنجي گهر کان پنجاهہ ياردن جي اندر وري نہ اچن.

انهي وچ ۾ شهنشاهہ ڪيترا ئي مجلسون گڏ ڪيون انهيءَ لاءِ تہ منهنجي باب ڪري تہ ڇا ڪجي. هڪڙو خاص دوست سختي سرڪاري ڳالهين جي خبر هوندي هئي

مولکي ٻوءِ خاطرين ڏني تہ شاهي دربار کي
منهنجي نسبت ۾ ڏاڍيون مشڪلاتون درپيش
هيون. سڀني کي پڪ هُئي تہ آءٌ ٻاھ جدائي لڪرلدس
يا منهنجي گهٽي ڪاٽڻ ڪري ڏڪار پڄي ويندو.
ڪڏهن ڪڏهن هنن ارادو بہ ڪيو تہ مولکي
بک ڏيئي مارين، تہ تہ ۽ زهردار تير منهنجي منهن
۾ هڻي مولکي مارين.

انهن مجلس ۾ بحث هلندي ڪيترائي فوجي
عملدار وڏي دربار جي جاءِ جي دروت ويا ۽ انهن
مان ٻہ، جنکي اندر وني ويا، تن بيان ڪري ٻڌايو
تہ مون متي ذکر ڪيلن جهن قيدين سان کهڙي
هلت ڪئي هئي. انهي بيان شهنشاه جي دل تي
اهڙو چڱو اثر ڪيو جو حڪم جاري ڪيائين تہ شهر
جي چوڌاري نون سون ٻارڻن جي اندر ڳوٺن جا
سڀ رهاڪو ڏهاڙي صبوح جو ڇهہ ڏڳا، ڇاليهہ
رڍون ۽ ٻيو کاڌو مولکي پهچائيندا رهن ۽ ننهنکان
سواءِ مالي ۽ شراب جو وڏو اندازو ڏيندا رهن.

انهي سڀ سرسامان جي لاءِ شهنشاه پنهنجي هڙان
پيسا ڏيندو هو، ڇا لاءِ جو هو خاص پنهنجي ئي پيداش
تي گذاريندو آهي. ڪڏهن اتفاق سان وڏي
ضرورت وقت، هو پنهنجي رعيت کان پيسو اوڳاڙيندو
آهي. جا جنگين جي وقت پنهنجي خرچ سان وٺس

حاضر رهڻ لاءِ بدل آهي. مونکي ڇهه سؤ نوڪر ڏنا ويا جنکي ڪاڌي جو خرچ ملندو هو ۽ اُنهنجي رهڻ لاءِ منهنجي در جي ڀرسان پاسي تنبو کوڙي ڇڏيا هئا اُون. اهو به حڪم ڪيو ويو تہ ٽي سؤ درزي ملڪ جي دستور ۽ نموني موجب منهنجي لاءِ هڪڙو ڪپڙن جو وڳو ناهين. شهنشاه هيٺين به حڪم ڏنو تہ سندس وڏن عالمن مان ڇهه ڄڻا مونکي اُني جي ٻولي سيکارين. هنجي حڪم جي پنيان شاهي گهوڙا اڪثر منهنجي اڳيان گهمائيندا هئا تہ مونکي ڏسي هري وڃن ۽ ٿهن نہ.

اُنهن سيني حڪمن جي پوري تعميل ٿيڻ لڳي. ٽن هفتن جي اندر مون هنجي ٻولي سکڻ ۾ گهڻ ترقي ڪئي. انهي عرصي ۾ شهنشاه پاڻ مهرباني ڪري مونکي ڏسڻ جي لاءِ تشريف فرما ٿيندو هو ۽ مونکي تعليم ڏيڻ ۾ منهنجن اُستادن کي مدد ڏيندو هو. اسين هڪڙي رستي سان پاڻ ۾ گفتگو ڪرڻ لڳاسين. پهريان لفظ جي مون سکيا، سي انهي ظاهر ڪرڻ لاءِ هئا تہ هو مهرباني فرمائي آزاد ڪري. اهو عرض آءٌ ڏهاڙي گوڏا ٻڌو هوس. هنجو جواب، منهنجي سمجهہ هوندو هو تہ ڪجهہ وقت کان پوءِ انين ۽ سندس مشيرن جي صلاح کان سواءِ

اهڙي رت ڪرڻ ۾ ڏيندي ۽ پورين آءٌ سائنس ۽ سنڌس ملڪ سان صلح ۾ رهڻ جو انجام ڪريان. الهي هوندي ته هن واعدو ڪيو ته مون سان هر طرح مهربانيءَ جي هلت هلندي پيئي ٿيندي.

شهنشاهه مونکي هيءَ صلاح ڏني ته "اوهين صبر ۽ سمجهه سان اهڙي چڱي هلت ڪريو جو مينهنجي ۽ منهنجي رعيت جي لنهنجي لسبت ۾ چڱي راءِ ٿئي." اهو ٻڌائين ته "جي آءٌ پنهنجن ڪن عملدارن کي لنهنجي بدن جي تلاشي وٺڻ لاءِ چوان ته اون رنج نه ٿين، ڇا لاءِ جو امڪان آهي ته لوسان ڪي هٿيار هجن، جي لو جيڏي ماڻهوءَ جي موافق هٿرا ڪري خوفناڪ هجن."

مون ورلدي ڏني ته "حضور جي خاطري ڏيارڻ لاءِ آءٌ لبار آهيان ته پنهنجا ڪپڙا لاهي ڇڏيان ۽ پنهنجا کيسا اٿلائي ڏيکاريان." اهو جواب مون ڪجهه لفظن ۾ ڏنو ۽ ڪجهه اشارن سان. هن الهي جي ورلديءَ ۾ فرمايو ته "ملڪ جي قاعدي موجب منهنجن عملدارن مان ٻه ضرور منهنجي بدن جي تلاشي وٺندا. مونکي خبر آهي ته اهو ڪم لنهنجي مرضيءَ ۽ مدد کان سواءِ ٿي ڪين سگهندو. اون ... ۾ دل ۽ انصاف وارو آهين جو منهنجي

تنهنجي نسبت ۾ تمام چڱي راء آهي ۽ منهنجو توتي اهڙو اعتبار آهي جو ڪڏهن به هنن کي تنهنجي هٿن مان نقصان نه پهچندو. جيڪي هو تو وٽان کڻندا سو هن ملڪ مان نڪرڻ مهل توکي وري موٽائي ڏنو ويندو يا نه منهنجي ڪمٺ موجب انهي جي قيمت ادا ڪئي ويندي.

مون انهن ٻنهي عملدارن کي ڪٽي هٿن ۾ ڪيو ۽ پوءِ پهريائين مون هنن کي پنهنجي ڪوٽ جي کيسن ۾ وڌو ۽ پوء پيا جيڪي کيسا هئا تن ۾ وڌم، سواء پنهنجن ٻن واچ جي کيسن جي. ٻيو ۾ هڪڙو ڳجهو کيسو هوم، جو مون هنن کي نه ڏيکاريو، جو انهي ۾ ڪي ضروري شيون هيون جي مون کان سواء هنن مان ڪنهين جي به ڪم جون نه هيون. منهنجي هڪڙي واچ جي کيسي ۾ چانديء جي زنجيري هئي ۽ ٻئي ۾ ڪي ٿورا سون جا سڪا چمڙي جي پاڪيٽ ۾ پيل هوا.

انهن ٻن صاحبن سان قلم مس ۽ ڪاغذ هئا. جيڪي ڏٺائون تنهنجي مفصل يادداشت شهنشاهه جي لاء لکيائون. جڏهن اهو ڪم ڪري رهيا تڏهن مون کي چيائون ته هاڻ اسان کي لاهي هيٺ رکُ، ته اها يادداشت شهنشاهه کي وڃي ڏيون." اها يادداشت مون پوء انگريزي ۾ ترجمو ڪئي ۽ اها

هيٺ ڏني ٿي:- ”وڏي جبل جهڙي ماڻهو جي ڪوٽ جي سڄي پاسي واري کيسي ۾ گهڻي تلاش ڪان پوءِ اسان کي سادي ڪپڙي جو فقط هڪڙو وڏو ٽڪر لڌو، جو ايڏو آهي، جو حضور جي دربار واري ڪمري جي فرش کي ڍڪي ڇڏي. کٻي پاسي واري کيسي ۾ اسان هڪڙي تمام وڏي چانديءَ جي پيتي ڏٺي جنهن تي ڍڪ به چانديءَ جو هو، جو اسين تلاش وارا مٿي کڻي نه سگهياسين. اسان جي چئي تي هن اهو ڍڪ لاتو ۽ اسان مان هڪڙو انهيءَ ۾ لهي پيو ۽ پاڻ کي هڪڙي قسم جي مٽيءَ ۾ ٻڏل ڏٺائين. انهيءَ مٽيءَ مان ڌوڙي اڏامي اسان جي منهن ۾ پيئي ۽ اسان ٻنهي انهيءَ ڪري گهڻي وقت تائين ڇڪون ڏنيون.“

”هن جي صدريءَ جي سڄي کيسي ۾ اسان هڪڙي سنهي اڇي شيءِ جي هڪڙي وڏي ڳنڍڙي ڏٺي. اها شيءِ هڪ ٻئي تي ويڙهيل هئي ۽ قد ۾ ٽن ماڻهن جيڏي هئي. اها ڳنڍڙي هڪڙي تمام ٿلهي مضبوط رسي سان ٻڌل هئي ۽ مٿانس ڪارا نشان يا انگ هئا، جي اسان جي سمجهه موجب اکر لکيل آهن. هر هڪ اکر اسانجي هٿن جي اڌ ٿريءَ جيڏو هو.“

”صدريءَ جي کٻي کيسي ۾ هڪڙي قسم جي ڪل

” ڪي پاسي واري ڏيڏڙي ڪيسي ۾ ٻ ڪ
ٻلباوا هئا، جي ڪنهن سوڏي شڪل جا نه هئ
اسين هن جي ڪيسي جي ترک ۾ هئاسين، نن
ڪري ڏاڍيءَ مشڪلات سان. انهن جي چوڻ
لي ڀڄي سگهياسين. انهن مان هڪڙو ٻ ڪيل
۽ هڪڙو ٻڪو ٺڪر بي پاليو، ٻري ٻئي جي متش
جھڙي وت هڪڙي اچي گول شيءِ ڏسڻ ۾ آ
جا اساليڻ متن ڪان قد ۾ سٺي هئي. انهن مر
هرهڪ جي الدر رڪ هرهڪ وڏو ٽڙ هو. اس
هنڪي ڇبو نه اهي اسان کي ڏيکار، جو اسان
ٻ ب هو نه متان اهي خوفناڪ هٿيار هجن.
اهي انهن جي خالي مان ڪڍي ڇبو ڪري- ٻنهن
ملڪ ۾ آءِ انهن مان هڪڙي سان ڏاڙهي ڪوڙين
هوس ۽ ٻئي سان ڪاڏي جون شبون وڍيندو هوس
” ٻبا ٻ ٻ ڪيسا هئا جن ۾ اسين لنگهي
سگهياسين. انهن کي هن واح جا ڪيسا ٿي سڏ
اهي هنجي پتلون جي چوٽيءَ لي ٻن وڏن شڪا
وانگي هئا ۽ تمام سوڙها پوريل هوا. انهن ڪس
مان سڄي منجهان هڪڙو وڏو چانديءَ جو زنج
پي لڙڪيو، جنهن جي هيٺين پاسي هڪڙ
عجب قسم جي ڪل هئي. اسان حڪم ڏڍن

ڏيئي ڇڏير ۽ پوءِ دارونءَ ۽ گوليون
ڏيئي ڇڏير. مون عرض ڪيو تہ دارون
کان پري رکن، نہ تہ تمام ننڍڙيءَ چٽڪ سان
کي باهہ لڳي ويندي ۽ شاهي محلات بہ هوا ۾
اڏامي ويندو. مون پنهنجي واچ يا گهڙي بہ
ڏيئي ڇڏي، جو شهنشاهہ کي انهيءَ جي ڏسڻ
جي ڏاڍي خواهش هئي. هن ٻهري وارن سپاهين
مان ٻن تمام ڏگهن سپاهين کي حڪم ڏنو تہ انهي
کي هڪڙي ڇڙهہ ۾ لٽڪائي ڪنوائيءَ وانگي
ڪلهن تي رکي کڻي هلن. انهيءَ جي سانده آواز
ڪرڻ تي ۽ منٽ واري ڪانٽي جي هلڻ تي ڏاڍي
حيرت لڳي، ڇا لاءِ جو هنجي نظر اسان جي نظر
کان تيز آهي، ۽ انهيءَ ڪري هو واچ جي ڪانٽي
جو چرڻ آسانيءَ سان ڏسي ٿي سگهيو.

تنهن تي هن پنهنجن عالمن کان انهيءَ بابت
راءِ پڇي. هنن جدا جدا رايون ڏنيون پر سڀ غلط
هيون. نيٺ جڏهن مون ٻڌاين تڏهن خبر پين پر
جيڪي هنن چيو سو آءٌ پوريءَ طرح نہ سمجهي
سگهيس.

پوءِ مون چانديءَ ۽ ٽامي جا سڪا ڪيي ڏنا ۽
پنهنجو ٻٽون بہ، جنهن ۾ نون سون جا وڏا سڪا
۽ ڪي ننڍا سڪا بہ هئا. پنهنجي ڇري ۽ پاڪي

[illegible]

مون مٿي جيو آهي نه مون کي هڪڙو ننڍو لسو هو، جو ڪالهه وقت هن کي ڏٺو ۽ آيو هو. اهي ۽ منهنجي شيءِ جي هٿي (جي آءِ هو اکس جي ضعف هٿ ڪري آءِ اها ڪڍيم ڪڍن کم آئيندو آهيان) ۽ هڪڙي ننڍي دورين ۽ کي ٻيون شيون نه ٻيون هيون. اهي شهنشاهه جي گهر جون نه هيون، تنهنڪري مون اهي جي زور ڪري ڏيکارڻ جو غرور نه جاڻو ۽ اهو نه ڏٺو هو ته منهنجي هٿان نڪرڻ ڪري مٿان ڪم لي يا خراب ٿي وڃن.

باب نائون

ليلي پٽ ۾ شاهي دربار

ٻهڄي لرماليءَ ۽ چگيءَ هلت جو شهنشاهه دربار وارن اي، لوڙي لشڪر ۽ عام خلق ٻگو ال لهو جو مون کي اميد ٿيڻ لڳي

ته اڄها تي مون کي آزادي ملي. مون حتي الامڪان اڄا به ڪوشش ڪئي ته هن جي راءِ زياده چڱي ٿئي. منهنجي هٿان نقصان پهچڻ جو ڊپ اٿي جي ماڻهن کي درجي بدرجي گهٽ ٿي ويو. ڪڏهن آءٌ سمهي پوندس هوس ۽ هنن مان پنجن ڇهن ڄڻن کي پنهنجي مٿي تي نچڻ ۽ ٽپڻ ڏيندو هوس. ڇوڪريون ۽ ڇوڪرا ۽ ڇوڪريون همت جهلي ايندڀون هيون ۽ منهنجن وارن ۾ لڪ لڪوٽيءَ راند ڪنديون هيون.

هاڻي هنن جي ٻولي سمجهڻ ۽ ڳالهائڻ ۾ مون گهڻي ترقي ڪئي هئي. شهنشاه جي مرضي ٿي ته هڪڙي ڏينهن مون کي اتي جا تماشا ڏيکاري جن ۾ اهي ماڻهو اهڙا ته هوشيار ۽ چالاڪ هئا جو ڪنهين ٻئي ملڪ ۾ مون اهڙا نه ڏٺا. مون کي جهڙو هنن جي رسي تي نچندڙن بازيگرن جو چرچو لڳو اهڙو ٻئي ڪنهين جو نه لڳو. هنن هڪڙو سنهڙو اڇو ڌاڳو اٽڪل ٻه فوٽ ڊگهو تاڻي ڪٽي ٻڌو، جو زمين کان اٽڪل ٻارنهن انچ مٿي هو. پڙهندڙن جي اجازت سان انهي تماشي جو بيان آءٌ طول طويل ڏيان ٿو گهڻو... اميد آهي ته اهي تحمل سان پڙهندا.

ٿا ٿين. اُهن کي ٽيڻ کان اڳ هنر جي تعليم
ني ملي ۽ هو هميشه چڱي اصل نسل جا ٿيندا ٿين،
تنهن ڪري گهڻو علم ٿا حاصل ڪن. جڏهن ڪو
وڏو عهدو خالي ٿيندو آهي، يعني جڏهن ڪو
عهديدار مرندو آهي يا ڪنهن ٻئي درجي تي چڙهندو
آهي (جيئن اڪثر ائين ٿيندو آهي) تڏهن پنج
يا ڇهه اميدوار شهنشاهه ۽ سندس درٻارين کي رسي
تي نچڻ جي تماشي ڏيکارڻ جي اجازت ڏيڻ لاءِ
عرض ڪندا آهن. جيڪو وڏو ٽپ ڏيندو آهي
۽ ڪرندو نه آهي، تنهن کي اها خالي جاءِ ملندي
آهي. گهڻو ڪري ملڪ اميرن ۽ وزيرن کي حڪم
ٿيندو آهي ته اهو تماشو ڪري ڏيکارين، جنهن
مان معلوم ٿئي ته هنن اهو هنر وساري نه نه ڇڏيو
آهي.

شاهي خزانچيءَ کي اجازت آهي ته سڪي رسي
تي ڪلابازي هڻي، جا بادشاهه جي ٻين اميرن
کان تمام ٿورو ته به هڪ انچ ضرور مٿي هجي.
مون عملدارن کي ڏٺو آهي ته سولي جهڙي سنهي
ڏاڪي تي هڪڙي ٿالهي رکي اتي تي ڪيترائي
ڀيرا ڪلابازي هڻندا آهن. شهنشاهه جو خانگي
چيف سيڪريٽري، منهنجي راءِ ۾ خزانچيءَ کان ٻئي
ٽئي درجي ۾ آهي. ٻيا وڏا عهديدار گهڻو ڪري

هڪ جهڙا آهن .

انهن راندين ۾ تماشن مهل گهڻا خراب اتف
تيندا آهن ۽ ماڻهو مرندا آهن . دفتر تي اهڙا گه
داخلا ڏسڻ ۾ آيا. مون پاڻ ڏٺو آهي ته ين
چڙهن راند ڪندي پنهنجا عضوا ڀڃي وڌا آهن
پر جڏهن خود اميرن کي تماشي ڏيکارڻ لاءِ
حڪم تيندو آهي تڏهن ته سڀ کان وڌيڪ
خوف هوندو آهي. چا لاءِ جو هو ڪوشش ڪندا
آهن ته هڪ ٻئي کان ڪثر ڪٽن ۽ اهڙو ڪشاو
ڪندا آهن جو گهڻو ڪري هرڪو ڏڪو کائيندو
آهي، ڪي ته ٻه يا ٽي پيرا به ڪري پوندا آهن .
مولڪي ٻڌايائون ته منهنجي اچڻ کان ورهيه به
اڳي جي شهنشاه جي گادين مان هڪڙي اتفاق
سان زمين تي پيل نه هجي ها ته خزانچيءَ جو
ضرور ڪنڌ ڀڃي پوي ها، پر الهيءَ گاديءَ ڪري
هلڪو ڏڪو آيس .

ٻي به هڪڙي راند آهي جا ڪن خاص وقتن
...، فقط شهنشاه ۽ راڻي ۽ وڏي وزير جي اڳيان
...رڻ ۾ ايندي آهي. شهنشاه ٽي سنها پٽ جا ڌاڳا
... انچ ڊگها زمين تي رکندو آهي. انهن مان
...ڙو نيلو ۽ ٻيو ڳاڙهو ۽ ٽيون سائو هوندو آهي. اهي
...ڌاڳا شهنشاه انعام وانگي انهن ماڻهن کي ڏيندو

آهي، جنکي کا خاص عزت جي انشائي ڏيڻ
گهورائندو آهي.

اها رائد شهنشاهه جي وڏي دربار جي جاءِ ۾ ڪرڻ ۾ ايندي آهي، جتي رائد ڪندڙن جي هنرمنديءَ جي آزمائش رسي تي لڙڻ جي آزمائش کان ٻيءَ طرح جي ٿيندي آهي. اهي جهڙو تماشو جون لئي لوڙي براٽيءَ دنيا جي ڪنهن به ملڪ ۾ ڪو نه ڏٺو آهي. شهنشاهه هڪڙو لڪڻ کڻي هٿن ۾ جهليندو آهي ۽ رائد ڪندڙ هڪڙو ٻئي ايندو آهي ۽ ڪڏهن انهي لڪڻ تان ٽپندو آهي، ڪڏهن انهيءَ جي هيٺان پيٽ ڀر رڙهي لنگهي ويندو آهي ۽ جي لڪڻ گهڻا پيرا هيٺ مٿي ڪبو ويندو آهي ته هنکي به گهڻا پيرا اڳي هلڻو ۽ وري پٺتي موٽڻو پوندو آهي.

ڪڏهن ڪڏهن شهنشاهه لڪڻ جو هڪڙو ڇيڙو وٺندو آهي ۽ وڏو وزير ٻيو ڇيڙو جهليندو آهي. ڪڏهن ته وزير سڄوئي لڪڻ پاڻ اڪيلو جهليندو آهي. جيڪو چڱي رائد ڪندو آهي ۽ هوشياري ڏيکاريندو آهي تنهنکي نيلي رنگ وارو پٽ جو ڌاڳو انعام ملندو آهي. انهيءَ کان ٻئي درجي واري کي وري ڳاڙهي رنگ جو ڌاڳو ملندو آهي ۽ سائو وري ٽئين درجي واري کي ملندو آهي.

اُهي ڏاڍا هو ۽ پيرا ڇيلهه کي ور ڏيئي بيٺا آهن؛ ڪي نورائي ماڻهو دربار ۾ ڏسبا جن کي هڪڙو نه بيو اهڙو ڏاڍو ڇيلهه سان پڌل نه هوندو.

لشڪر جا گهوڙا، توڙي شاهي طويلن جا گهوڙا جي هرروز منهنجي اڳيان لنگهائيندا هئا، سي هاڻ ڏهندا نه هئا پر ڇڙڪ پرڻ کان سواءِ خود منهنجن پيرن تائين ايندا هئا. آءُ هٿ زمين تي ڪٽي رکندو هوس ته سوار انهنکي منهنجي هٿ جي مٿان ٽپائي ويندا هئا. هڪڙي ڏينهن شهنشاه جو هڪڙو شڪاري گهوڙي تي چڙهيل، منهنجي جتي پيل پير تان وڏو ٽپ ڏيئي هليو ويو.

منهنجا نصيب چڱا هئا جو هڪڙي ڏينهن شهنشاه کي هڪڙي عجيب رستي سان وندرائي خوش ڪيم. مون هنکي خواهش ڏيکاري ته حڪم ڏئي ته گچچيتريون ڪانيون، ۽ فوت ڊگهيون ۽ رواجي نيٽ يا بيد جهڙيون ٿلهيون، مونکي گهرائي ڏئي. هن هڪدم حڪم جاري ڪيو ته پٽن جو عملدار اهي حاضر ڪري؛ ٻئي ڏينهن صبح جو ڇهه بيلي وارا ماڻهو ڇهه گاڏيون پرائي آيا، جنمان هرهڪ ۾ اٺ گهوڙا پڌل هئا. مون انهن ڪانين مان نو ڪانيون ڪٽي زمين ۾ هڪڙي چوڪندي شڪل ۾ کوڙيون،

ها اڏائي ڦوٽ ڦوڙس هڻي. چار ٻيون ڪانئون
ڪٽي انهن کي ٻڌي ڇڏڻ کان پوءِ وڃوٽيءَ
تي ٻڌم ۽ اهي زمين کان اٽڪل ٻه فوٽ مٿي
هيون. تنهن کان پوءِ ٻه ڪي ٻڙ ڪانئون آيون
ٻنيون هئون تن تي ڪٽي پنهنجو رومال ٻڌم
۽ انهن کي سيني پاسن کان اهڙو ڇڪم هو
رومال ٽاڪجي ڍهل هي کل وانگي ٿي بيٺو.
چار پوري وڃوٽيءَ تي ٻنل ڪانئون هي رومال
کان اٽڪل پنج انچ مٿي هئون سي هرهڪ
پاسي ڇڄهوريءَ وانگي ڪم آيون. جڏهن اهو
ڪري رهيس تڏهن شهنشاهه کي عرض ڪيم ته هاڻ
پنهنجن چوونهن فوجي گهوڙيوارن کي حڪم ڏئي
ته انهي ڏڪيل ميدان تي اچن ۽ گهوڙا ڊوڙائين.

شهنشاهه منهنجي اها رٿ پسند ڪئي ۽ مون
انهنکي گهوڙن چڙهيل ۽ هٿيارن ٻڌل هڪڙو هڪڙو
ڪري پنهنجن هٿن ۾ مٿي کڻي ٽاڪيل رومال تي رکيو.
سندن عملدار قواعد ڪرڻ وارا ۽ ساڻن گڏ هئا. جڏهن
ترتيب وار ٿي ويا، تڏهن ورهائجي دفعا دفعا
ٿي ويا ۽ ڪرڙيون لڙائيون ڪرڻ لڳا. ڪُڏا لم
جوڙيائون، ترارون ڪڍيائون، ڀڳا، هڪ ٻئي جي
ٻنهان پيا، ڪاهون ڪيائون، پٺتي هٽيا، مطلب
اهڙو عمدو جنگي قواعد ڏيکاريائون جهڙو مون

اڳي ڪو ٿورو ڏنو هوندو.

پوريءَ وچوٽيءَ تي يپتل ڪانين هنن کي ڄ
هنن جي گهوڙن کي تماشي جي ميدان تي ڪرڻ
کان بچايو. شهنشاهه انهيءَ تماشي تي اهڙو خوش
ٿيو جو هن ڪپتان ڏينهن تاءِ انهيءَ جي وري
وري ڪرڻ جو حڪم ڏنو ۽ هڪڙي پيري ته
سندس حڪم موجب ڪيس مٿي چاڙهيو ويو ۽ پاڻ
لشڪر کي قواعد ڪراياءِ. ڏاڍي مشڪلات سان
هن راڻيءَ کي لڳاري اها ڳالهه قبول ڪرائي ته آءُ
هن کي ڪرسيءَ سميت ڪٽي تماشي واريءَ جاءِ،
يعني سينٽيل رومال کان ان يارڊن جي انداز اندر
جهليان، جتان هوءَ سارو تماشو چڱيءَ طرح ڏسي
سگهي.

اها منهنجي لاءِ خوش نصيبيءَ جي ڳالهه هئي
جو انهن تماشن تي ڪو خراب اتفاق نه ٿيو. فقط
هڪڙي پيري ڪنهن ڪپتان جو شوخ گهوڙو مستي
ڪندي ۽ سنب هڻندي، پنهنجو پير منهنجي رومال جي
هڪڙي ٽنگ ۾ اٽڪائي وڌو ۽ ٿابڙ کائي پاڻ به
ڪريو ۽ سوار کي به ڪيرائي وڌائين. مون
هڪدم انهي کي ڇڏائي سنبٿون ڪيو ۽ هڪڙو
هٿ ٽنگ تي ڏيئي ٻئي هٿ سان ساري فوج
کي هڪڙو هڪڙو ڪري لاهي هيٺ ڪيم جيئن

مٿي چاڙهيو هو مانِ. جيڪو گهوڙو ڪريو هو
تنهن کي ڪنهن ڪلهي تي ضرب رسي هئي، ۽
سوار کي ڪرڻ ايذاءُ ڪونه ٿيو. مون پنهنجي
رومال کي مٿان هٿ مرمت ڪري ڇڏيو مگر وري
انهي کي اهڙي تماشي لاءِ ڪم نه آندم، جو
ڄاڻم ٿو اهو اهڙو مضبوط نه آهي.

اڄ آزاد ٿيس تنهن کان ٻه ٽي ڏينهن اڳي
مون شهنشاهه ۽ انجي درٻار وارن کي انهي قسم
جي تماشي سان خوش ورهي ڪيو ته هڪڙي قاصد
انجي شهنشاهه کي ٻڌايو ته جنهن هنڌ آءٌ پهرين
هٿ ڪيو ويو هوس اُتي سنڌس رعيت مان ڪن
ماڻهن وهڻن تي لنگهندي زمين تي ڪا وڏي
ڪاري شيءِ پيل ڏٺي آهي، جا عجيب شڪل
جي آهي ۽ اُنهي جا پاسا چوڌاري پکڙيل آهن ۽
اهڙو ڪشادا آهن جيترو شهنشاهه جي سمهڻ جو
ڪمرو آهي ۽ انهي جو وچ ماڻهوءَ جي قد جيترو
مٿي آهي.

هنن چيو ته اهو ڪو ساهوارو جانور ناهي، جئن
پهرين هنن کي خطرو هو. ڇا لاءِ جو اهو گاهه تي
چرڻ کان سواءِ ٿو آهي ۽ سمجهان ڪيترا هنن جي
چوڌاري گهڻائي دفعا ڦري آيا هئا. هنن اُتيرو
ٿابڙ ته هڪ ٻئي جي ڪلهن تي چڙهي هو

انھيءَ جي چوٽيءَ تاءِ ٻه چڙھي آيا ھئا، جا سٽ
۽ ڇپتري ھئي ۽ ٻيرن سان ڏڪ ھڻي ٻه ڏ
ھئائون ته اندران اھا شيءِ ٻوري آھي. ھنن ڀانيو
ته اھا انھيءَ جبل جھڙي ماڻھوءَ جي ڪا شيءِ ھوندي.
ھنن چيو ته جي شھنشاھه اجازت ڏئي ته ھر انھن
کي فقط پنجن گھوڙن سان ڪڍي اچن.
جڏھن مون ھنن جي ڳالھه ٻڌي تڏھن ھڪدم
سمھي ڪيم ته اھا ڪھڙي شيءِ آھي ۽ اھا خبر
ٻڌي ڏاڍو خوش ٿيس. ڀانئجي ٿو ته جھاز ڀڄڻ
کان پوءِ جڏھن آءٌ ڪناري تي پھتس تڏھن اھڙي
وقت پڇ ۾ ھوس جو جتي آءٌ اچي سمھي پيو
ھوس انھيءَ ھنڌ ڀڄڻ کان اڳي منھنجي ٽوپي پاڻي
۾ ڪري پئي. جڏھن مون ٻتيلي کي ڳنڍ پي
ھنيو تڏھن انھيءَ کي ڏاڍو ٻڌي پنھنجي مٿي سان
اٽڪائي ڇڏيو ھوم. ۽ ترڻ مھل ٻه مون سان
اٽڪي پئي ھئي. پر شايد اتفاق سان ڏاڍو ڇڄي
پيو ھو ۽ جڏھن ڪناري تي پھتس تڏھن مونکي
نظر نه آئي. ڀانيم ته سمنڊ ۾ ڪري پئي آھي.
مون شھنشاھه کي عرض ڪيو ته جيترو جلد ٿي
سگھي اوترو جلد اھا شيءِ مونکي آڻائي ڏين ۽
بيان ٻه ڪري ٻڌايومانس ته اھا ڪھڙي شيءِ آھي
۽ ڪھڙي ڪم ايندي آھي. ٻئي ڏينھن گاڏين

مون شهنشاه کي پنهنجي آزادگيءَ جي لاءِ
اينريون درخواستون ڪيون هيون جو هن ايت
ٻهرين خانگي طرح پنهنجن خاص مشيرن سان
صلاح ڪئي ۽ پوءِ پري درٻار ۾ وزيرن سان
صلاح ڪئي. ملڪ جو امير البحر ڪنهن
سبب ڪري ناحق منهنجو جاني دشمن ٿي
پيو ۽ منهنجي آزاد ٿيڻ جي برخلاف هو. ٻي
راءِ جو غلبو منهنجي فائدي ۾ هو، تنهنڪري
شهنشاه به انهن جي راءِ منظور ڪئي. انهي
امير کي به نيت رکي قبول ڪرايائون،
مگر انهي شرط سان ته هو شرط لکي تيار ڪندو
جن جي بجا آڻڻ لاءِ آءٌ قسم کڻندس ۽ پوءِ
هو مونکي آزاد ڪندا. اهي شرط خود اهوئي
امير پاڻ مون وٽ کڻي آيو ۽ ساڻس ٻيا ڪيترائي
معزز ماڻهو هئا.

ٻهرين ته اهي مون کي پڙهي ٻڌايائون،
پوءِ مونکي چيائون ته ”هاڻي قسم کڻ ته انهن
شرطن تي هلندين ۽ ٻهرين تون پنهنجي ملڪ
جي رسم موجب ۽ پوءِ اسانجي قاعدي موجب
اهي بجا آڻيندين.“ هننجو دستور اهو هو ته آءٌ
پنهنجو سڄو پير ڪٻي هٿ ۾ جهليان ۽ پنهنجي
سڄي هٿ جي وچين آڱر پنهنجي مٿي جي

جوليءَ نه رکان ۽ پنهنجو آڱرو پنهنجي سڄي
کن جي ٻانڙيءَ نه رکان.

پر شايد پڙهندڙن کي شوق هوندو ته
ڏسي ته اهي شرط ڪهڙي قسم جا هئا جن
تي مون کي چڙهيائون، تنهنڪري اهي هيٺ
ڏيان ٿو.

١- جڏهن ڪهڙو ماڻهو اسانجي ملڪ مان اسانجي
وڏي مهر لڳل اجازت نامي کان سواءِ، نڪري
نه ويندو.

٢- اسانجي صاف حڪم کان سواءِ هو اسانجي
خاص شهر ۾ نه ايندو؛ جڏهن اهڙو حڪم ڏنو
تڏهن هتي جي رهاڪن کي ٻه ڪلاڪ اڳي اطلاع
ڏنو ته گهرن جي اندر رهن.

٣- هو فقط اسانجن شاهي سڙڪن تي هلندو
۽ ڪنهن به گاهه جي ميدان يا اَن جي ٻنيءَ ۾
نڪي گهمندو، نڪي سمهندو.

٤- جڏهن سڙڪن تي هلندو تڏهن
ڏاڍي خبرداري ڪندو ته اسان جي پيارن
رعيت مان ڪنهنجي به بدن يا گاڏين يا گهوڙن
کي لتاڙي نه ڇڏيندو، نڪي هنجي مرضيءَ
کان سواءِ ڪنهن کي پنهنجن هٿن ۾
کڻندو.

٥- جيڪڏهن ڪو ضروري اڳڙو متڪ...
ڪتي موڪلڻو هوندو ته اهو جبل جهڙو ماڻهو
پنهنجي ڪيسي ۾ قاصد ۽ سندس گهوڙي کي
مهيني ۾ هڪ ڀيرو ڇهن ڏينهن جي پنڌ تائين کڻي
ويندو ۽ جي ضرور ٿيو ته انهيءَ موٽائي اسان جي
حضور ۾ آڻيندو.

٦- هو بليفسڪو جي ٻيٽ ۾ اسانجن دشمن
جي برخلاف اسانجي دوستيءَ ۾ رهندو ۽ هنن جي
لشڪري جهازن کي ناس ڪرڻ ۾ وس ڀر
ڪوشش ڪندو، جو اهڙا جهاز اسان تي ڪاهه
ڪرڻ جي لاءِ پيا سنبرن.

٧- اهو جبل جهڙو ماڻهو فرصت وقت اسانجن
ڪم ڪندڙن کي مدد ڪندو ته اسانجي مکيه باغ
۽ ٻين شاهي عمارتن جي ڀتين جي مٿان رکڻ لاءِ
وڏا پهڻ کڻي.

٨- هو ٻن مهينن جي عرصي ۾ اسان جي
ساري ملڪ جي چوڌاري ڪناري سان گهمي
ڦري ٻڌائيندو ته ڪيتريون وکون آهن.

٩- پڇاڙيءَ ۾ هو قسم کڻي انجام ڪندو ته
ٻين شرطن تي پوري طرح هلندو ۽ هن کي اسانجي
رعيت مان ١٧٢٨ ماڻهن جيترو کاڌو پيتو هر روز
ملندو رهندو. هو اسان جي حضور ۾ آزاديءَ سان

... اندو ۽ اسمن عن لي ٻهون ۽ ... [illegible]
... وڌائسون.

... ٻهلتا توراڪ ۽ اسانجي محلات منجهه ...
اساڻي راڄ جي ايڪالوي مجيني جي وٺين تاريخ
لکيو واو.

... ٻوڙي ... ۽ ... سام جي شرط
... ڪيا. ... انهن ... ڪي منهنجي
... ۽ آبرو ... ۽ ... اها سب حرڪت
... وڏي ... جي ... جي
... ڪيو ... ڪي ...
[illegible]

باب چوٿون

لاڙي پٽ جو وڏو شهر يا گاديءَ جو هنڌ

آزاد ٿيڻ کان پوءِ جيڪو پهريون عرض مون
ڪيو، سو اهو هو ته مون کي موڪل ملي ته آءٌ
گاديءَ جو هنڌ ۽ قلعو ملڊيندو ڏسان. شهنشاهه
آسانيءَ سان مون کي موڪل ڏني، پر اهو خاص
تاڪيد ڪيائين ته ماڻهن کي يا گهرن کي ڪو به
نقصان نه پهچائيجي. ماڻهن کي خبر پئي ته
مون کي شهر ڏسڻ جو ارادو آهي. قلعي جي
چوڌاري جيڪا ڀت وڃي ٿي سا اڍائي فوٽ
اوچي آهي ۽ تمام ٿورو ته به يارهن انچ ويڪري
آهي، جنهن ڪري گاڏي گهوڙن سميت انهن جي
چوڌاري سلامتي سان ڪاهي ٿي سگهجي. ڏهن
ڏهن فوٽن تي پاسن کان انهي ڀت تي هڪڙو ٿلهه
ٻڌل آهي.

آءٌ انهي جي اولهندي واري وڏي دروازي
جي مٿان ٽپالڳهه ٽپي لنگهي ويس ۽ تمام آهستو
پاسيرو ٿي فقط صدريءَ ۾ مکيه ٻن گهٽين مان
لنگهي ويس. وڏو ڪوٽ لاهي ڇڏيم، انهي ڊپ
کان ته مٿان انهي جي دامن سان گهرن جي ڇتين
۽ ڇڄن کي نقصان رسي. آءٌ ڏاڍي خبرداريءَ
سان هليس ته مٿان جيڪي ماڻهو گهٽين ۾ گهمندا

هجڻ ڪري لتاڙي وڃان، جنهنڪري اهڙو
سخت حڪم جاري ٿيل هو ته سڀ ماڻهو پنهنجن
گهرن ۾ هجن گهوڙن نه ته ڪنهن نقصان جو ڪو به
جوابدار ڪونه ٿيندو. گهرن جي دڙن ۽ ڇتين
تي تماشو ڏسڻ جو اهڙو ڪوڙ هو جو مون چاهيو ته
مسافرن ڪندي مون اهڙو آباد شهر ڪونه ڏٺو هو.
اهو شهر پورو چورس آهي. جنهنجو هر هڪ
پاسو پنج سو فوٽ ڊگهو آهي. ٻه وڏيون گهٽيون جي
اتي ۾ آرپار وڃن ٿيون ۽ شهر کي پورن چئن ڀاڱن
۾ ورهائين ٿيون سي پنج فوٽ ويڪريون آهن.
ننڍيون گهٽيون يا ڪوچا جن ۾ آءٌ گهڙي نه سگهيس
مگر جن کي رستو لنگهندي ڏٺم سي ٻارهن کان
ارڙهن انچن تائين ڪشادا آهن. شهر ۾ پنج لک
ماڻهو رهي ٿا سگهن. گهرن جي ٽن کان وٺي پنجن
تائين ماڙيون آهن ۽ دڪانن ۽ بازارن ۾ گهڻو مال
رکيل آهي.

شهنشاهه جي محلات شهر جي پوري وچ ۾ آهي،
جتي ٻئي وڏيون سڙڪون اچي ٿيون گڏجن.
اتي جي چوڌاري ٻه فوٽ اوچي ڀت آهي، جا
محلات جي عمارت کان ويهه فوٽ پري آهي.
مون کي شهنشاهه جي اجازت هئي ته اها ڀت
اورانگهي وڃان، مگر ائين ڪرڻ سان ضرور ٿلهن

کي وڏو نقصان پهچي ها، جيئن ته ڀتيون پڪن پهڻن جون مضبوط جڙيل هيون ۽ چار انچ ٿلهيون هيون. ساڳئي وقت ۾ شهنشاهه جي اها ڏاڍي مرضي به هئي ته آءٌ سندس محلات جو تجمل ڏسان. پر ائين آءٌ فقط ٽن ڏينهن کان پوءِ ڪري سگهيس. اهو سڀ وقت مون پنهنجي چاڪوءَ سان شاهي باغ جي تمام وڏن درختن وڍڻ ۾ لڳايو، جو باغ شهر کان اٽڪل هڪ سؤ يارڊ پري هو.

انهن وڻن مان مون وڏا ستول يا سپاها ٺاهيا، هرهڪ اٽڪل ٽي فوٽ وڏو هو ۽ اهڙو مضبوط هو جو منهنجو بار کڻي سگهي. ماڻهن کي وري ٻيو ڀيرو اطلاع ملڻ کان پوءِ آءٌ وري به شهر مان لنگهي، پنهنجا ٻئي ستول هٿن ۾ کڻي محلات ڏي ويس. جڏهن ٻاهرئين دالان جي پاسي وٽ آيس تڏهن مون هڪڙي ستول تي بيهي ٻيو ستول پنهنجي هٿ ۾ کنيم ۽ ڇت جي مٿان لنگهائي، ٻاهرئين ۽ ٻئي دالان جي وچ جيڪا اٺ فوٽ ويڪري وٿي هئي، تنهن ۾ رکيم. پوءِ هڪڙي ستول تان لانگ ورائي ٻئي تي پير رکيم ۽ پهريون ستول ڪنڊي واري لڪڻ سان پنهنجي پٺيان کڻي ورتم.

انهيءَ طرح آءٌ اندرئين دالان ۾ گهڙيس. پوءِ

شهرن کي لتاڙي وڌائون، جيستائين اهڙو
سخت حڪم جاري ٿيل هو ته سڀ ماڻهو پنهنجن
گهرن ۾ هٽڻ گهرجن ته ته سندن نقصان جو ڪو نه
جوابدار ڪونه ٿيندو. گهرن جي در ۽ ڇتين
تي تماشو ڏسڻ جو اهڙو ڪوڙ هو جو مون جاڻو ته
مسافرين ڪندي مون اهڙو آباد شهر ڪونه ڏٺو هو.
اهو شهر پورو چورس آهي. جنهن جو هر هڪ
پاسو پنج فوٽ ڊگهو آهي. ٻه وڏيون گهٽيون جي
انهي ۾ آر پار وڃن ٿيون ۽ شهر کي پورن چئن ڀاڱن
۾ ورهائين ٿيون سي پنج فوٽ ويڪريون آهن.
ننڍيون گهٽيون يا ڪوچا جن ۾ آءٌ گهڙي نه سگهيس
مگر جن کي رستو لنگهندي ڏٺم سي ٻارهن کان
ارڙهن انچن تائين ڪشادا آهن. شهر ۾ پنج لک
ماڻهو رهي ٿا سگهن. گهرن ٽي ٽن کان وٺي پنجن
تائين ماڙيون آهن ۽ دڪانن ۽ بازارين ۾ جهجهو مال
رکيل آهي.

شهنشاهه جي محلات شهر جي پوري وچ آهي،
جتي ٻئي وڏيون سڙڪون اچي ٿيون گڏجن.
انهي جي چوڌاري ٻه فوٽ اوچي ڀت آهي، جا
محلات جي عمارت کان ويهه فوٽ پري آهي.
مون کي شهنشاهه جي اجازت هئي ته اها ڀت
اورانگهي وڃان، مگر انهيءَ ڪرڻ سان ضرور ٿلهن

کي وڏو نقصان پهچي ها، جيتوڻيڪ پٿيون ڪن
پهڻن جون مضبوط جڙيل هيون ۽ چار انچ ٿلهيون
هيون. ساڳئي وقت ۾ شهنشاهه جي اها ڏاڍي مرضي
به هئي ته آءُ سندس محلات جو تجمل ڏسان. پر
انهن آءُ فقط ٽن ڏينهن کان پوءِ ڪري سگهيس.
اهو سڀ وقت مون پنهنجي چاڪرن سان شاهي
باغ جي تمام وڏن درختن وڍڻ ۾ لڳايو، جو باغ
شهر کان اٽڪل هڪ سؤ يارڊ پري هو.

انهن وڻن مان مون وڏا سٽول يا سپاها ٺاهيا،
هرهڪ اٽڪل ٽي فوٽ وڏو هو ۽ اهڙو مضبوط
هو جو منهنجو بار کڻي سگهي. ماڻهن کي وري
ٻيو ڀيرو اطلاع ملڻ کان پوءِ آءُ وري به شهر مان
لنگهي، پنهنجا ٻئي سٽول هٿن ۾ کڻي محلات
ڏي ويس. جڏهن پاهرئين دالان جي پاسي وٽ
آيس تڏهن مون هڪڙي سٽول تي بيهي ٻيو سٽول
پنهنجي هٿ ۾ کنيم ۽ ڇت جي مٿان لنگهائي،
پهرئين ۽ ٻئي دالان جي وچ جيڪا اٺ فوٽ
ويڪري وٿي هئي، تنهن ۾ رکيم. پوءِ هڪڙي
سٽول تان لانگ وائي ٻئي تي پير رکيم ۽ پهرئين
سٽول کنڊي واري لڪڻ سان پنهنجي پٺيان
کڻي ورتم.

اهڙيءَ طرح آءُ اندرئين دالان ۾ گهڙيس. پوءِ

ناسي پر ليٽي پنهنجو منهن وچ وارن ماڙين جي
ڏورن وٽ جهلم، جي منهنجي لاءِ کولي ڇڏيون
هئائون. اندران جاڳون اهڙيون سهڻيون ڏسڻ ۾
ئي آيون جو ڳالهه ڪرڻ کان ٻاهر. اتي مون راڻي
۽ ٻيا شهزادا ڏٺا، جي پنهنجن پنهنجن جاين ۾
ويٺا هئا ۽ سندن مکيه خدمتگار سندن آس پاس
حاضر هئا. راڻي صاحبه مون کي ڏسي مهربانيءَ
جي نظر سان مرڪڻ لڳي ۽ دريءَ مان پنهنجو هٿ
ڪڍي مون کي ڏناءِ جو مون چميو.

آزاد ٿيڻ کان پوءِ اٽڪل ٻه هفتا پوءِ هڪڙي
ڏينهن صبح جو خانگي ڪمن وارو سيڪريٽري
فقط هڪڙو نوڪر ساڻ ڪري منهنجي گهر آيو.
هن پنهنجي ڳاڙهي پري نهاري خواهش ڏيکاري
ته آءٌ ساڻس ڪلاڪ ڪن خلاصي صحبت ڪريان.
هو جيڪو ته لائق ماڻهو هو ۽ ڏاهپ ۾ به مون کي
گهٽي ڪم آيو هو، تنهن ڪري مون اها ڳالهه
هڪدم قبول ڪئي. مون چيو ته آءٌ ليٽي پوان.
ته هو منهنجي ڪن لاءِ ٺاهي. پر هن جي مرضي
هئي ته آءٌ هن کي هٿ ۾ کڻي جهليان ته مون
سان گفتگو ڪري.

هن ٻهون مولڪي پنهنجي چولڪاري جي مبارڪ
ڏني ۽ چيائين ته "الهيءَ ۾ منهنجو ٻه هٿ هو. پر

جي دربار جي ماڻهن جي حالت نه هئي ها ته جيڪر توکي اهڙو جلد ڇوٽڪارو نه ملي ها. ڇا لاءِ جو جيتوڻيڪ ٻاهرين ماڻهن کي اسان جي حالت تمام چڱي ڏسڻ ۾ ٿي اچي ته به اسان ۾ به وڏيون خرابيون آهن. هڪڙي هيءَ ته ملڪ جي اندر دوطرفي، ناسازي ۽ مخالفت رهي ٿي ۽ ٻي هيءَ ته ٻاهرئين ملڪ جي هڪڙي زور ڀري دشمن جي ڪاهه جو دٻپ تو رهي. ٻهرينءَ خرابيءَ، بابت توکي خبر هئي ته گذريل ستر کن مهينن کان هن بادشاهت ۾ ٻن مخالف ڌرين جي وچ جهيڙو هلندڙ آهي، جنڪي وڏيون ڪُڙيون ۽ ننڍيون ڪُڙيون تا سڏين.

” ڇوڻ ڀراچي تو ته وڏين ڪڙين وارا اسانجن قديم قاعدن جي فائدي ۾ آهن. ۽ انهي هوندي به شهنشاهه رڳو ننڍين ڪڙين جي وسيلي ڪم هلائڻ جو ٺڪو ٺهراءِ ڪيو آهي. توکي معلوم ٿيو هوندو ته سڀ عهدا هو انهيءَ طرف وارن کي تو ڏئي. هن جون ڪڙيون ٻين دربار وارن جي ڪڙين کان تمام ٿورو ته به هڪ ڏرر ننڍيون آهن، ۽ ڏرر هڪ انچ جي چوڏهين ڀڃيءَ جي ماپ آهي. انهن ٻنهي طرفن جي وچ ايتري مخالفت آهي جو هو هڪ ٻئي جو

لکي ڪاني پين، لکي هڪ ٻئي سان ڳالهائين.
وڏين ڪُرين وارا تعداد ۾ اسان کان گهڻا آهن،
مگر حڪومت ساري اسان جي هٿ ۾ آهي.

”اسان کي اهو ڏپ آهي ته ولي عهد صاحب
جو لاڙو وڏين ڪُرين ڏي آهي. ڏسجي پيو ته
هنجي حتيءَ جي هڪڙي ڪُري نئي کان ٿورو مٿي
آهي، جنهن ڪري هلندي هو منڊڪائي ٿو.
هاڻي هنن اندروني جهيڙن جهڳڙن هوندي اسان
کي پاسي واري ٻيٽ بليفسڪو جي بادشاهه جي
ڪاهه جو ڏپ آهي. اها ۽ دنيا جي ٻي وڏي
بادشاهت آهي ۽ اهڙي وڏي زور ڀري آهي
جهڙي هيءَ.

”تون جو چوندو آهين ته دنيا ۾ ٻيون به
بادشاهتون ۽ رياستون آهن جن ۾ تو جهڙا وڏي
قد جا ماڻهو رهندا آهن، سا ڳالهه اسانجن ڏاهن کي
اعتبار ۾ نٿي اچي. هو ويساهه ڪن ٿا ته تون چنڊ
مان يا ڪنهن ٻئي تاري مان هيٺ ڪري پيو آهين.
ڇو ته تو جهڙا هڪ سؤ ماڻهو ٿوري ئي وقت
۾ ساري بادشاهت جا ميوا ۽ ڍور ڍڳا چٽ ڪري
ڇڏيندا. ۽ اسانجا تاريخ نويس، جنهن هزارن مهينن
جا ۽ انهن ٻن بادشاهتن لللي پٽ ۽ بليفسڪو کان
سواءِ ٻي ڪنهن جو ذڪر نٿا ڪن.

" هاڻي بڌ. هي ٻه وڏيون بادشاهتون گذريل
ڇهن مهينن کان سخت جنگ ڪنديون آيون
آهن. اها جنگ هيٺين سببن ڪري شروع ٿي.
سڀ قبول ڪن ٿا ته ڪائڻ کان اڳي آنن ڀڃڻ جو
پھريون رستو آهي اُهو جي مرڪري چيڙتي
ٿي. پر اسان جي شهنشاهه جو ڏاڏو جڏهن اڃا
ٻار هو تڏهن آني ڪائڻ مهل اڳوڻي دستور
موجب آنو جو ڀڳائين ته اتفاق سان پنهنجي
هڪڙي آڱر وڍي وڌائين. تنهن تي شهنشاهه
جي ڏاڏي هڪڙو قاعدو جاري ڪيو ته سڀ
رعيتي ماڻهو آنن جا ننڍا پاسا ڀڃن ۽ نه سخت
سزا ملندين.

" ماڻهن کي انهيءَ قاعدي جي نسبت ۾ اهڙو
سخت اعتراض هو جو اسانجا تاريخ نويس چولتا
ته انهي ڪري ڇهه فساد برپا ٿيا. انهن مان
هڪڙي ۾ شهنشاهه مارجي ويو ۽ ٻيو تخت تان
لاٿو ويو. اهي اندروني جنگيون بليفسڪو جي
بادشاهن جي چورت تي ٿينديون هيون. جڏهن
اهي بند ڪيون وييون تڏهن ڏهاري هميشه انهي
ملڪ ڏي ڀڄي ويندا هئا. حساب ڪيو ويو آهي
ته ٻارهن هزارن ماڻهن آنا ننڍي پاسي کان نه ڀڳا
پر موت قبول ڪيائون.

هاڻي وڏي پاسي کان پيڇ وارن پڳلن ماڻهن
بليشڪو جي دربار ۾ اثرو مان لڌو آهي ۽
انهنکي هن ملڪ جي خانگي طرفدارن کان اثري
مفتي مدد ملي آهي جو گڏيلن جتيهن مهمن ۾
پنهي بادشاهت جي وچ سخت لڙايون پي ٿيون
آهن، جن ۾ ڪڏهن هڪڙي ڪامياب پئي ٿي آهي
۽ ڪڏهن ٻي. انهي وچ اسانجا جاليهه وڏا جهاز
ناس ٿي ويا آهن، لنڊن جهازن جو ته ڳاڻيٽو ئي
ڪونهي. انهنکان سواء ٽيهه هزار چونڊيل سپاهي
۽ خلاصي مارجي ويا آهن. دشمن کي ته اسان کان
وڌيڪ نقصان پهتو آهي. انهيءَ هوندي به هاڻ
بيشمار جهاز تيار ڪيا آهن ۽ اسان تي ڪاهه ڪرڻ
وارا آهن. اسانجي شهنشاهه جو مهمجي همت ۽
طاقت ۾ گهڻو ڀروسو آهي. هن مونکي حڪم ڏنو
آهي ته هي سڀ احوال توکي ٻڌايان."

مون سيڪريٽريءَ کي چيو ته "شهنشاهه کي
منهنجون بندگيون ڏجو ۽ چئجو ته آءٌ پرديسي ماڻهو
آهيان تنهنڪري آءٌ ڀانيان ٿو ته مونکي مناسب
ناهي ته بين جي وچ دست اندازي ڪريان. پر
آءٌ شهنشاهه ۽ سندس ملڪ بچائڻ لاءِ سينئي ڪاهه
ڪندڙن سان وڙهڻ لاءِ تيار آهيان، پر جي انهيءَ
منهنجو ساهه ويو، ته حرڪت ڪانهي.

باب پنجون

ڪيپٽن گليور سڀ جنگي جهاز پڪڙي ٿو

بليفسڪو جو ملڪ هڪڙو ٻيٽ آهي جو لليپٽ جي اتر اڀرندي ڏي آهي. ٻنهي جي وچ ۾ هڪڙي ڪاري آهي جا اٺ سؤ يارڊ ڪشادي آهي. مون اڃا اها ڪين ڏٺي هئي ۽ جڏهن ڪاهه ٿيڻ جي ارادي جي خبر پيئي هيم تڏهن آءٌ چاهيس ٿي ٻجهي انهيءَ پاسي جي ڪناري ڏي نه وڃي سگهان، انهيءَ ڊپ کان ته دشمن جا جهاز، جنهن کي اڃا منهنجي خبر نه پئي هئي، سي متان ڏسي وٺن. جنگ هلندي ٻنهي ملڪن جي وچ ۾ آمدرفت ڪرڻ جي سخت منع ٿيل هئي ۽ حڪم ڀڃڻ واري کي موت جي سزا ملڻي هئي. شهنشاه جي ڪنهن به جهاز کي انهيءَ پاسي وڃڻ جي موڪل نه هئي.

مون شهنشاه کي دشمن جي سڀني جهازن پڪڙڻ جي رٿ بيان ڪري ٻڌائي. جاسوسن اسان کي پڪي خبر ڏني هئي ته جهاز بندر تي سڻائي واءُ جي انتظار ۾ تيار ٿيا بيٺا آهن. آزمودگار خلاصين کان ڪاريءَ جي عمق بابت پڇا ڪئي هئي، جو هنن گهڻائي ڀيرا انهيءَ ماپ ڪئي هئي. هنن چيو ته وچ ۾ وير چڙهڻ وقت اها ستر گنگلف اونهي هئي، يعني انگل ڇهه فوٽ. ٻيا پاڳا گهڻو گهڻو ته پنجاهه گنگلف هئا.

آءُ بليڪسٽو جي آمهون سامهون اُتر اڀرندي
واري ڪناري ڏي هليس. اُتي هڪڙي ٽڪريءَ
جي پليان ليٽي، مون پنهنجي ننڍي دوربين
ڪڍي ڏٺو ته دشمن جا جهاز لنگر هڻيو بيٺا هئا
۽ مڙيئي اٽڪل پنجاهه هئا. اُنهن کان سواءِ سامان ڪٽڪ
جون گهڻيون ننڍيون ٻيڙيون هيون. پوءِ آءُ موٽي
پنهنجي گهر آيس ۽ حڪم ڏنم ته گهڻا ۽ مضبوط
رسا ۽ لوهه جون سيخون موڪلي آڻي ڏيو. اهي
آندائون. رسو سُوليءَ جي ڏاڍي ڄڙو ٿلهو هو ۽
لوهه جون سيخون ٻ ڳهه لوڙي قد ۾ آن جي ڪم
جي سوئن جهڙيون هيون.

سُوليءَ ڪي ٽيڙو ڪري مون مضبوط رسو ڪيو
۽ ساڳي طرح سوئا ۾ ٽي ڳڏي وٽي مضبوط ڪيم
۽ اُنهن جون ڇهون موڙي ڪنڍي وانگي ڪري
ڪري ڇڏيم. پوءِ پنجاهه اهڙيون ڪنڍيون پنجاهه اهڙن
رسن ۾ وجهي آءُ وري ٻه اُتر اڀرندي واري ڪناري
ڏي ويس ۽ پنهنجو ڪوٽ ۽ جوتا ۽ جوراب لاهي
پنهنجي چمڙي صدريءَ ۾ سمنڊ منجهه گهڙي پيس.
ڌلو چڙهڻ ۾ اڃا اٽڪل اڌ ڪلاڪ پيو هو. جيترو
ٽڪڙو هلي سگهيس اوترو ٽڪڙو هليو وڃم اٽڪل
۽ اٽڪل ترسيس، تان جو پيرو وڃي وري
ٽِڪيءَ لي لڳم. اڌ ڪلاڪ جي اندر آءُ

دشمن جي جنگي جهازن تائين وڃي پهتس.
دشمن جا سپاهي مون کي ڏسي اهڙو ڊڄ
ويا جو جهازن تان ٽپي ٽري ڪناري تي ويا، جتي
ٽيهن هزارن کان گهٽ ماڻهو نه هوندا. پوءِ مون
پنهنجا رسا ڪڍيا ۽ هرهڪ جهاز جي چنهب
وٽ ٽنگ ۾ ڪنڍي اٽڪائي سڀ رسا گڏي
انهن جا ڇيڙا ڪٽي ٻڌم. جيسين مون اهو ڪم پ
ڪيو تيسين هنن ڪيترائي هزار تير ڇوڙيا، جنمان
گهڻا مون کي هٿن ۽ منهن ۾ لڳا. انهي سخت
ايذاءَ کان سواءِ هنن منهنجي ڪم ۾ به گهڻي حرڪت
ڪئي. مون کي گهڻو ڊپ پنهنجي اکين جو هو
۽ جي انهيءَ مهل انهن جي بچائڻ جي تجويز اوچتي
دل ۾ نه اچي ها ته جيڪر اهي وڃايان ها.
ٻين ڪن ننڍڙين ضروري شين سان گڏ مون
پنهنجي عينڪ ڳجهي کيسي ۾ لڪائي ڇڏي هئي.
اهي سڀ شيون شهنشاهه جي تلاش ڪندڙن
عملدارن جي نظر نه چڙهيون هيون. جيئن مون
مٿي به چيو آهي. اها عينڪ مون ڪڍي پنهنجي
نڪ تي مضبوط ڪري ٻڌي ڇڏي ته پل اکيون
کيل رهن. پوءِ بهادريءَ سان آءُ پنهنجي ڪم
لڳس ۽ دشمن جي تيرن جي ڪا به پرواهه ڪان
ڪيم. ڪيترائي تير عينڪ جي شيشن تي لڳا پر

اُنهن کي هيڏي هوڏي ڇوڙڻ کان سواءِ ٻيو نقصان
اُنهن کي نه پهچايائون.

جڏهن سڀ ڪئپٽن اڪاڻي رهيس تڏهن
رسن جي ڳنڍ جهلي ڇڪڻ لڳس ۽ هڪڙو جهاز
ٻه نه ڇڙيو، جا لاءِ جو اهي لنگرن سان مضبوط
ٻڌل هئا. اهو وڏيءَ بهادريءَ جو ڪم اجا منهنجي
لاءِ رهيو پيو هو. تنهن ڪري رسو ڪٽي ڇڏيم.
ڪئپٽن اُنهن ٻي جهازن ۾ لڳيون پيون هيون.
ڪمپ سان اهي رسا وڍي وڌم جي لنگرن سان
ٻڌل هئا. انهيءَ ڪم ڪندي مون کي اٽڪل ۾ سو
تير منهن ۽ هٿن ۾ لڳا. تنهن کان پوءِ رسن جي
ڳنڍيل ڳنڍ هٿ ۾ جهلي وٺي ڇڪيم ته آسانيءَ سان
دشمن جا پنجاهي وڏا جهاز منهنجي پٺيان هلندا آيا.

بليفسڪو جي ماڻهن کي منهنجي ارادي جي
ڪا ۽ خبر ڪا نه هئي، سي پهريائين ته حيران ٿي ويا.
هنن مون کي رسا وڍيندو ڏٺو هو ۽ پاڻيو هئائون ته
هي رڳو جهازن کي پنهنجي منهن ٽلڪڻ لاءِ ڇڏي
ڏيندو، جي شايد پاڻ ۾ لڳندا ۽ ٿڪندا. پر
جڏهن هنن ڏٺو ته سڀ جهاز ترتيب وار پيا هلن
۽ معلوم ڪيائون ته آءٌ سڀني کي ڇڪيندو وڃان،
تڏهن ڏک ۽ نااميديءَ ۾ اهڙيون رڙيون ڪرڻ
خيال ڪرڻ يا بيان ڪرڻ کان ٻاهر آهي.

جڏهن آءٌ خوف جي جاءِ کان اهڙو بر خلاف ٿورو ترسي منهن ۾ هٿن مان ليرِ ڪيانه، مٿان هند ٿورو مرهم مکيم جو پرپندي پهچڻ وقت مونکي ڏنو هئائون، جيئن مون مٿي چيو آهي. پوءِ عينڪ لاهي، چڏيم ۽ ڪلاڪ ڪن آرام ڪيم. جڏهن وير ذرو هيٺ پيو تي تڏهن جهاز گهلي للي پٽ جي شاهي بندر تي صحيح سلامت اچي پهتس.

شهنشاهہ پنهنجي ساري دربار سميت ڪناري تي بيٺو هو ته ڏسي ته منهنجي ڪوشش جو ڪهڙو نتيجو ٿو نڪري. جڏهن سيني ڏٺو ته جهاز اڌ گهيري ۾ هليا اچن پر مون تي هنن جي نظر ڪانه پيئي جو آءٌ اڌ تائين پاڻيءَ ۾ هوس. جڏهن آءٌ ڪاريءَ جي وچ ڌاري آيس ۽ ڳچيءَ تائين پاڻيءَ ۾ اچي ويس تڏهن هنن کي ڏاڍو ڏک ۽ انتظار ٿيڻ لڳو جو ڄاتائون ته آءٌ ٻڏي ويس ۽ دشمن جا جهاز وڙهڻ لاءِ ڪاهيندا اچن. پر مونکي اڳتي ڪاري ويئي ٿانگهي ٿيندي ۽ آءٌ اچي ڪين ويجهو ٿيس ۽ هو منهنجو ڳالهائڻ ٻڌي سگهڻ جهڙا هئا. تڏهن مونکي ڏسي هنجو انتظار لٿو. مون جهازن جي رسن جي ڳنڍ مٿي ڪري وڏي سڏ چيو ته ”خدا شل للي پٽ جي زور واري بادشاهہ کي وڏي حياتي ڏئي.“ جڏهن آءٌ رهي ڪناري

انهن کي هيڏيءَ هن شهنشاهه نهايت گهڻيءَ خوشيءَ سان
انهن کي ڏنو ۽ الي جو الي مولڪي نرواڪ جو لقب
ڏنائين، جو هن پر هڪڙو تمام وڏو خطاب آهي.
شهنشاهه مولڪي ڇپو نه ڏيکين جا باقي
جوڪي جهاز آهن سي سڀ ڪنهن بئي وقت
گهلي اچجون. اهي بادشاهه اهڙا طمع وارا آهن
جو سندن مرضي آهي ته بلبڪر جي سڄي
بادشاهت گڏجي هڪڙي ٿي وڃي، جو پوءِ
انهيءَ پنهنجي طرفان ڪو اراب يا فرمانفرما مقرر
ڪري هلائي. هنجي مرضي هئي ته آئن جي
وڏي پاسي پيچ وارا سڀ فسادي جي شهر ڇڏي
ويا هئا تنکي ماري ناس ڪري ڇڏي ۽ انهن
ماڻهن کي اگتي اهڙو لاچار ڪري جو هو پنهنجا آئا
ندي پاسي کان پڻ، جنهنڪري ساري شهنشاهت
جو هونئي هڪڙو بادشاهه ٿيندو.

پر مون هنکي انهي ارادي تان لاهڻ جي
ڪوشش ڪئي ۽ صاف طرح ٻڌايو ته بهادر ۽ آزاد
ماڻهن کي غلام ڪرڻ پر آءٌ مدد نه ڏيندس ۽
جڏهن انهي ڳالهه بابت مشورن جي وچ ۾ اهت
هايو تڏهن جيڪي عقل ۽ سمجهه وارا وزير هئا
سي منهنجي راءِ سان شامل ٿيا.

هيءَ جا پنهنجي راءِ مون همت ڪري ظاهر

۽ آيا ۽ هنڪي سندن بادشاه جي شان وٽان ۽
ڪم جي حالت موافق مرحبا ڪئي ويئي.

جڏهن عهدنامو پورو ٿيو، تڏهن بلبفسڪو جي
وڪيل مون سان اچي ملاقات ڪئي، جا لاءِ جو
مون الهي ڪم ۾ هنن جي گهڻي خيرخواهي ۽
طرفداري ڪئي هئي ۽ هنن مون کي معتبر
شمار ٿي ڪيو ۽ خانگي طرح ماڻهن کان هنن کي
خبر پيئي هئي ته آءٌ سندن خيرخواهه آهيان.
پوءِ ٿين هو منهنجي بهادري ۽ مهرباني جي
تعريف ڪرڻ لڳا، پوءِ مون کي هنن پنهنجي
بادشاهه جي طرفان پنهنجي ملڪ ڏي اچڻ جي
دعوت ڏني ۽ چيائون ته "اچي اسالکي پنهنجي
ٻي انداز طاقت جون ڪي ثابتيون ڏيئي ڏيکار،
جو الهي بابت اسان خبرون ڪوڙيون ڳالهيون پڌيون
آهن. الهي ۾ مون هنن کي راضي ڪيو، پر
جيڪي ڪيم تنهن جي تفصيل ڏيڻ سان پڙهندڙ
کي تڪليف نه ڏيندس.

جڏهن ڪجهه وقت ٿائين مون هنن کي خوش ڪيو
۽ خبرون پر وڏو تڏهن مون چيو ته "منهنجا گهڻا ناز
پنهنجي بادشاه کي ڏجو، جنهنجي تعريفن جي
تعريف ساري جهان ۾ پکڙيل آهي. اميد آهي
ته پنهنجي ملڪ ڏي روانو ٿيڻ کان اڳي آءٌ

اوهانجي بادشاه جي قدمبوسي ڪري ويندس."

انهي موجب ٻئي وقت جڏهن مون شهنشاه جي ملاقات جو شرف حاصل ڪيو تڏهن ڪانئس بليفسڪو جي بادشاه سان ملاقات ڪرڻ جي اجازت گهري.

هن اجازت ڏني، مگر مون سهي ڪيو ته ڏاڍي رنج سان ڏنائين. پر انهي جو سبب آءٌ معلوم ڪري نه سگهيس. مگر نيٺ مخفي طرح هڪڙي شخص کان مون کي معلوم ٿيو ته شاهي خزانچي ۽ امير البحر شهنشاه جي ڪن تي وڌو هو ته مون بليفسڪو جي وڪيلن سان رستو رکيو آهي ۽ سندس برخلاف آهيان. پر آءٌ يقين سان چوان ٿو ته انهي تهمت کان آءٌ آزاد هوس. انهي وقت کان وني پرينديءَ بادشاهن ۽ وزيرن جي نسبت ۾ خراب راءِ قائم ڪرڻ لڳس.

معلوم هجي ته انهن وڪيلن مونسان ترجمان جي وسيلي گفتگو ٿي ڪئي. انهن ٻنهي ملڪن جون ٻوليون اهڙيون علحديون هيون جهڙيون يورپ جي ڪن ٻن ملڪن جون آهن. هرهڪ ملڪ جا ماڻهو پنهنجي ٻوليءَ جي قدامت ۽ خوبصورتيءَ ۽ پڪائيءَ جو فخر ڪندا هئا ۽ پاسي واري ملڪ جي ٻوليءَ ڏي نفرت ظاهر ڪندا هئا. انهيءَ هوندي

۽ اسان جي شهنشاهه، جو هند جي جهازن ڪڍڻ سان فتح حاصل ڪئي هئي ۽ هند لي قابض ٿيو هو، لنهڪري زور ڪري هند ٿي ۽ للي پٽ جي بولي ڳالهائڻ جو بار رکيو هئائين.

ٻر ايترو قبول ڪرڻ گهرجي ته ٻنهي بادشاهتن جي وچ ايتري آمدرفت ۽ سوداگري هلندي هئي ۽ الي جي دستور موجب شريف ۽ دولتمند ماڻهو دنيا ڏسڻ ۽ ماڻهن سان واقفيت رکڻ ۽ اخلاق سڌارڻ لاءِ ايترا پنهنجا جوان ماڻهو هڪ ٻي جي ملڪ ڏي موڪليندا هئا جو اهڙا ڪي وڏا ماڻهو يا سوداگر يا خلاصي ڪنارن تي رهڻ وارا ٿورا هوندا جي ٻنهي زبانن ۾ گفتگو ڪري نه سگهندا هوندا. اها ڳالهه مون کي تڏهن معلوم ٿي جڏهن آءٌ بلبفسڪو جي شهنشاهه جي سلام لي ويس. جيتوڻيڪ منهنجن دشمن جي بدخواهي ۽ وير ڪري مون تي گهڻيون ئي مشڪلاتون ۽ مصيبتون آيون هيون ته به منهنجي الهي ڀاڳ وچڻ مان مون کي گهڻو فائدو پهتو ۽ سک حاصل ٿيو، جنهن جو هيٺ موقع تي آءٌ بيان ڪندس.

باب ڇهون
گليور للي پٽ ڇڏي ٿو

هن بادشاهت ڇڏڻ جو بيان ڏيان تنهن کان اڳي پڙهندڙ کي خبر ڏيڻ مناسب آهي ته منهنجي برخلاف ٻن مهينن کان هڪڙو منصوبو لڪ چوريءَ ۾ پئي نهيو. هيستائين عمر ۾ مون ڌارين ملڪن جي بادشاهن وٽ نه گذاريو هو تنهن ڪري انهن جي مون کي ڪا به خبر ڪا نه هئي. جو پنهنجي حالت ۽ وسعت ڪري انهن وٽ رهڻ جي مون کي لياقت ڪا نه هئي. وڏن بادشاهن ۽ اميرن مختلف طبيعتن بابت مون پڙهيو گهڻو ئي هو، پر اها اميد مون کي نه هئي ته انهي جو خراب نتيجو آءٌ ههڙي پراڻهين ملڪ ۾ ڏسندس جتي منهنجي سمجهه موجب يورپ جي قاعدن کان بلڪل علحدا قاعدا جاري هئا.

مون اڃا بليفسڪو جي شهنشاهه ڏي وڃڻ جي تياري پئي ڪئي ته هڪڙو وڏو امير، جنهن تي بادشاهه جي مٿس ڪاوڙجڻ مهل مون گهڻا احسان ڪيا هئا، سو رات جو بند تيل ڪرسي ۾ لڪ چوريءَ منهنجي گهر آيو ۽ نالي ٻڌائڻ کانسواءِ اندر لنگهي آيو.

ڪرسي کڻڻ وارا هليا ويا ۽ مون امير کي ڪرسيءَ سميت کڻي پنهنجي وڏي ڪوٽ جي

ڪسي به وڌو. لڏڻ مون پنهنجي هڪڙي معتبر نوڪر کي چيو ته ماڻهن کي ٻڌاء ته آءٌ بيمار آهيان ۽ ستو پيو آهيان. پوءِ مون پنهنجي گهر جو در بند ڪيو ۽ ڪرسي ڪبسي مان ڪيئي مسئلي وڪمر جيئن هميشه ڪندو هوس ۽ پوءِ انهي جي پاسي پر واهي رهيس. امير ڏانهن خيال پر ڏسڻ پر آيو ۽ جڏهن مون انهيءَ جو سبب پڇيس لڏهن هن مون کي ٻڌايو ته "شهنشاهه پنهنجي مشيرن ۽ اميرن سان صلاح ڪري اهو حڪم ڪيو آهي ته دعا ڪرڻ جي ڪري لنهنجون اکيون ڪيائي. تن ڏينهن جي اندر سيڪريٽري لنهنجي گهر ايندو ۽ لوڪي حڪم پڙهي ٻڌائيندو."

ٿورو وقت انهي ڳالهه تي ويچار ڪري مون دل پر هڪڙو لهراءِ ڪيو جنهن لاءِ شايد مولتي واجبي طرح الزام اچي سگهندو. آءٌ قبول ٿو ڪريان ته منهنجي اُهوراڻي ۽ بي تجربي هٺ جي ڪري ٿي مون پنهنجون اکيون بچايون ۽ پنهنجي آزادگي حاصل ڪئي. جيڪڏهن مون کي انهيءَ وقت بادشاهن ۽ وزيرن جي طبيعتن جي خبر هجي ها جيئن پوءِ مون کي گهڻن ٻين بادشاهن ۽ ... معلوم ٿيون ۽ جي مون کي خبر ... مون کيان به وڌن ڏهاڙين کي

ڪهڙيون سزائون تيون ملن ته جيڪر آءٌ خوشيءَ سان اهڙي هلڪي سزا قبول ڪريان ها.

پر جوانيءَ جي ابهرائيءَ ڪري ۽ شهنشاهه جا مولڪي بليفسڪو جي بادشاهه وٽ وڃڻ جي اڳيئي اجازت ڏني هئي، تنهن موجب، مون وڃڻ جو پڪو نهراءُ ڪيو ۽ انهن ڏينهن گذرڻ کان اڳي ئي پنهنجي دوست سيڪريٽري ڏي هڪڙو خط موڪليم، جنهن ۾ لکيو مانس ته مون پڪو ارادو ڪيو آهي ته اڄ آءٌ بليفسڪو ڏي روانو ٿيندس.

هنجي جواب لاءِ به نه ترسيس ۽ آتي پيٽ جي انهي پاسي ويس جتي اسانجا جهاز بيٺا هئا. اتي هڪڙو وڏو جنگي جهاز پڪڙي انهيجي چونيءَ ۾ ڪٺي هڪڙو رسو ٻڌم. لنگر ڪٺي پنهنجا ڪپڙا لاهي ڪڇ ۾ جيڪو مٿان وجهڻ جو ڪٿو هوم سو به ڪپڙن سميت گنڍڙي ڪري ڪٺي انهي جهاز ۾ رکيم. پوءِ انهيکي ڇڪي اٿي هليس. ڪٿي پاڻي ۾ پند ٻي ڪيم، ڪٿي تريس ٿي. اٿين ڪندي آءٌ نيٺ بليفسڪو جي شاهي بندر تي آيس جتي گهڻي وقت کان منهنجي لاءِ منتظر بيٺا هئا.

هنن مونکي ٻه سونها ڏنا ته وڏي شهر ڏي وٺي هلن جنهنجو نالو به بليفسڪو آهي. مون انهن

سوالن کي ڪٿي ڇڏي ۽ ڪيو. جڏهن شهر جي
والي ڏي ڳالهه ٻي سون ٻارڙن جيتري پند کي
آيس، ڪڏهن مون هن کي چيو ته هاڻي وڃي
حضوري سيڪريٽريءَ کي منهنجي اچڻ جو ٻڌايو
۽ چيو ته آءٌ شهنشاهه جي حڪم جو منتظر ٿيو ويٺو
آهيان. ٿوري ڪن جي اندر جواب آيو ته شهنشاهه
پنهنجي شاهي ڪٽنب ۽ اميرن وزيرن سميت
منهنجي مرحبا ڪرڻ لاءِ اچي. آءٌ سڀ ٻارڙ سندن
لاءِ اڳيرو ويس.

شهنشاهه ۽ سندن عملو گهوڙن تان لهي پنڌ راڄي
۽ سندس ملازمن ڳالهيون مان لٿيون. مون ڏٺو
ته هن کي مون ته پرائي ڪري ڪوڙ هو. مون شهنشاهه
کي عرض ڪيو ته آءٌ پنهنجي ڪمال احترام موجب
آيو آهيان ۽ مولاڪي پنهنجي ڏني پڻ شهنشاهه اجازت
ڏني آهي ته حضور پنهنجي زيارت شهنشاهه جي
ملاقات جو شرف حاصل ڪريان ۽ وس آهر اهڙي
خدمت چاڪري ڪريان، جا پنهنجي بادشاهه ذاتهن
فرض جي ادائي ۽ اوهان عاليءَ شان موافق هجي.
مون پنهنجي اسٽيمر ۾ پنهنجي شهنشاهه جي لاءِ
جو ذڪر ڏوري ڪري، ڇا لاءِ جو اهڙا الوهي بابت
مولڪي ڪار ايڪي عمر ڪمال ولي عهدي ۽ ڪهڙي
.. ته آءٌ الوهي الله ڪري واقف هوس، مولڪي پنڪ

هئي تہ شهنشاھ کي انهي ڳجهہ جي ڪا بہ خبر
پوندي، جو آءٌ سندس وس کان ٻاهر هوس.
سگهو ئي معلوم ٿيو تہ انهي طرح خيال ڪرڻ
مون غلطي ڪئي.

هن ٻئي شهنشاھ وٽ منهنجي ڪهڙي مرحب
تي تنهنجي بيان ڏيڻ سان آءٌ پڙهندڙ کي تڪليف
نہ ڏيندس. اها اهڙي وڏي بادشاھ جي مهرباني
۽ شان وٽان هئي. گهر ۽ بستري جي لاءِ جيڪي
مونکي مشڪلاتون پيش آيون، تنهنجو بہ ذڪر نہ
ڪندس. مونکي لاچار پنهنجو ڪٽو ويڙهي زمين
تي سمهڻو پيو.

منهنجي اتي پهچڻ کان ٽي ڏينهن پوءِ پيٽ جي
اتر اڀرندي ڪناري تي گهمندي سمنڊ ۾ ڏيڍ ميل
پنڌ تي مونکي هڪڙي شيءِ ڏسڻ ۾ آئي جا
اوندي ٿيل ٻيڙيءَ وانگي نظر ٿي آئي. مون پنهنجا
جوتا ۽ جوراب ڪڍي لاٿا ۽ ٻن يا ٽن سون يارڊن تائين
اندر پاڻي ۾ هلندو ويس. ڏٺم تہ اها شيءِ وير جي
زور سان وچي ويجهي پوندي. تڏهن صاف معلوم
ٿيم تہ سچي پچي اها ٻيڙي آهي جا مون ڀانيو. تہ
ڪنهن جهاز نان طوفان جي زور سان ڇڄي آئي
آهي. تنهن تي هڪدم آءٌ موٽي شهر ۾ آيس ۽
شهنشاھ کي چيم تہ جنگي جهازن جي ڪڙڻ کان

پوءِ جيڪي ٻه ڳها جهاز بچيا آهن تن مان مولڪي
ويهه ڏيو ۽ ٽي هزار خلاصي ٻه ڏيو ۽ انهنجي مٿان
نائب امير البحر ٻه مقرر ڪري ڏيو.

اهي جهاز، جيسين آءٌ سنڌو ڪناري تي ويس
ليسن ٿوري انهي هند آيا جنهي مون پوءِ ٻندي
ٻيڙي ڏني هئي. مون ڏٺو ته وير انهن کي اچا
ٻه ويجهو آندو هو. سڀني خلاصين کي رسا ڏنا
ويا، جي مون اڳيئي وٺي مضبوط ڪيا هئا.
جڏهن جهاز اچي پهتا تڏهن مون پنهنجا ڪپڙا
لاٿا ۽ پاڻيءَ ۾ ٽپ ڏيئي حتي ٻيڙي هئي انهي
ڪان سؤ وارن جي اندر آيس. پوءِ ٽري انهي
ٽانبن ويس.

خلاصن رسي جو ڇيڙو مولڪي اڇلائي ڏنو، جو مون
ٻيڙيءَ جي آڳيل ۾ هڪڙي ٽنگ ۾ ڳهيڙائي ٻڌي ڇڏيو
۽ رسي جو ٻيو ڇيڙو وري هڪڙي جنگي جهاز سان
ٻڌي ڇڏيم. پر مون ڏٺو ته منهنجو پورو هيو سڀ اڃايو
ٿيو، ڇا لاءِ جو پاڻي ٿار هو، لنهڪري آءٌ ڪو ٻه
ڪم ڪري نه سگهيس. لاچار ٽي ٽري ٻيڙيءَ جي
پنيان وڃي انهيڪي هڪڙي هٿ سان اڳتي ڌڪڻ
لڳس. وير سٽائي هئي لنهڪري ايترو وڏي آيس
جو ڪاڏي پاڻيءَ کان ٻاهر جهلي ۽ پير زمين تي رکي
گهيس. پر ٻا ٽي منٽ ساهي کڻي ٻيڙيءَ کي وري

ٻيو ٽيلهو ڏنم. نيٺ ڏکي ايڏي پاڻيءَ ۾ آندو مانس جو منهنجن ٻغلن تائين تي آيو.

مشڪل ڪم لهي ويو تنهن ڪري هاڻ مون پنهنجا ٻيا رسا ڪٽيا جي هڪڙي جهاز ۾ ٻڌي ڇڏيا رکيا هئا. اُنهن کي ٻهرين ٻيڙيءَ سان ٻڌم ۽ پوءِ ٻين نون جهازن سان ٻڌم جي مون کي ڏنا ويا هئا. واءُ سٺائو هو ۽ خلاصين ٻن ڏنا ۽ مون زور لاتو. انهي طرح اسين ڪناري کان چاليهن يارڊن تي آيا سين. جڏهن وير لٿي تڏهن آءٌ سڪي تي پنڌ ڪري ٻيڙي وٽ آيس. ٻن هزارن ماڻهن جي مدد سان رسن ۽ ڪلن جي وسيلي مون ٻيڙيءَ کي اُٿلائي سنئون ڪيو ۽ ڏٺم ته اُنهي کي ڪو گهڻو نقصان نه پهتو آهي.

گهڻين مشڪلاتن سان مون انهيءَ ٻيڙيءَ کي بليفسڪو جي شاهي بندر ۾ آندو تن جي ٻيان سان آءٌ ٻڌائيندڙ کي تڪليف نه ڏيندس. انهيءَ لاءِ مون کي ڪي وڏا ونجهه يا ٻن جوڙتا پيا، جن تي ڏهه ڏينهن ته پي مٿا هنيم. جڏهن آءٌ اُتي آيس تڏهن ماڻهن جا گوڙ اچي گڏ ٿيا ۽ هڙو وڏو جهاز ڏسي عجب ۾ پئجي ويا. مون شهنشاهه کي چيو ته آءٌ نصيب وارو آهيان جو هيءَ ٻيڙي مون کي هٿ آئي آهي. اها مون کي ڪنهن هنڌ

ڪٺي ويندي، جتان آءٌ پنهنجي وطن ڏي موٽي
وڃي سگهندس. مون عرض ڪيس ته مون کي
وڃڻ جي موڪل به ڏني ۽ ماڻهن کي حڪم به
ڏني ته مولکي هنجي تيار ڪرڻ ۾ ضروري سامان
موجود ڪري ڏين. ٿوري تڪليف ڏيڻ کانپوءِ
هن اجازت ڏني.

انهيءَ وچ ۾ آءٌ حيران هوس ته ڪهڙي سبب
اسان جي شهنشاهه ڪو به پيغام مون ڏي بلبفسڪو
۾ ڪو نه موڪليو. پر پوءِ خانگي طرح مون کي
معلوم ٿيو ته شهنشاهه کي اڃا اها خبر نه هئي ته
مون کي سندس مصلحت جي ڪل پئي آهي. هن
سمجهيو ٿي ته سندس اجازت ۽ پنهنجي ڪيل
انجام موجب آءٌ فقط بلبفسڪو ڏي گهمڻ ويو آهيان،
جو درٻار وارن کي به اهڙي خبر هئي. هن ڄاتو
ٿي ته ايلچي بادشاهه سان ملاقات ڪرڻ کان پوءِ
ٿوري ئي عرصي ۾ موٽي ايندس. پر جڏهن مون
گهڻا ڏينهن لڳايا تڏهن البت بي آرام ٿيڻ لڳو.
خزانچيءَ ۽ ٻين منهنجن دشمنن سان صلاح ڪرڻ
کان پوءِ هڪڙو آبرو وارو ماڻهو مونڏي موڪليو
ويو ۽ جيڪو تهمت نامو مون تي جوڙيو هئائون
تنهن جو نقل قلم وار به ڏياري موڪليو هئائون.
انهي وڪيل کي اهو حڪم هو ته بلبفسڪو جي
بادشاهه کي پڌائي ته سندس شهنشاهه گهڻي مهرباني

ڪري منهنجي لاءِ فقط ايتري سزا مقرر ڪئي آهي ته منهنجون اکيون ڪڍي ڇڏجن، جو آءٌ انصافي محڪمن کان نڻائي پڇي آيو آهيان، ۽ جي آءٌ ٻن ڪلاڪن اندر موٽي نه ويندس ته منهنجو مرڻ جو خطاب موٽي ورتو ويندو ۽ مون کي دغاباز ۽ باغي شمار ڪيو ويندو. وڪيل هيترو به چيو ته جي بليفسڪو جو شهنشاهه ٻائي ته ٻنهي ملڪن جي وچ ۾ صلح رهي ته هڪدم منهنجا هٿ پير ٻڌائي دغابازيءَ جي سزا ڀوڳڻ لاءِ للي پٽ ڏي ڏياري موڪلي.

بليفسڪو جي شهنشاهه ٽن ڏينهن جي صلاح مشورت کان پوءِ گهڻن عزر خواهين ۽ ٻهانن جو جواب مٿن لفظن ۾ ڏياري موڪليو. اهو هي هو ته "هن جبل جهڙي ماڻهوءَ کي ٻڌي موڪلڻ بلڪل ناممڪن آهي، جيئن اوهان کي معلوم هوندو. جيتوڻيڪ هن منهنجا سڀ جهاز پڪڙي ورتا آهن ته به صلح ڪرائڻ ۾ هن گهڻي مدد ڏني آهي، تنهن ڪري آءٌ هن جو احسانمند آهيان. انهيءَ هوندي به اميد آهي ته اوهين ٿوري اسين ٻئي جلد خوش ٿينداسين ڇا لاءِ جو هن هڪڙو عظيم جهاز ڪناري تي لڌو آهي، جنهن تي هو چڙهي وڃي سگهندو. انهي جي تيار ڪرڻ لاءِ ڪيس مدد ڏيڻ واسطي مون حڪم جاري ڪيو آهي. اميد

ڪٽي ويندي، جتان آءٌ پنهنجي وطن ڏي موٽي وڃي سگهندس. مون عرض ڪيس ته مون کي وڃڻ جي موڪل به ڏني ۽ ماڻهن کي حڪم به ڏني ته مونکي هنجي تيار ڪرڻ ۾ ضروري سامان موجود ڪري ڏين. ٿوري تڪليف ڏيڻ کانپوءِ هن اجازت ڏني.

الهيءَ وچ آءٌ حيران هوس ته ڪهڙي سبب اسان جي شهنشاه ڪوبه پيغام مون ڏي بلبفسڪو ۾ ڪونه موڪليو. پر پوءِ خانگي طرح مون کي معلوم ٿيو ته شهنشاه کي اجا اها خبر نه هئي ته مون کي سندس منصوبن جي ڪل پئي آهي. هن سمجهيو ٿي ته سندس اجازت ۽ پنهنجي ڪيل انجام موجب آءٌ فقط بلبفسڪو ڏي گهمڻ ويو آهيان، جو ڏوهار وارن کي به ايتري خبر هئي. هن چاتو ٿي ته اتجي بادشاه سان ملاقات ڪرڻ کان پوءِ ٿوري ئي عرصي ۾ موٽي ايندس. پر جڏهن مون گهڻا ڏينهن لڳايا تڏهن البت بي آرام ٿيڻ لڳو. خزانچيءَ ۽ ٻين منهنجن دشمن سان صلاح ڪرڻ کان پوءِ هڪڙو آبروءَ وارو ماڻهو مونڏي موڪليو ويو ۽ جيڪو تهمت نامو مون تي جوڙيو هئائون تنهن جو نقل قلم وار به ڏياري موڪليو هئائون. انهي وڪيل کي اهو حڪم هو ته بلبفسڪو جي بادشاهه کي ٻڌائي ته سندس شهنشاه گهڻي مهرباني

ڪري منهنجي لاءِ فقط ايتري سزا مقرر ڪئي آهي ته منهنجون اکيون ڪڍي ڇڏجن، جو آءٌ انصافي محڪمن کان نڪاني پڄي آيو آهيان، ۽ جي آءٌ ٻن ڪلاڪن اندر موٽي نه ويندس ته منهنجو مرداڪ جو خطاب موٽي ورتو ويندو ۽ مون کي دغاباز ۽ باغي شمار ڪيو ويندو. وڪيل هيترو به چيو ته حي بليفسڪو جو شهنشاه پاڻئي ته ٻنهي ملڪن جي وچ ۾ صلح رهي ته هڪدم منهنجا هٿ پير ٻڌائي دغابازيءَ جي سزا ڀوڳڻ لاءِ لللي پٽ ڏي ڏياري موڪلي.

بليفسڪو جي شهنشاهه ٻن ڏينهن جي صلاح مشورت کان پوءِ گهڻن عزر خواهين ۽ ٻهانن جو جواب منهن لفظن ۾ ڏياري موڪليو. اهو هي هو ته "هن جبل جهڙي ماڻهوءَ کي ٻڌي موڪلڻ بلڪل ناممڪن آهي، جيئن اوهان کي معلوم هوندو. جيتوڻيڪ هن منهنجا سڀ جهاز پڪڙي ورتا آهن ته به صلح ڪرائڻ ۾ هن گهڻي مدد ڏني آهي، تنهن ڪري آءٌ هن جو احسانمند آهيان. انهيءَ هوندي به اميد آهي ته اوهين توڙي اسين ٻئي جلد خوش ٿينداسين ڇا لاءِ جو هن هڪڙو عظيم جهاز ڪناري تي لڌو آهي، جنهن تي هو چڙهي وڃي سگهندو. انهي جي تيار ڪرڻ لاءِ ڪيس مدد ڏيڻ واسطي مون حڪم جاري ڪيو آهي. اميد

آهي ته تورن تي هفتن ۾ ٻئي بادشاهتون هن کان
جيئي ٻولنديون.”

اهو جواب وٺي اهو وڪيل للي پٽ ڏي
موڪليو ويو ۽ ٻلمفسڪو جي شهنشاهه جهڪي ٿي
گذريو هو سو مون کي ٻڌايو. ساڳئي وقت ۾ هن
مخفي طرح مونکي چيو ته ”جي توهان مون وٽ
رهندين ته آءٌ توکي پوري پناهه ڏيندس.“ جيتوڻيڪ
هن جي سچيءَ نيت ۾ مون کي شڪ ڪونه هو،
ته به مون پڪو ارادو ڪيو هو ته وس پڄندي
آئينده بادشاهن يا اميرن ۾ ڪنهن ويساهه ڪين
رکندس. تنهن ڪري مون سندس شڪر گذاريءَ
ڪري ادب جي لحاظ سان معافي گهري. چيومانس
ته ”جڏهن چڱي يا ڀڄڙي قسمت هڪڙي ٻئي
مون کي ڏياري آهي، تڏهن آءٌ وري آزمائي
ڪري سمنڊ تي لڪي ويندس. هتي رهي ٻن
وڏن بادشاهن جي وچ ناسازي پيدا نه ڪندس.“
انهيءَ تي شهنشاهه ڪاوڙيو ڪين بلڪ هڪڙي
اتفاق مان مون کي معلوم ٿيو ته هو توڙي گهڻا
وزير امير منهنجي انهي ارادي ڪري ڏاڍا خوش
ٿيا.

انهن سببن ڪري ٻاڻ جلد روانگي ٿيڻ جي
مون کي خواهش ٿي. بادشاه توڙي درٻارين کي

پاڻ تڪڙ هئي تہ هي وڃي، تہ ڏاڍيءَ خوشيءَ سان مون کي مدد ڀي ڏني. پنج سؤ ماڻهو منهنجي حڪم هيٺ ٻيڙي جي ٻن سڙهن لاهڻ لاءِ ڪم ۾ لڳايا ويا. انهي ڪم لاءِ هنن جي مضبوط ڪپڙي جا ٽيرنهن ٽيرنهن ٿان هڪ ٻئي مٿان ٽها ڪري ڪم آندا ويا. هنن جا ڏهہ ويهہ بلڪ ٽيهہ ٽلها ۽ مضبوط رسا وٺي پنهنجي ٻيڙيءَ جا رسا جوڙيم.

گهڻي ڳولا ڪان پوءِ سمنڊ جي ڪناري تي هڪڙو وڏو پهڻ لڌم، سو مون کي لنگر وانگي ڪم آيو. ٽن سون ڳئن جي چربي مون کي ٻيڙي جي مڪڻ ۾ ٻوڙي ڪن ٻين ڪمن ۾ ڪم آئي. ونجهن ۽ کوهن لاءِ ڏاڍي محنت ڪري ڪي وڏا درخت وڍيم. پر انهي ڪم ۾ مون کي شاهي جهاز جوڙيندڙن مدد ڏني جو منهنجي کهري کيل ڪم کي هنن لسو ٽي ڪيو.

مهيني کن جي اندر جڏهن سڀ شيون تيار ٿيون تڏهن مون شهنشاهہ کي چواٿي موڪليو تہ آءٌ هاڻ موڪل وٺندس، مون کي وڃڻ جو حڪم ملي. شهنشاهہ پنهنجي ساري شاهي ڪٽنب سميت محلات مان نڪري آيو، آءٌ هنجي هٿ چمڻ لاءِ اوندو ٿي پيس ۽ هن مهرباني فرمائي مون کي پنهنجو هٿ ڏنو. راڻيءَ ٻوڙي شهزادن ۽ انهن

[illegible] [illegible] موں کي [illegible] [illegible] العام ڏيڻون،
[illegible] سڄو [illegible] ۽ پنهنجي ساري قد
[illegible] [illegible] [illegible]. اها ته موں پنهنجي
[illegible] [illegible] ۽ [illegible] وڏي ته مٿان ٻاهر خراب
[illegible] [illegible] دوالي [illegible] مول [illegible] لي
[illegible] [illegible] ڏيڻا اچاهو آهي.

[illegible] سڄو ڏاڍه ۽ لي سڄو ونڊون ڪجهي پيڙيءَ ۾
[illegible] [illegible] [illegible] ماڻي ۽ ٻاڻي [illegible] ڪجھ جيترو
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ساڻ [illegible] جيترو چار سؤ
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ۽ ڏالله
[illegible] [illegible] ونڊون ۽ [illegible] د ڪنير ڪ
[illegible] [illegible] ڏي نوان. نيڙي لي آنهن
[illegible] [illegible] آڻ [illegible] ڪري ۽ ڪسر ۽ وڏو
[illegible]

[illegible] آڻي [illegible] ڏڌ [illegible]
[illegible] [illegible] اجازت
[illegible] [illegible] [illegible] ڪش ته
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ڪجهي ڪي
[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] ڪري سڄ
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

اپرلدي ڏي ويندو ڏنم. منهنجو رخ سو اپرلدي هو. مون سڄو واري جهاز کي هاڪاري پر حوالي ڪرڻ مليم. اِهي هولدي پر ڏنم ته هوا جي گهڻي ڏنڊ ڪري آءُ ويس اِهي کي وڻندو بولدو. جيترو مون کان ٿي سگهيو اولرو وڌڻ لاء زور لاتم. اڌ ڪلاڪ کان پوءِ هن مولکي ڏٺو ۽ هڪڙي لوڻ جوڙيائين. اِهي ان مولکي جيڪا خوشي ٿي سا ڳالهه ڪرڻ کان ٻاهر آهي، جو آسرو ٿيم ته وري به هڪڙو ڀيرو پنهنجو پيارو وطن ڏسندس ۽ پنهنجن پيارن کي ملندس، حي جلدي آبو هوس.

جهاز پنهنجا سڄو ڊرا ڪما ۽ آءُ سيپٽمبر جي ٢٦ تاريخ شام جو ٥ ۽ ٦ جي وچ ۾ وڃي الهيکي پهتس. اِهي ان انگلند جون سرنون ڏسي منهنجي دل ٿيا ڏيڻ لڳي. مون پنهنجون ڳئون ۽ رڍون ڪٽي وڏي ڪوٽ جي ڪيبني ۾ وڌيون ۽ پنهنجو بيو سامان ڪٽي جهاز تي آيس.

پوءِ جيڪو سفر ڪيم تنهجي بيان ڪرڻ سان آءُ پڙهندڙ کي تڪليف نه ڏيندس. گهڻو ڪري تڪليف ڪانه ٿي ۽ سنه ١٧٠٢ جي اپريل مهيني جي ١٣ تاريخ آءُ ڊائونس ۾ پهتس.

ڀاڱو ٻيو

برابڊنگ نئگ ڏي درياهي مسافري

باب پهريون

ڪيپٽن گليور عجب جهڙن ماڻهن جي وچ ۾ وڃي پوي ٿو.

موٽي اچڻ کان ٻه مهينا پوءِ منهنجي قسمت ۽ منهنجي طبيعت وري مون کي ڪنيو ته هلي محنت ۽ بي آراميءَ جي حياتي گذاريان، تنهنڪري مون وري ٻه پنهنجو وطن ڇڏيو ۽ مزني جهڙي جهاز ائڊوينچر نالي ۾ چڙهي روانو ٿيس، جو سورت بندر ڏي وڃڻو هو. ڪيپ آف گڊ هوپ تائين [...] سفر ڏاڍو سٺائو هو. اتي لهي تازو پاڻي ڪنيوسين. [...]ر جهاز جي تري ۾ هڪڙي سير معلوم ٿي، [تن]هنڪري سامان لاهي وڌوسين ۽ سيارو اتي [گذ]اريوسين. ڪپتان بيمار ٿي پيو، تنهنڪري مارچ [...] ڇاڙيءَ کان اڳي اسين ڪيپ مان روانا ٿي [...] سگهياسين.

تنهن کان پوءِ اسين سڙهہ سنوان ڪري سمنڊ
تي لڪتاسين ۽ جيسين مڊاگاسڪر جو ڏکڻي سمنڊ
لنگھياسين تيسين تمام چڱي مسافري ڪئي سين.
پر جڏهن اُهي ٻيٽ جي اتر ڏي ڏکڻ وڪرائي
ڦاڪ جي پٺيان درجن تي آياسين تڏهن اپريل
جي ١٩ تاريخ واءُ ڏاڍي زور سان لڳو ۽ ڦري
الهندي جو ڦوڪ لڳو، تہ تہ هميشہ اُهن سمنڊن ۾
ڊسمبر جي شروع کان وٺي مئي جي شروع تائين
اُتر ۽ اُلهندي جي وچ جو واءُ هڪجهڙو لڳندو
آهي. اهو سخت واءُ ويهہ ڏينهن سالڌهہ پئي لڳو،
پوءِ ڦري اُلهندي ۽ ڏکڻ اُلهندي ڪنڊ جو ٿيو،
تہ بہ اجا زور وارو پئي لڳو.

اهي طوفان ۾، منهنجي حساب موجب، اسين
ڏکڻي اٽڪل ڏيڍ هزار ميل اُيرندي ڏي وياسين.
جهاز تي جيڪو ڇهون ۽ آزمودگار خلاصي هو
سو بہ ڪين چئي تي سگهيو تہ اسين دنيا جي
ڪهڙي پاسي ۾ آهيون.

سنہ ١٧٠٣ جي جون مهني جي ١٦ تاريخ هڪڙي
ڇوڪر ڪوهي جي چوٽيءَ تي چڙهي زمين ڏٺي. جڏهن
اُتي پهتاسين تڏهن ڪا ندي ڏٺي سين نڪر چشمو،
نڪر ڪن رهندڙن ماڻهن جو نشان ڏٺوسين. تنهن
ڪري اسان جا ماڻهو سمنڊ جي ويجهو تازي پاڻي

ڳولي لهڻ لاءِ ڪناري تي گهمڻ لڳا. آءٌ وري
ٻئي پاسي پنهنجي منهن ميل ڪن پنڌ جو ڪري
ويس. چوڌاري سڃ لڳي پيئي هئي. زمين
جبلائتي هئي. جڏهن بي ڪابه شيءِ ڏسڻ
۾ نه آئي ۽ آءٌ به هلي هلي ٿڪس، تڏهن آهستو
سمنڊ جي قات ڏي موٽيس. سامهون سمنڊ ۾
ڏٺو. اوچتو ڏسان ته اسان جا سڀ ماڻهو ڀڄندا
ٻيڙيءَ ۾ چڙهي پنهنجي جان بچائڻ لاءِ جهاز ۾
پيا وڃن.

مون گهڻائي سڏ ڪيا پر هنن نه ٻڌا. اوچتو
ڏٺم ته هڪڙو وڏو جانور سندن پٺيان سمنڊ ۾ تکو
ڪاهيندو ٿو وڃي. گوڏن تائين پاڻيءَ ۾ وڏيون
ڀرانگهون ڀريندو ويو. پر اسان جا ماڻهو هن کان
ڏيڍ ميل به ميل اڳي هئا. اتي سمنڊ ۾ تکين چوٽين
وارا ٽڪر گهڻا هئا تنهنڪري اهو راڪاس جهاز
تائين پهچي نه سگهيو.

اها ڳالهه مون پوءِ ٻڌي، ڇا لاءِ جو آءٌ الهنڪي
ڏسڻ جي لاءِ اتي وڌيڪ ترسي نه سگهيس. پر
جنهن رستي سان آيو هوس تنهن سان تمام تکو
ڊوڙيس، ۽ پوءِ هڪڙي اڀ ڪپڙي ٽڪريءَ تي
چڙهي آس پاس ملڪ نهارڻ لڳس. ڏٺم ته چوڌاري
آبادي ٺيڪ آهي، پر اتي جو گاهه ڏسي مونکي ڀرينڊي

ڇڙوائي لڳي ويئي جو اهو انڪل ويهه فوٽ ٿلهو هو.
آءٌ هڪڙي وڏي سڙڪ تي اچي بيس، مگر
حقيقت ڪري اهو اتي جي رهاڪن لاءِ فقط هڪڙو
پيچرو هو. اهو ڇون جي ٻنيءَ ڏي ٿي ويو.
اُهي سان گڏ پنڌ ڪئين هليس ۽ ٻنهي پاسي کي
ٻه ڏسي نه سگهيس، ڇا لاءِ جو فصل تيار هو؛
آن جي پوک تمام ٿورو نه ته چاليهه فوٽ وڏي
هئي. اُهي ٻنيءَ جي ٻچاريءَ ڪانين وچ ۾ ٻه
مولڪي ڪلاڪ لڳي ويو. جيڪو اوڙهو اهي
کي جوڏاري آيل هو سو ته انڪل سوا سؤ فوٽ
وڏو هو. وڻ نه ايڏا وڏا هئا جو آءٌ انهنجي
اوچائي معلوم ڪري نه سگهيس.

اُهيءَ ٻنيءَ کان پوءِ لاڳيتي ٻنيءَ ۾ وڃڻ لاءِ ٻيو
هڪڙو وڏو ويهڻ لڳهڻ اهي ٿلهه چوڙي ٻنيءَ جي چوٽيءَ
تي ماڻهو وڃي ٿي سگهيو. اُهي ٿلهه تي چڙهڻ
منهنجي لاءِ تمام مشڪل هو، ڇا لاءِ جو هر هڪ
ڏاڪو ڇهه فوٽ مٿي هو؛ مٿيون ٻهڻ انڪل ويهه
فوٽ اونچو هو. مون مٿي هنيو ته اُهي اوڙهي ۾
ڪو ٻڙڪو يا وڃي هجي ته اُهي مان لنگهي وڃان، ته
اوچتو هڪڙو ماڻهو اتي جو رهاڪو، پاسي واري
ٻنيءَ ۾ ڏٺم، جو ٿلهه ڏي ٿي آيو. ايڏو وڏو هو
جهڙو اهو جو سمنڊ ۾ اسانجي جهاز جي پٺيان هو.

أهو ڊيول جي مناري جيڏو ڊگهو هو ۽ هر هڪ
ٻرانگهہ اٽڪل ڏهن ٻارڊن جي هيس. انهي کي
ڏسي مون کي ڏاڍو ڏپ ۽ عجب لڳو ۽ ٻاٽڪي
اَن جي ٻوڪ ۾ لڪائڻ لاءِ انهي ٻاسي ٻڳس. اتان
اکي ڏنم ته هو ٻند لي چڙهي سڄي هٿ پاسي
واري ٻنيءَ ڏي مڙي پيو نهاري. هن اهڙي
وڏي آواز سان سڏ کيو جو بگل جي آواز کان
گهڻو گرو هو. ٻر انهي جو ٻرلاءِ هوا ۾ ايڏو ٿيو
جو مون سمجهيو ته أپ ٿو گجي. انهي آواز تي
هن جهڙا ست ٻيا راکاس وٽس اچي لڪتا. هٿن
۾ ڏاٽا هٿن. هر هڪ ڏاٽو اسانجن ڇهن ڏاٽن
جيڏو هو.

انهن ٻونين ماڻهن کي هن ٻهرئين ماڻهوءَ جهڙا
ڪپڙا نه هٿا. اهي هن پهرئين جا نوڪر يا پورهيت
تي ڏنا، جا لاءِ جو هنجي ڪي ڳالهائڻ تي هووري
آتي اَن لڻڻ لڳا، جتي آءٌ لڪو ويٺو هوس. مونکان
جيترو تي سگهيو اوترو هنن کان پري رهيس. مگر
ويڙيل ڪانا جي ڪٽي هڪ فوٽ کان پري
نه هٿا، تنجي وچان آءٌ ٻاڻ کي ڏاڍي ڏکيائي سان
لنگهائي تي سگهيس. انهي هوندي به مون اڳتي
وڌڻ لاءِ زور لاتو. نيٺ ٻنيءَ ۾ انهي هنڌ آيس
جتي مينهن ۽ واءَ جي ڪري اَن جا ڪانا ڪِري

حيراني لڳي وئي جو اهو انڪل ويھ فوٽ ڊگهو هو.
آءُ هڪڙي وڏي سڙڪ تي اچي پيس، مگر حقيقت ڪري اهو اُن جي رهاڪن لاءِ فقط هڪڙو پيچرو هو. اهو جُون جي ٻنيءَ ڏي ٿي ويو. اُهي سان ڪجھ پند ٿائين هلڻ ۽ ٻنهي پاسي ڪي ٻه ڏسي نه سگهيس، ڇا لاءِ جو فصل تيار هو؛ اُن جي بوٽا تمام ٿورو نه ته چاليھ فوٽ وڏي هئي. اُهي ٻنيءَ جي ٻچاريءَ ٿائين وڃڻ ۾ نه مونکي ڪلاڪ لڳي ويو. جڏهن لوڙهو اُهي کي ڀوڏاري آيل هو سو نه انڪل سوا سؤ فوٽ وڏو هو. وڻ نه ايڏا وڏا هئا جو آءٌ انهنجي اوچائي معلوم ڪري نه سگهيس.

اُهيءَ ٻنيءَ ڪان ٻيءَ لاڳيتي ٻنيءَ ۾ وڃڻ لاءِ وچ ۾ هڪڙو وڏ ڏيڍوڻ لنگهي اُهي ٻند جوڙيءَ ٻنيءَ جي چوٽيءَ تي ماڻهو وڃي ٿي سگهيو. اُهي ٻند تي چڙهڻ منهنجي لاءِ تمام مشڪل هو، ڇا لاءِ جو هر هڪ ڏاڪو ڇهه فوٽ مٿي هو؛ مٿيون ڀاڱو انڪل ويھ فوٽ اوچو هو. مون مٿوٽ هنبو ته اُهي لوڙهي ۾ ڪو ڳڙکو يا وٿي هجي ته اُهي مان لنگهي وڃان نه اوچتو هڪڙو ماڻهو اُن جو رهاڪو پاسي واري ٻنيءَ ۾ ڏٺم، جو ٻند ڏي ٿي آيو. ايڏو وڏو هو جهڙو اهو جو سمنڊ ۾ اسان جي جهاز جي پٺيان هو.

أهو ديول جي مناري جيڏو ڊگهو هو ۽ هر
برالگهه انڪل ڏهن يارڻن جي هيس. انهي
ڏسي مون کي ڏاڍو ڊپ ۽ عجب لڳو ۽ پاڻک
اَن جي پوکه ۾ اڪائڻ لاءِ انهي پاسي پڳس. اڳان
لکي ڏنم ته هو بند تي چڙهي سڄي هٿ پاسي
واري ٻنيءَ ڏي مڙي پيو نهاري. هن اهڙي
وڏي آواز سان سڏ ڪيو جو بگل جي آواز کان
گهڻو ڳرو هو. ڀر انهي جو ڀر لاءِ هوا ۾ ايڏو تيو
جو مون سمجهيو ته أپ ٿو گجي. انهي آواز تي
هن جهڙا ست ٻيا راڪاس وٽس اچي نڪتا. هتن
۾ ڏاٽا هئن. هر هڪ ڏاٽو اسانجن ڇهن ڏاٽن
جيڏو هو.

انهن ٻن ٻنين ماڻهن کي هن ٻهرنين ماڻهوءَ جهڙا
ڪپڙا نه هئا. اهي هن ٻهرنين جا نوڪر يا پورهيت
ي ڏاٿا، چا لاءِ جو هنجي ڪي ڳالهائڻ تي هو وري
ي اَن لڻڻ لڳا، جتي آءٌ لڪو ويٺو هوس. مونکان
ترو تي سگهيو اوترو هنن کان پري رهيس. مگر
يل ڪانا جي ڪٽي هڪ فوٽ کان پري
ئا، تنهي وچان آءٌ ڀاڻ کي ڏاڍي ڏکيائي سان
اني تي سگهيس. انهي هوندي ٻه مون اڳتي
لاءِ زور لاتو. نيٺ ٻنيءَ ۾ انهي هند آيس
مينهن ۽ واءَ جي ڪري اَن جا ڪانا ڪري

سٽا ٿي پيا هئا. الهي نه ھڪڙي وڪ به کڻي نه ٿي سگهيس، جو ڪانا اهڙا ٻاهر نڪري پيا هئا جو آءٌ هنن منجهان سري ڪري نه ٿي سگهيس. ۽ جُون جي ڪرڙن سنگن جا تهه اهڙا سخت ۽ چهنبارا هئا، جو منهنجن ڪپڙن مان لنگهي ٻئي پار ٿي پيا.

ساڳئي وقت ۾ مون لطف وارن جو آواز ٻڌو، جي منهنجي پٺان سؤ وارن کان پري نه هئا. آءٌ ڏاڍو ٿڪجي پيو هوس ۽ نهايت ڏکارو ۽ نا اُميد ٿي ٻن ٽِنن جي وچ ۾ ليٽي پيس ۽ اها دعا پئي ڪيم نه الهي منهنجا ڏينهن پورا ٿين.

چالم نه وڃاري بيوه زال ۽ يتيم ٻار الهجي ڪئين ڪندا. دل ۾ چيم نه ڏاڍي بيعقلي ۽ اڻواڻي ڪيم جو ٻهڙين سيني دوستن ۽ مائٽن جي مرضيءَ جي برخلاف هن ٻيءَ مسافريءَ لئي نڪتس.

اهڙي غمگيني ۽ ملولائي جي حالت ۾ مون کي للي پٽ ياد پيو، جتي جا ماڻهو مون کي دنيا ۾ ھڪڙو نهايت عجب مخلوق سمجهندا هئا ۽ جتي آءٌ هنن جا سڀ جنگي جهاز هٿ سان ڇڪي وٺندو هوس ۽ اهڙا ٻيا ڪم ڪندو هوس جي انهي بادشاهت جي تاريخن ۾ هميشه قائم رهندا. مون کي ڏاڍو افسوس ٿيڻ لڳو نه هن قوم ۾ آءٌ اهڙو ننڍڙو شمار ۾ اچان جهڙو للي پٽ جو ھڪڙو

ماڻهو جيڪر اسان وٽ شمار ۾ اچي.

۾ مون ڇا ٿو ته منهنجي لاءِ اها تمام هلڪي مصيبت ٿيڻي هئي، ڇا لاءِ جيئن اسان قد جي نظر تي زياده جهنگلي ۽ ظالم ٿيندا آهن تيئن ڪ هيم ته هنن ديون يا راڪاسن مان جيڪو ۾ پندي مونکي ڪڙيندو سو مونکي هڪڙو گرهه مس ڪندو.

مونکي اهڙو ڊپ هو جو اهڙا خيال گهڻي تائين ڪري نه سگهيس. اوچتو لڻڻ وارن مان هڪڙو منهنجي لڪڻ واري جاءِ جي ڏهن پارڊن اندر ويجهو آيو. مونکي اهو ڊپ ٿيو ته جي پيو قدم ۾ولدس يا سندس ڏاٽي سان وڍجي ٻه اڌ ٿي وندس. تنهنڪري وري جڏهن چرڻ جي ڪيائين ڏهن ڊپ کان مون ڏاڍي رڙ ڪئي. تڏهن هن يو پنهنجو قدم ڪٽي نئيو ڪيو ۽ ڪجهه تائين هنجي هيٺان لهاري لهاري نيٺ مونکي زمين سئل ڏٺائين.

هن ٿوري تائين خيال ڪيو، جيئن نه ڪو نهن ڪنئي يا جيت وندي سنڀال ڪري ته متان بدو ڏئي يا چڪ هڻي. نيٺ هن مونکي پنيان ه کان چپٽيءَ سان ڪنيو ۽ اکين کان ٽن پارڊن آندائين ته منهنجي شڪل چٽائي ڏسي. مون

ھن جو مطلب سمجھيو ۽ خوش قسمتيءَ جي ڪري
مولڪي انھي ھال اهڙي ھمت آئي جو مون ارادو
ڪيو تہ جيئن ھو مولڪي ھوا ۾ ڪيو ٻيو ھو ليئن
ذرو بہ نہ چوان تہ متان ھنجي آڱرين مان ترڪي
ڪري پوان جيتوڻيڪ ھن جي چمٽيءَ جي زور
ڪري منھنجا پاسا پي ڏکيا.

مون رڳو ايترو ڪيو جو اکيون کڻي سج ڏي
ڏٺيم ۽ ھٿ ٻڌي ڏاڍي ڏکاري آواز سان پنھنجي
حال وٽان ڪو عرض ڪيم. ڇا لاءِ جو مولڪي
ڊپ ھو تہ اھو تہ مولڪي زمين تي اُڇلائي،
جيئن اسين ڪنھن ڪرھت جھوڙي ڪٽين کي ناس
ڪرڻ جي ارادي ڪندا آھيون. پر منھنجا نصيب
چڱا ھئا جو ھنکي منھنجو آواز ۽ منھنجا اشارا وڻيا
ويا ۽ ھو مولڪي عجب جھڙو جيئن سمجھڻ لڳو
۽ منھنجي ڳالهائڻ تي حيرت لڳس جيتوڻيڪ ھو
سمجھي نہ سگھيو.

انھي وچ ۾ آءٌ سڏڪن ڀرڻ ۽ ھنجن هارڻ کان
رھي نہ سگھيس ۽ منھ پاسي ڏي لاڙيم تہ ھنکي خبر
پوي تہ سندس آڱرين ۽ آڱر جي زور ڪري مولڪي
ايذاءِ ٿو رسي. پالشي ٿو تہ ھن منھنجو مطلب پروڙيو
ڇا لاءِ جو پنھنجو ڪوٽ جو پلؤ کڻي مولڪي آھستو
لاھي انھي تي رکيائين. ۽ ھڪدم ڊوڙي پنھنجي

ڏٺيءِ وٽ ويو جو زميندار هو ۽ اهو ساڳيو شخص هو جنهن کي مون پرينديءَ ئي ٻنيءَ ۾ ڏٺو هو.

هن جي ڳالهائڻ مان مون سمجهيو ته زميندار پنهنجي نوڪر جو بيان ٻڌي هڪڙو ڪک ڪنيو جو لٽ جيڏو هو ۽ انهي سان منهنجي ڪوٽ جا پلؤ ڪٽي ڏٺاءِ. پاليائين ته اهو ٻه ڪو منهنجي بت جو قدرتي پوش آهي. هن نوڪرن ڏئي منهنجا وار پاسي ڪيا انهي لاءِ ته منهنجو منهن چٽائي ڏسي. هن پنهنجن ماڻهن کي پاڻ وٽ سڏي پڇيو ته اوهان ڪو هن جهڙو جيت هنن ٻنين ۾ ڪڏهن ڏٺو.

پوءِ هن مون کي آرام سان زمين تي ڪٽي اوندو رکيو پر آءٌ جهٽ ۾ اٿي بيٺس ۽ آهستو هيڏي هوڏي هلڻ لڳس ته پلي هنن کي خبر پوي ته آءٌ ڀڄڻ وارو نه آهيان. هو سڀ مون کي چوڌاري حلقو هڻي ويهي رهيا انهي لاءِ ته چٽائي ڏسن ته آءٌ ڇا ٿو ڪريان. مون پنهنجي ٽوپي لاهي ڪنڌ جهڪائي زميندار کي سلام ڪيو ۽ گوڏن ڀر ويهي ۽ اکيون مٿي ڪري تمام وڏي سڏ ڪي ڳالهايم ۽ پنهنجي کيسي مان سون جي ڳوٿرن جو ٿيلهو ڪڍي نياز سان نذرانو ڪري ان جي اڳيان رکيم.

هن اهو پنهنجي ٽوپيءَ ۾ ورتو ۽ اکين جي
اڳيان جهلي ڏٺاءِ ته ڪوڙيءَ شيءِ آهي، ۽ پنهنجي
آستين مان هڪڙي ننڍي ڪلدي آڻي ان سان
ڪترائي پيرا اُن کي اُٿلائي پٿلائي، ۽ سياڻي
۽ سگهڙ ته جا آهي. تنهن مون اشاري سان
چيس ته پنهنجو هٿ زمين تي رکي. هن ائين ڪيو

۽ مون ٻنهيءَ مان سڀ مهرون هن جي ٽوپيءَ ۾
هاري وڌيون. ڇهه سڀن جون مهرون ۽ ويهه
پائليه ٻيا ننڍيا سڪا هئا. مون ڏٺو ته هن پنهنجي

چيچ جي چوٽي زبان تي لڳائي هڪڙي مهر کڻي
ورتي، ۽ وري ٻي ڪنياءِ. ۽ انهن ٻي معلوم
ٿيو ته هنکي خبر نه پئي ته اهي ڇا آهن. هن مون
کي اشارو ڪري چيو ته اهي وري ٻنهيءَ ۾ وجهه.
ائين ڪري ٻئون وري پنهنجي کيسي ۾ وڌم جو
هن کي اهو ڪترائي پيرا آڇيم ۽ هن ولٽ جو
خيال نه ڏيکاريو.

ايتري مان زميندار کي پڪ ٿي ته آءٌ سمجهه
وارو جانور آهيان. هن گهڻائي پيرا مون سان ڳالهايو
۽ هن جو آواز ٻاٽيءَ جي چڪيءَ جي آواز وانگي
منهنجن ڪنن کي چيريندو ويو. اهي هولڊي ۽
هن جا لفظ چٽا اچارڻ ۾ پئي آيا. مون ڪيترين
ٻولين ۾ وڏي آواز سان جواب ڏنو. ۽ هن ذري

ذري پنهنجو ڪن لاهي مون کان ٻن ٻارڊن تي آڪي تي جهليو، پر اسين هڪ ٻئي جو مطلب اصلي نه سمجهي سگهياسين.

تنهن کان پوءِ هن پنهنجن نوڪرن کي پنهنجي ڪم تي موڪليو ۽ ڪيسي مان رومال ڪڍي پيٽو ڪري پنهنجي کبي هٿ تي ڪٽي وڇاياءِ ۽ هٿ ڪٽي پنيرو زمين تي رکياءِ ۽ اشاري سان مون کي ترڪيءَ تي وهڻ لاءِ چياءِ. هٿ فوت ڪن تلهو هو، تنهن ڪري آءٌ آسانيءَ سان ٽپ ڏيئي انهي تي چڙهي ويس. مون حڪم ميڻ فرض سمجهيو ۽ ڪرڻ جي ڊپ کان سنئون تي رومال تي سمهي پيس. رومال جي باقي پاڪي سان هن وري مونکي مٿي تائين ڍڪي ڇڏيو، ته زياده سلامتي هجي. انهي حال ۾ هو مونکي کڻي پنهنجي گهر هليو.

اتي هلي هن پنهنجي زال کي سڏيو ۽ انهي کي ڪپڙو لاهي منهنجي شڪل ڏيکاريائين. پر هوءَ دانهن ڪري پٺتي پڳي؛ جيئن نه انگلنڊ ۾ زالون ڏيڏر يا ڪوريئڙي ڏسڻ تي ڪنديون آهن. انهي هوندي به جڏهن هن منهنجي هلت چلت ڏٺي ۽ ڏٺائين ته آءٌ ڪيئن سندس مڙس جا اشارا سمجهان ٿو تڏهن جلدئي هوءَ خوش ٿي ۽ درجي بدرجي مون تي تمام مهربان ٿيڻ لڳي.

ٻه ٻارن جو هڪڙو نوڪر ماني کڻي آيو.
سادي طعام جي فقط هڪڙي رڪابي هئي،
ڇهن هاري ماڻهو کائيندا آهن. اها رڪابي چوويهه
فوٽ قطر ۾ هئي. زميندار، سندس زال، ٽي ٻار
۽ هڪڙي سندن نائي سڀئي گڏجي اها کائڻ ويٺا.
زميندار مولڪي ميز تي ٿورو ٻرپرو کڻي رکيو جو
اها زمين کان ٽيهه فوٽ مٿي هئي.

مولڪي ڏاڍو ڊپ هو ۽ ميز جي ڪناري
کان جيترو اڏريو ٿي سگهيو اوترو رڙهي ويٺس
ته متان ڪري پوان. زال گوشت جو هڪڙو
ٽڪر وڍي ذرا ذرا ڪري انهيءَ ۾ ماني ٽڪر
پوري مانيءَ جي تختي تي رکي منهنجي اڳيان
رکيو. مون نوڙي کيس سلام ڪري پنهنجو
ڇري ۽ ڪانٽو کنيو ۽ کائڻ لڳس. اهو
ڏسي هنن کي ڏاڍو مزو لڳو. زال پنهنجي
نوڪرياڻيءَ کي ٻاٽليءَ جي ننڍڙي پيالي آڻڻ لاءِ
چيو. اها ٻن گئلن جي ماپ جي هئي. انهيءَ ۾
هن شراب وڌو.

مون ڏاڍي مشڪلات سان اهو پيالو ٻنهي هٿن
۾ کنيو ۽ ڏاڍي ادب ۽ تعظيم سان انهيءَ مائي جي
تندرستيءَ جي دعا ڪري پي ورتس. جيڪي جملو
سو انگريزيءَ ۾ چيم ۽ وڏي آواز سان چيم ته هن تي

هو اهڙا ٽهڪ ڏيڻ لڳا جو منهنجا ڪن ٻوڙا ٿيو
پيا ويا. شراب سواد ۾ صوفي مان نڪتل شراب
جهڙو هو ۽ خراب ڪين ٿي لڳو. تنهن ڪانپوءِ زميندار
مونکي پنهنجي رڪابيءَ جي پاسي وٽ اچڻ لاءِ چيو.
آءٌ حيرانيءَ ۾ ميز تان پنڌ ڪندو ٿي آيس ته رستي
۾ ماڻيءَ جي هڪڙي ٻور تي آڱر جي پيس ۽ منهن
ڀر وڃي ڦهڪو ڪيم، پر ايذاءُ ڪونه پهتم.

آءٌ هڪدم ٽپ ڏيئي اٿيس. ميز تي ويٺلن
ماڻهن کي مون تي قياس آيو، تنهنڪري مون
سندن تعظيم لاءِ پنهنجي ٽوپي لاهي ڪڇ ۾
ڪئي ۽ مٿي جي مٿان ڦيرائي ٽي ڀيرا خوشيءَ
جو نعرو هنيم، انهي لاءِ ته ڏيکاريان ته ڪرڻ
ڪري مونکي ڪو ايذاءُ نه آيو آهي. پوءِ آءٌ
زميندار وٽ هلي ويس، جنهنکي اڳتي آءٌ پنهنجو
ڏڻي سڏيندس. سندس ننڍو پٽ جو سندس
پاسي ۾ ويٺل هو ۽ فقط ڏهن ورهين جو ڇوڪرو
هو، تنهن مونکي ٽنگن کان وٺي کنيو ۽ هوا ۾
ايترو مٿي کڻي جهليائين، جو منهنجو عضوو عضوو
ي ڏڪيو. پر پٽس سندس هٿن مان مونکي کڻي
رتو ۽ هنکي ڪن تي اهڙو گهوسو هنيائين،
جو جيڪر يورپي گهوڙن جي لشڪر کي زمين
ي ڪيرائي وجهي ها. پوءِ حڪم ڏنائين ته

مولکي ميز تان وٺي وڃن.

مولکي ٻه ٽيو ته مٿان اهو ڇوڪر مون سان وڏو رکي ۽ خبر هئم ته اسانجا ڇوڪر ،ڇوڪريون ۽ سون ۽ ڪٿن جي ٻلونگڙن کي حرڪت ڪري ڪيترو نه ايذاءِ پهچائيندا آهن. لنهڪري ڪوڏن ٻر ويٺي اشارن سان عرض ڪيم ته آءٌ سندس پٽ کي معافي ملڻ تو گهران. ٻيءَ اها ڳالهه قبول ڪئي ۽ ڇوڪر وري پنهنجي جاءِ تي ويٺي رهيو. مون وڃي سندس هٿ چميو. پوءِ اهو هٽ وٺي الهي سان آهستو منهنجا پنا ٽيرڻ لڳو.

مالي ڪائيندي منهنجي ڏياڻيءَ جي هڙيل ٻلي ٽپ ڏيئي سندس جهوليءَ ۾ ويهي رهي. انهي وقت مولکي پنيان اهڙو آواز ٻڌڻ ۾ آيو جهڙو ڏهه ٻارهن جوراب اٽندڙ ڪلن سان ڪندا آهن. جڏهن مٿو ورائي ڏٺم لڏهن معلوم ٿيم ته ٻلي ٽي اهو پيار جو آواز ڪري. ٻلي ته قد ۾ ٽن ڏينهن جيڏي هئي، جو الهيجي مٿي ۽ چنن مان مولکي انهن ٻي معلوم ٿيو، سندس ڏياڻي ڪيس وٺي ڪاراٺو ۽ ٽيرڻ ٻه. ٻليءَ جي خوفناڪ شڪل ته مولکي ڏيڄاري ڇڏيو جيتوڻيڪ آءٌ ميز جي ٻرالهين ڪنڊ تي هوس ۽ اٽڪل پنجاهه فوٽ پري هوس. جيتوڻيڪ مائي الهي کي قابو جهليو

وڃني هئي ته به مونکي ٻڌپ هو ته مٿان ٽپ ڏيئي مونکي پنهنجن چنبن ۾ جهلي. ۽ حقيقت ڪري ڪو به ٻڌپ جو سبب ڪو نه هو، ڇالاءِ جو ٻليءَ مون ڏي ڪو به خيال ڪو نه ڪيو ۽ منهنجي ڏٺيءَ مونکي انهيءَ ڪان ٽن ٻارڻن جي اندر ڪٺي رکيو.

مون به پنهنجو ٻڌپ ظاهر نه ڪيو، جو هميشه ٻڌو هوم ۽ سفر ڪندي آزمودي مان معلوم ڪيو هوم ته ڪنهن خوفناڪ جانور جي اڳيان ڀڄڻ يا ٻڌپ ڏيکارڻ ڪري اهو پٺيان ڪاهي پوندو آهي. آءٌ همت جهلي ٻليءَ جي ٻنه مٿي جي اڳيان پنج ڇهه پيرا هليس ۽ ڪيس اڌ يارڊ تي به ويجهو ويس ته هوءَ هٽي پٺ تي ٿي، جڻ ته مونکان ڊڄي ٿي. ٽي چار ڪتا به اندر جاءِ ۾ گهڙي آيا جي اڪثر زميندارن جي گهرن ۾ ٿيندا آهن پر انهن جو مونکي اهڙو ٻڌپ نه ٿيو. هڪڙو ته وڏو ڇٽن هاٿين جي قد جيڏو هو ۽ ٻيو انهيڪان ٻگهو هو، ليڪن وڏو نه هو.

جڏهن ماني بس ٿيڻ تي آئي تڏهن دائي هڪڙو ننڍڙو ورهيه ڪن جو ٻار ڪڇ تي ڪڻي آئي. انهي مونکي ڏسي هڪدم رڙ ڪئي جو پانيائين ته آءٌ ڪا راند جي شيءِ آهيان ساوني، جئن اڪثر ننڍڙا ٻار ڪندا آهن. اها رڙ هئي جا لنڊن جي

مولکي مٿن ٿان ولي ويڃن.
مولکي ڊپ ٿيو ته متان اهو ڇوڪرو مون سان ويڙهي ۽ خير هجي ته اسانجا ڇوڪرا ڇوڪريون ۽ سڀئي ڪتن جي ڀلوڙن کي حرڪت ڪري ڪمترو ته ايذاءُ پهچائيندا آهن. ٿهڪڙي گوڏن ڀر ويهي اشارن سان عرض ڪيم ته آءٌ سنڊس پٽ کي معافي ماڻ ٿو گهران. ٻيءَ اها ڳالهه قبول ڪئي ۽ ڇوڪرو ورى پنهنجي جاءِ تي ويهي رهيو. مون وجي سنڊس هٿ چميو. پٽس اهو هٿ وٺي الهي سان آهستو منهنجا پنا ٿيريا.

مالي ڪالينڊي منهنجي ڏاٽيءَ جي هوبل بلي ٿيپ ڏيئي سنڊس جهوليءَ ۾ ويهي رهي. الهي وقت مولکي پنيان اهڙو آواز بڌڻ ۾ آيو جهڙو ڏهه ٻارهن جوراب اڻندڙ ڪلن سان ڪندا آهن. جڏهن مٿو ورائي ڏٺم تڏهن معلوم ٿيم ته بلي ٿي اهو پيار جو آواز ڪري. بلي ته قد ۾ ٽن ڍڳن جيڏي هئي، جو الهجي مٿي ۽ چنبن مان مولکي اٿين پي معلوم ٿيو. سنڊس ڏاٽي ڪبس ويهي ڪاراهو ۽ ٿيرايو ته. بليءَ جي خوفناڪ شڪل ته مولکي ڊيڄاري ڇڏيو جيتوڻيڪ آءٌ مٿن جي پرالهين ڪنڊ تي هوس ۽ اٽڪل پنجاهه فوٽ پري هوس. جيتوڻيڪ مالي الهي کي قابو جهليو

ويني هئي ته به مونکي ڏپ هو ته متان ٽپ ڏيئي
مونکي پنهنجن چنبن ۾ جهلي. پر حقيقت ڪري
ڪو به ڏپ جو سبب ڪو نه هو، ڇا لاءِ جو ٻليءَ
مون ڏي ڪو به خيال ڪو نه ڪيو ۽ منهنجي ڏائيءَ
مونکي انهيءَ ڪان ٽن ياردن جي اندر ڪٽي رکيو.

مون به پنهنجو ڏپ ظاهر نه ڪيو، جو هميشه
ٻڌو هوم ۽ سفر ڪندي آزمودي مان معلوم ڪيو
هوم ته ڪنهن خوفناڪ جانور جي اڳيان ڀڄڻ يا
ڏپ ڏيکارڻ ڪري اهو پٺيان ڪاهي پوندو
آهي. آءٌ همت جهلي ٻليءَ جي ٻنهي مٿي جي
اڳيان پنج ڇهه ڀيرا هليس ۽ کيس اڌ يارڊ تي به
…ويجهو ويس ته هوءَ هٽي پٺ تي ٿي، جڻ ته مونکان
…ڊڄي ٿي. ٽي چار ڪتا به اندر جاءِ ۾ گهڙي آيا
…جي اڪثر زميندارن جي گهرن ۾ ٿيندا آهن پر انهن
…و مونکي اهڙو ڏپ نه ٿيو. هڪڙو ته وڏو ڇٽن
…ا ٽين جي قد جيڏو هو ۽ ٻيو انهيڪان ڏگهو هو،
…ڪن وڏو نه هو.

جڏهن ماني بس ٿيڻ تي آئي تڏهن دائي
…ڪڙو ننڍڙو ورهيه ڪن جو ٻار ڪڇ تي کڻي آئي.
…ي مونکي ڏسي هڪدم رڙ ڪئي جو ڀانيائين
…آءٌ ڪا راند جي شيءِ آهيان سا وٺي، جئن اڪثر
…ڙا ٻار ڪندا آهن. اها رڙ هٿي جا لنڊن جي

ٻُل کان ولي چيلسيءَ تائين جيڪر ٻڌل ھ اچي،
ماڻھون مونکي ڪٺي ھنجي اڳيان رکيو ۽ ھن ھڪدم
ڪٺي مونکي ڇبله کان ورتو ۽ متو ڪٺي وات ۾
وڌائين. تنھن تي مون ھباؤ ڦاٽي اڙيون ڏاڻھون
ڪيون جو ٻارڙو ٻ ڄي ويو ۽ مونکي ڪٺي ڇڏيائين.
جي ماڻس اڳ جي ڪيڙي سان مونکي نہ جھلي
ولي ھا تہ منھنجو ڪنڌ ٽي پڇي پوي ھا. ڏاٽي
ٻار کي ماٺ ڪرائڻ لاءِ ھڪڙو جھنجھڻو ڏڪايو،
جو ھڪڙو ٻورو ٽالو وڏن ٻھڻن سان ڀريل ھو ۽
ھڪڙو وڏو لوڙ، جنھنجو ھڪڙو پاسو الھي ۾ ٻڌل
ھو، تنھنجو ٻيو پاسو ٻار جي ڇبله سان ٻڌو پيو ھو.

جڏھن ماني پوري ٿي لي آني تڏھن
منھنجو ڏٽي ٻاھر ڪري مزورن ڏي ويو ۽
سندس آواز ۽ اشارن مان مون معلوم ڪيو تہ
زال کي منھنجي لطرداريءَ جو سخت تاڪيد
ڪيائين. آءٌ ڏاڍو ٿڪو ھوس ۽ لنڊ ٿي آيم.
منھنجي ڏياٽي اھو حال ڏسي مونکي پنھنجي ھنڌ
تي ڪٺي رکيو ۽ ھڪڙو صاف اڇو رومال منھنجي
متان وجھي ڇڏيائين؛ پر اھو اساڻجي مڪھ سڙھ
کان بہ وڏو ۽ ٿلھو ھو.

آءٌ انڪل ٻہ ڪلاڪ ستو پيو ھوس ۽ خواب پي
لڌم تہ گھر پنھنجي زال ۽ ٻارن سان ويٺو آھيان.

جڏهن جاڳيس تڏهن انهي ڪري ڏک ٿيم، ج
پاڻ کي هيڏي ساري جاء ۾ اڪيلو ڏٺم، جا
ئي سوَ يارڊ ڪشادي ۽ ٻه سؤ يارڊ مٿي هئي.
رڳو هنڌ ئي ويهه يارڊ ويڪرو هو. منهنجي ڏياٽي
گهر جي ڪم ڪار پنيان وئي هئي ۽ مونکي جاء
۾ ڪلف ڏيئي بند ڪري وئي هئي. هنڌ زمين
کان اُٺ يارڊ مٿي هو. ۽ آءٌ هنڌ ۾ پيو هوس ته
ٻه ڪوئا پردن مان سري چڙهي آيا ۽ سنگهندا
هيڏي هوڏي هنڌ تي ڊوڙڻ لڳا.

اُنهن مان هڪڙو ته منهنجي منهن وٽ آيو ۽
آءٌ ڊپ کان ٽپ ڏيئي اُٿيس. اهي خوفناڪ جانور
مون تي ٻنهي پاسن کان ڪاهي آيا، ۽ هڪڙي ته
پنهنجا اڳيان پير منهنجي ڳچيءَ تي آڻي رکيا، پر
آءٌ چڱي نصيب وارو هوس جو هٿي ماري رکيو
مانس ۽ هو مونکي ڪو نقصان پهچائي نه سگهيو.
هو منهنجن پيرن وٽ ڪري پيو ۽ ٻيو پنهنجي
سنگتيءَ جو حال ڏسي اٿي ڀڳو، پر ڀڄندي ٻه پٺن
تي اهڙو ڌڪ هنيومانس جو رت ٽمائيندو هليو ويو.

انهي کان پوء ساه کڻڻ ۽ سامت ۾ اچڻ لاء
هنڌ تي پسار ڪرڻ لڳس. اهي ڪوئا قد ۾ وڏي
ڪتي جيڏا هئا، مگر اُنهن کان زياده چالاڪ ۽
خوفناڪ هئا. آءٌ جيڪڏهن پٺو اهي سمهي پوان ها

ته جيڪر مولڪي ڦاڙي ٽڪر ٽڪر ڪري ڦرڪاني
وجن ها. مثل ڪُوني حر ٻچ مون ماٺيو ته نه ٻارڻ
ڏکيو ٿيو، فقط هڪڙو اهو گهٽ ٿيو. اهو مون
هند تان جڏهن اُجلاني جڏهن ته ڪهڙيون، اُليٽي پيو هوءِ
رت پي وئس. مون ڏٺو ته اڃا ساهه اٿس، ٽنهنڪري
ڪچيءَ لي زور سان ڏک هڻي اصل ماري ڇڏيو مانس.

سگهوني پوءِ منهنجي ڏاڍي ساءِ ۾ آئي ۽
مولڪي رت ۾ پريل ڏسي ڊوڙي اچي پنهنجي هٿ ۾
ڪنيائينم. مون لهي مثل ڪُوني ڏانهن اشارو ڪيو ۽
ٻين اشارن سان سمجهايو مانس ته مون کي ايذاءُ نه پهتو
آهي. ٽنهن لي هوءِ ڏاڍي خوش ٿي. اوڪرباڻيءَ
کي سڏي چيائين ته مثل ڪوئو چمٽي سان کڻي
دريءَ کان ٻاهر اُجلائي ڇڏ. پوءِ ٻاڻ مولڪي کڻي
ميز لي رکيائين، حتي مون هن کي پنهنجي ترار
رت سان پريل ڏيکاري ۽ پنهنجي ڪوٽ جي
دامن سان اگهي وري ڪپ ۾ وجهي ڇڏيم.

باب ٻيو

گليورجي ڪري زميندار کي بخت لڳي ٿو

منهنجي ڏاڍيءَ کي اون ورهين جي ڏيءَ هئي، ۽
پنهنجي عمر جي ڪري ڏاڍي ڳڻ واري هئي ۽

سٿيءَ جي ڪم ۾ هشيار هئي ۽ ننڍڙي ٻار جي
ڪپڙن ٻڪائڻ ۾ به چالاڪ هئي. انهي ٻارڙي
جو پينگهو انهي ڇوڪري ۽ سندس ماءُ منهنجي
رات جي سمهڻ لاءِ ٺاهي تيار ڪري ڇڏيو.
پينگهو ڪٻٽ جي هڪڙي خاني ۾ ڪٽي رکيائون
۽ اهو خانو هڪڙي لڙڪندڙ جاري تي رکيائون
انهي ڍپ کان ته مٿان مونکي ڪوئا نقصان پهچائين.
جيسين آءٌ انهن ماڻهن وٽ هوس تيسين اهو
منهنجو هنڌ هو، جيتوڻيڪ وقت بوقت جيئن
جيئن آءٌ هنن جي ٻولي سکندو ويس ۽ منهنجن
گهرجن جي هنن کي خبر پوندي ويئي تئين تئين هو
انهيکي سڌاريندا زياده آسائش جهڙو ڪندا ويا.
اها ڇوڪري ٻولي سيکارڻ لاءِ منهنجي استاد
يا ماسترياڻي هئي. جڏهن آءٌ ڪا شيءِ ڏيکاريندو
هو سانس تڏهن هوءَ انهي جو نالو پنهنجي
ٻوليءَ ۾ ٻڌائيندي هيم انهي طرح ٿورني
ڏينهن ۾ جيڪي وٺندو هو سو گهري وني
سگهندو هوس. هوءَ ڏاڍي چڱي طبيعت جي
وندي هئي ۽ عمر جي ننڍائي ڪري قد ۾
اليهن فوٽن کان مٿي نه هوندي هئي. هن مونکي
ني ڪن جو نالو ڏنو، يعني ننڍڙو ماڻهو.
ي جي ڪري آءٌ انهي ملڪ ۾ صحيح سلامت

وهي سگهبس ۽ جبسن آلي هوس لبسين هن کان ڏار نہ ليس. آءٌ هڪي گلم ڀال ڪلچھ يعني لنيرڙي داني سڏيندو هوس. جيڪا محبت مولکي ڏيکاريندي هئي ۽ جنهنجي عيوض ڏيڻ لاءِ وس پڄندي منهنجي دلسي حواهش هوندي هئي، لنهنجو هي آءٌ لعريف جهڙو دکر نہ کريان نہ جيڪر نا احسانمند لکجان ۽ مولکي ڊپ آهي نہ ناحق منهنجي کري هن لسي ٻي آبرولي جهڙو الزام آيو.

الي آس پاس معلوم ٿيڻ لڳو نہ منهنجي ڏٺيءَ ٻنيءَ ۾ هڪڙو عجيب جانور لڏو آهي جو شکل ۾ بلڪل ماڻهوءَ جهڙو آهي ۽ انهيءَ وانگي هلي چلي ٿو. هو ڳالهاني بہ پنهنجي لنيرڙي ٻوليءَ ۾ او ۽ سندس ڪي لفظ بہ اڳيئي ياد ڪيا الس، هلي ٻن ٽنگن تي آيو ٿو، هو ٻل ۽ لوم طبيعت وارو آهي، سڏ لي هلدو اچي، جيڪي جنجبس اُوسو ڪري ٿو، عضوا لمام چڱا الس ۽ منهن جو ولبک ڪنهن امير ماڻهوءَ جي نن ورهين جي ڌيءَ کان بہ وڌيڪ گورو الس.

ٻيو هڪڙو زميندار، جو لزديڪيءَ ۾ رهندو هو ۽ منهنجي ڌڻي جو گهاٽو يار هو، سو ملاقات جي لاءِ آيو، خاص الهي ڪم واسطي نہ الهي ڳالهہ جي لحقيقات ڪري. هڪدم مولکي آڻي ميز لي رکيائون.

الي جيئن مونکي حڪم ڏنائون تيئن هليس، پنهنجي
ترار ڪڍيم، ورڪ ڪمپ ۾ وڌم. مهمان کي سلام
ڪيم، سندس ابوليءَ ۾ خيرعافيت پڇي مانس ۽
جيئن منهنجي لنيڙي دائيءَ مونکي سيکاريو هو
تيئن چيومانس ته "ڀلي ڪري آيو."

اهو شخص، جو پيءُ ۽ ڪم نظر هو، تنهن
مونکي چٽيءَ طرح ڏسڻ لاءِ عينڪ وڌي. تنهن
تي آءٌ ڏاڍو ڪليس، ڇا لاءِ جو هن جون اکيون
اهڙيون پئي ڏسڻ ۾ آيون جهڙيون چوڏهين جو
چنڊ ٻن ڊرين کان جاءِ ۾ چمڪندو آهي. گهر جي
پاڻين جو منهنجي ڪل ۽ خوشيءَ جو سبب معلوم
ڪيو، سي ٻه مونسان گڏ کلڻ لڳا. تنهن تي اهو پيءُ
بيعقلي ڪري ڪاوڙيو. هو ڏاڍو ڪنجوس سمجهيل
هو، ۽ هو ٻه برابر اهڙو، ڇا لاءِ جو منهنجي بدنصيبيءَ
ڪري هن منهنجي ڏٺيءَ کي صلاح ڏني ته پاسي
وارو شهر، جو اسانجي گهر کان اٽڪل پاويهه
ميل هو ۽ ڪلاڪ کن گهوڙي جو پند هو، ۽ جتي
ميلو لڳڻو هو، الي انهي ڏينهن خلق جي اڳيان
مونکي ڏيکاري پيسا گڏ ڪري.

مونکي شڪ پيو ته هوڪا حرڪت تاسٽين جو
منهنجي ڏٺي ۽ سندس دوست گهچ تائين سُس قُس
پي ڪئي ۽ ڪڏهن مونڏي ٻه پي اشارا

ڪيائون. ڊپ جي ڪري مون ٻڌايو ته مون هنن
جي ٻولي سمجهي هئي. ٻه ٽي ڏينهن منهنجي
ننڍڙي دائي گلم ڊال ڪلچ مونکي سڀ ڳالهه
ٻڌائي، جا هن انگل ڪري پنهنجي ماءُ کان ٻڌي
هئي. وچاريءَ مونکي کڻي پنهنجي ڇاتيءَ لي
رکيو ۽ شرم ۽ ڏک کان روئڻ لڳي. هنکي اهو
ڊپ هو ته عام خلق مونکي چپي ماري وجهندي
يا هٿن ۾ کڻي ڪو عضوو ڀڃي وجهندي.

هنکي اها خبر هئي ته آءٌ طبيعت جي ڪري
لچارو آهيان ۽ پنهنجي عزت آبرو جي مونکي
گهڻي ڳڻتي ٿي رهي ۽ تنهنڪري ٻين جي لاءِ
خسيس ماڻهن جي اکين تماشي جي واسطي رکجڻ
مونکي پسند نه ايندو. هن چيو ته "منهنجي ماءُ
۽ ٻيءَ انجام ڪيو آهي ته هي ننڍڙو ماڻهو تنهنجو
آهي. ٻر هاڻ آءٌ ڏسان ٿي ته جيئن ٻر سال مونسان
لڳي ڪئي هئائون تيئن هيل ٻه ڪرڻ نا گهرن.
ٻر سال انجام ڪيائون ته هڪڙو ڇيلو توکي ڏينداسين،
ٻر جڏهن اهو مڃي ٿلهو ٿيو تڏهن قاصائيءَ کي
وڪڻي ڏيئي ڇڏيائون."

پنهنجي لاءِ آءٌ پڪ سان ٿو چوان ته منهنجي
دائيءَ کي ڳڻتي هئي ٻر مونکي ڪانه هئي. مونکي
پڪي اميد هئي ته هڪڙي ڏينهن آءٌ آزاد ٿيندس

۽ انهي اُميد مونکي اصل نہ ڇڏيو.

منهنجو ڏٽي پنهنجي دوست جي چٺي لڳي، ميلي واري ڏينهن، هڪڙي پيٽي ۾ بند ڪري پاسي واري شهر ۾ ڪٽي هليو ۽ پنهنجي پنيان پنهنجي ڌيءَ بہ چاڙهي هليو، جا منهنجي دائي هئي. پيٽي چوڌاري بند هئي، منجهس فقط ڪي ٿورا سوراخ هئا. ڇوڪريءَ ايتري بہ خبرداري ڪئي هئي جو پنهنجي رضائي اندر لنگهائي ڇڏي هئائين تہ انهي تي آءٌ ستو پيو هجان.

انهي هوندي بہ انهي مسافريءَ ۾ مونکي ڏاڍا لوڏا آيا ۽ تڪليف رسي، جيتوڻيڪ وٽ فقط اڌ ڪلاڪ لڳو، ڇا لاءِ جو گهوڙي جو هر هڪ قدم اٽڪل چاليهہ فوٽ هو ۽ اهڙو لڪڙو ٿي هليو جهڙو ڪو جهاز وڏي طوفان ۾ هيٺ مٿي ٿيندو آهي، پر انهي کان زياده جلد جلد اهڙو لوڏو ٿي آيو. منهنجو ڏٽي پهرين هڪڙي مهمانسراءِ ۾ لٿو، جتي هو هميشه ايندڙ هو.

سراءِ جي مالڪ سان ٿورو وقت صلاح ڪري ۽ ضروري تياري ڪري هن هڪڙو ڍڍهي ڏيڻ وارو هٿ ڪيو ۽ اُنهيکي حڪم ڏنائين تہ شهر ۾ ڍنڍورو ڪرائي تہ وڏي باز جي نشان واري سراءِ ۾ هڪڙو عجيب جانور ڏسي سگهجي ٿو جو سپلڪنڪ جيڏو

ڪيائون. ٻئي جي ڪري مون پاليو ته مون هنن
جي ٻولي سمجهي هئي. پر ٻئي ڏينهن منهنجي
ننڍڙي دائي گلر ٻال ڪلهه مونکي سڄي ڳالهه
ٻڌائي، جا هن اتڪل ڪري پنهنجي ماءُ کان ٻڌي
هئي. ويچاريءَ مونکي ڪٺي پنهنجي جاليءَ لي
رکيو ۽ شرم ۽ ڏک کان روئڻ لڳي. هنکي اهو
ڀؤ هو ته عام خلق مونکي جهٽي ماري وجهندي
يا هٿن پر کڻي ڪو عضوو ڀڃي وجهندي.

هنکي اها خبر هئي ته آءٌ طبيعت جي، ڪري
لچارو آهيان ۽ پنهنجي عزت آبرو جي مونکي
گهٽي ڳڻتي ٿي رهي ۽ تنهنڪري پيسن جي لاءِ
خسيس ماڻهن جي اڳيان تماشي جي واسطي رکجڻ
مونکي پسند نه ايندو. هن چيو ته "منهنجي ماءُ
۽ پيءُ انجام ڪيو آهي ته هي ننڍڙو ماڻهو تنهنجو
آهي. پر هاڻ آءٌ ڏسان ٿي ته جيئن پر سال مونسان
نڪي ڪٽي هئاتون تيئن هيل به ڪرڻ ٿا گهرن.
پر سال انجام ڪيائون ته هڪڙو جيلو لوکي ڏيندا سين،
پر جڏهن اهو مڇي ٿلهو ٿيو تڏهن قصائيءَ کي
وڪڻي ڏيئي ڇڏيائون."

پنهنجي لاءِ آءٌ يڪ سان ٿو چوان ته منهنجي
دائي، کي ڳڻتي هئي پر مونکي ڪال هئي. مونکي
پڪي اميد هئي ته هڪڙي ڏينهن آءٌ آزاد ٿيندس

۽ انهي اُميد مونکي اصل نه ڇڏيو.

منهنجو ڌڻي پنهنجي دوست جي چٺي لڳي، ميلي واري ڏينهن، هڪڙي پيتي ۾ بند ڪري پاسي واري شهر ۾ کڻي هليو ۽ پنهنجي پٺيان پنهنجي ڌيءَ به چاڙهي هليو، جا منهنجي دائي هئي. پيتي چوڌاري بند هئي، منجهس فقط ڪي ٿورا سوراخ هئا. ڇوڪريءَ اُتري به خبرداري ڪئي هئي جو پنهنجي رضائي اندر لنگهائي ڇڏي هئائين ته انهي تي آءٌ سٺو پيو هجان.

انهي هوندي به انهي مسافريءَ ۾ مونکي ڏاڍا لوڏا آيا ۽ تڪليف رسي، جيتوڻيڪ وقت فقط اڌ ڪلاڪ لڳو، ڇالاءِ جو گهوڙي جو هرهڪ قدم اٽڪل چاليهه فوٽ هو ۽ اهڙو لڏو ٿي هلو جهڙو ڪو جهاز وڏي طوفان ۾ هيٺ مٿي ٿيندو آهي، پاڻ انهي کان زياده جلد جلد اهڙو لوڏو ٿي آيو. منهنجو ڌڻي پهرين هڪڙي مهمانسراءِ ۾ لٿو، جتي هو هميشه ايندڙ هو.

سراءِ جي مالڪ سان ٿورو وقت صلاح ڪري ۽ ضروري تياري ڪري هن هڪڙو پڙهي ڏيڻ وارو هٿ ڪيو ۽ انهيکي حڪم ڏنائين ته شهر ۾ پڌرو ڪرائي ته وڏي باز جي نشان واري سراءِ ۾ هڪڙو عجيب جانور ڏسي سگهجي ٿو جو سپلٽڪنڪ جيڏو

۽ ڪين آهي ۽ ڪي لفظ ڳالهائي ۽ ٿو ۽ سوين مزي جهڙا لات ڪري سگهي ٿو. سپائڪنڪ الهي ۽ ملڪ ۾ هڪڙو خوبصورت جانور آهي جو اٽڪل ڇهه فوت قد ۾ آهي ۽ ان جا سڀ عضوا ماڻهوءَ جهڙا ٿا لڳن.

سواءِ ۾ جيڪا وڏي جاءِ هئي تنهن ۾ مولڪي ڪٺي هڪڙي مز تي رکيا ٿون. اها مز اٽڪل ٿي سؤ فوت چورس هئي. منهنجي لنڍڙي دائي مز جي پاسي ۾ هڪڙي سٽول يا صندلي تي چڙهي بيهي رهي، انهي لاءِ ته منهنجي سنڀال ڪري ۽ مولڪي سمجهائي ته جا ڪريان. منهنجي ڏاڏيءَ گوڙ بند ڪرڻ لاءِ حڪم ڏنو ته ڏهه دفعي ڏهه دفعي ۾ فقط لبهه ماڻهو منهنجي ڏسڻ لاءِ اچن. جڪريءَ جي چوڻ پٺيان آءٌ مز تي هلس ٿي. هن مولڪان ڪي سوال ٿي پڇيا، اهڙن لفظن ۾ جي هن جا ٿا ٿي ته منهنجي سمجهه ۾ ايندا ۽ مون اُنهن جا تمام وڏي آواز سان جواب ڏنا ٿي.

آءٌ ڪيترائي ڀيرا ماڻهن ڏي منهن ڪري ٿي ابڻس، هنن کي سلام ٿي ڪيم، چيو مان ٿي ته "ڀلي ڪري آيو" ۽ ٻيو جيڪي مولڪي سمڪري هئائون سو ٿي چيم. گلم ڊال ڪلچ مولڪي هڪڙو انگلشان پاڻي ڀرڻ لاءِ ڀيالو ڪري ڏنو ۽ هر سر مون ڪندي پاڻيءَ سان ڀرو ۽ ماڻهن کي دعا ڪري ٿو ٿي پيتم. ايهڙيءَ

ترار ڪيي تي هوا ۾ لوڏيرِ، جيئن انگلنڊ ۾
پلٽي ڪرڻ وارا ڪندا آهن.

منهنجي دائيءَ مونکي ڪک جو ٽڪر ڏنو جو
مون پالو ڪري ڪم آندو ۽ انهي سان راند ڪري
ڏيکاريرِ، جا مون نندي هوندي سکي هئي. انهي
ڏينهن ماڻهن جي ٻارهن دفعن مونکي اچي ڏنو
۽ اوترائي دفعا ڏمون کي ساڳيائي ڪم ورڪ
ورڪ ڪرڻا پيا. انهيڪري آءٌ ڏاڍو بيزار ٿيس ۽
ٿڪجي پيس. جن ماڻهن مونکي ڏنو هوتن اهڙو ون
عجيب غريب ڳالهيون وڌيون ايئن سان ڪيون جو
ماڻهن در پچي به اندر اچڻ ٿي گهريو.

منهنجي ڌڻيءَ پنهنجي فائدي لاءِ، منهنجي
دائيءَ ڪانسواءِ ٻئي ڪنهن کي نه ٿي ڇڏيو ته مون
کي هٿ لائي، ۽ منهنجي چوڌاري ميز تي ٿوري پنڌ تي
بينچ رکي ويا ته متان ڪو هٿ ڊگهيري مونکي
وني يا ڪو بيو نقصان پهچائي. انهي هوندي ؛
هڪڙي ڪمبخت اسڪول جي ڇوڪر هڪڙي
سوپاري منهنجي مٿي تي اڇلائي هئي جا ذري
گهٽ مونکي لڳي هئي. اها اهڙي زور سان آئي
جو جي لڳي ها ته منهنجو ميڄالوئي ڪيي رکي ها
ڇا لاءِ جو اها ايڏي وڏي هئي جيڏو نندو ڪدو
ٿئي. پر آءٌ ڏاڍو خوش ٿيس جو انهيءَ بدمعاش

کي خوف مار ڏنائون ۽ جاءِ مان هڪالي ڪڍي ڇڏيائون.

منهنجي ڏاڍيءَ عام اشتهار ڪيو ته ورتي ايندڙ ٿي ميلي آئي مولکي ڏيکاريندو. انهيءَ وچ ۾ هن منهنجي ڪڍڻ لاءِ بيو بندوبست ڪيو، جو دائدي جي نظر ۾ هن خوشيءَ سان ڪيو. پورهيتن ۽ مسافريءَ ڪري ۽ اٺ ڪلاڪ سالده تماشي ڪرڻ ڪري آءٌ اهڙو ٿڪجي پوندو هوس جو پنهنجن ٽنگن تي بيهي يا ڪو اکر ڳالهائي ٿي سگهيس. تن ڏينهن کان پوءِ مس آءٌ سامهون ۾ آيس. ٻه ڳوٺ ۾ ته ماڻهن مولکي آرام وٺڻ نه ٿي ڏنو جا لاءِ جو آس پاس سڀ ڪن ملڪن جي اندر ڪيترائي سڪر ماڻهو خود منهنجي ڏاڍيءَ جي گهر منجهه منهنجي ڏسڻ لاءِ آيا.

منهنجي ڏاڍيءَ ڏٺو ته منهنجي ڪري هن کي گهڻو فائدو ملڻو آهي، تنهن ڪري هن ارادو ڪيو ته ملڪ جي وڏن وڏن شهرن ۾ مولکي کڻي وڃي. انهيءَ ارادي سان وڏيءَ مسافريءَ جي لاءِ سڀ ضروري شيون موجود ڪري ۽ گهر جي ڪم ڪارين جو بندوبست ڪري، هن زال کان موڪلايو ۽ سنه ١٧٠٣ جي آگسٽ مهيني جي ١٧ تاريخ يعني منهنجي اچڻ کان اٽڪل ٻه مهينا پوءِ، اسين گاڏيءَ جي هند واري شهر ڏي روانا ٿياسين جو

انهي بادشاهت جي وچ ڌاري هو ۽ اسان جي گهر
کان اٽڪل ٽي هزار ميل پري هو. منهنجي ڏاڏيءَ
پنهنجي ڌيءَ گلمر ڊال ڪلچ کي پنهنجي پنيان ڪٺي
چاڙهيو ۽ هوءَ مون کي پيتيءَ ۾ بند ڪري ۽ پيتي
پنهنجي ڇيله سان ٻڌي اڳيان جهوليءَ ۾ رکي
آئي هئي.

منهنجي ڏاڏيءَ جي مرضي هئي تہ رستي تي
يا رستي کان پنجاهہ يا سؤ ميلن جي اندر جيڪي
بہ شهر هجن، يا جيڪو ڳوٺ هجي يا ڪنهن سگهڙ
ماڻهوءَ جو گهر هجي جتي پيسي پيدا ٿيڻ جو امڪان
هجي اُتي منهنجو تماشو ڏيکاريندو هلي. اسين
هلڪيون هلڪيون منزلون ڪندا وياسين. ڏينهن
۾ ستر، اسي ميلن کان وڌيڪ پنڌ نہ ڪيوسين،
ڇالاءِ جو گلمر ڊال ڪلچ منهنجي سک جي لاءِ
دانهن ڪئي تہ گهوڙي جي سواري کيس تڪايو
تي وجهي. منهنجي چوڻ تي هن ڪڏهن ڪڏهن
مونکي پيتيءَ مان ٻاهر بہ ڪڍيو تي تہ هوا کان ۽
ملڪ ڏسان، پر هميشه رسو پاڻ وٽ قابو تي
رکيائين. رستي ۾ اسان کي ڏهہ هفتا لڳي ويا ۽
ارڙهن وڏن شهرن ۾ ۽ ڪيترن ئي ڳوٺن ۽ خانگي
ڪٽنبن جي گهرن ۾ منهنجو تماشو ڏيکاريائون.

آڪٽوبر جي ٢٦ تاريخ اسين تخت ڳاهہ واري

شهر ۾ ويٺا هئاسين. منهنجي ڏٺيءَ شهر جي مکيه
گهٽيءَ ۾ ڪڙي جاءِ ڀاڙي تي ورتي. جا شاهي
محلات کان پري نہ هئي ۽ دستور موجب عام
اشتهار ڏيارا ڪرائين جن ۾ منهنجي شڪل شباهت
۽ قد وغيرہ جو مفصل بيان ڏنائين. ڪڙي وڏي
جاءِ تي ڇٽي سرن ڊگهي جيڏي وڃڪري ڪرائي
ڪياءِ. ڪڙي وڏي ميز سٺ فوٽ ڪشادي
موجود ڪياءِ. جنهن تي مون کي تماشو ڪرڻو هو.
ڪناري کان ٽي فوٽ اندر ۽ ٽي فوٽ مٿي جوڏاري
اوٽ ڏڍائي جيڏيائين تہ متان ڪري پوان. هر روز
مون کي ڏهہ ڀيرا ماڻهن جي اڳيان پيش ٿي ڪمائون،
جنهن ڪري ماڻهو ڏاڍا خوش ۽ حيران ٿي ٿيا.
آءٌ هاڻي موجاري ٻولي ڳالهائي ويندو هوس ۽
جيڪي مون کي چوندا هئا سو بلڪل چڱيءَ طرح
سمجهي ويندو هوس. تنهن کان سواءِ مون هننجي
الف بي ۾ ياد ڪري ڇڏي هئي ۽ ڪوشش ڪري
ڪنهن جملي جي سمجهاڻي ڏيئي ويندو هوس.

باب ٽيون

گليور بادشاه جي دربار ۾ وڃي ٿو

ڏاڍي محنت ۽ هلاڪي ڪرڻ ڪري اورلي

هفتن ۾ منهنجي تندرستيءَ ۾ گهڻي ڦير گهير پئجي
ويئي. منهنجي ڌڻيءَ کي جيئن مون منجهان زياده
نفعو ٿيندو ويو تيئن وڌيڪ ڪيڻ جو حرص ٿي
ٿيس. آءٌ ماڻي ڪائي نه ٿي سگهيس ۽ نهڪري
گيري ڪندا ٿي ويس. جڏهن زميندار اهو حال
ڏٺو ۽ ڏپ ٿيس نه متان هي جلد مري وڃي،
تڏهن هن ارادو ڪيو ته جيترو وڌيڪ فائدو مون
منجهان ڪڍي سگهي، اوترو ڪڍي وٺي. انهيءَ
طرح هن پنهنجي منهن ۾ خيال ڪيا ۽ پور پچايا
نه شاهي دربار مان هڪڙو عهديدار اچي اڪتو ۽
منهنجي ڌڻيءَ کي منهنجي لالي حڪم ڏنائين نه راڻي
۽ سندس ٻين خدمتگار زالن کي تماشي ڏيکارڻ
جي لاءِ هڪدم هن کي کڻي هل.

انهن زالن مان ڪي مون کي اڳيئي
ڏسي ويون هيون ۽ ان وچي منهنجي خوبصورتي
۽ هلت چلت ۽ هوشياري جي نسبت ۾ عجيب
غريب ڳالهيون ڪيون هيون. راڻي ۽ سندس
خدمتگاريون منهنجا ڪم ڏسي نهايت خوش ٿيون.
مون گوڏن ڀر ويهي عرض ڪيو ته مونکي راڻيءَ
جي پير چمڻ جي موڪل ملي. پر راڻيءَ مهرباني
ڪري پنهنجي چيچ مون ڏي ڪئي ۽ مون کي
ٽي ميز تي رکيائون. مون ٻنهي هٿن سان انهيءَ

ڇيھ کي کٽي پاڪر وڌو ۽ انھي جي جرٽي ڏاڍي ادب سان واٽ لي رکير. ھن مون کان پنھنجي ملڪ بابت ۽ مسافرين بابت ھيڏي ھوڏي جا سوال پڇيا جي مون جٽيءَ طرح ۽ مختصر لفظن ۾ ڏنا.

ھن مون کان پڇيو تہ "لون بادشاھ جي دربار ۾ رھڻ لاءِ راضي آھين؟" مون ڪنڌ جھڪائي ميز جي لختي لي رکيو ۽ نياز سان وراڻي ڏنير تہ "آءٌ پنھنجي ڏٽيءَ جو غلام آھيان. پر جي آءٌ پنھنجي وس ھجان تہ جيڪر پنھنجي سڄي عمر حضور جي نوڪريءَ ۾ گذاريان ۽ انھي کي پنھنجو فخر سمجھان." تنھن لي راڻيءَ منھنجي ڏٽي کان پڇيو تہ "لون ھن کي ڪيڪي ملھہ لي وڪڻندين؟" منھنجي ڏٽي کي تہ اڳيئي ڀپ ھو تہ ھي مھنجو ۾ جيئرو نہ رھندو، سو منھنجي وڪڻڻ لاءِ ھڪدم تيار ٿيو ۽ ھزار سونيون مھرون گھريائين. اھي آلي جو آلي ھڪي مليون. ھرھڪ مھر قد ۾ آلي سئون ماندورن يا پورٽوگال جي سولن سڪن جيڏي ھئي. پر انھي ملڪ ۾ يورپ جي سڀني شين جي .'اسوي جي لظر لي ھنن ۾ سون جي زيادھ " جي لظر لي اھا رقم انگلنڊ ۾ ھزار قيمت جيتري مس ھئي.

پوءِ مون راڻيءَ کي عرض ڪيو ته "هاڻ جڏهن آءٌ حضور جو غلام ۽ خسيس ٻانهو آهيان تڏهن مهرباني سان منهنجو هي عرض قبول ٿئي ته گلم ٻال ڪليچ جنهن مونکي هميشه ٿين ڏاڍي سنڀال سان پاليو آهي ۽ اهو ڪم هو چڱي طرح سمجهي ٿي، سا حضور پنهنجي نوڪريءَ ۾ رکي ۽ مونکي سنڀاليندي ۽ سيکاريندي رهي."

راڻي صاحب منهنجو عرض قبول ڪيو ۽ آساليءَ سان زميندار کي قبول ڪرايائين، جو ٻاڻ خوش ٿيو ته سندس ڌيءَ کي محلات ۾ نوڪري ملي ۽ ويچاري ڇوڪري ٻاڻ ته خوشيءَ کان ڪپڙن ۾ نه ٿي ماپي. منهنجو اڳوڻو ڌڻي مونکان موڪلائي هليو ويو ۽ چوندو ويو ته "مون توکي چڱي نوڪريءَ ۾ ڇڏيو آهي." مون ڪا به ورندي ڪا نه ڏنيس، رڳو ڪنڌ جهڪائي سلام ڪيومانس.

راڻيءَ منهنجو ناراضپو معلوم ڪري ورتو ۽ جڏهن زميندار جاءِ مان نڪري ويو تڏهن مونکان انهيءَ جو سبب پڇيائين. مون دل جهلي چيو ته "هن منهنجي اڳوڻي ڌڻيءَ مونسان جيڪو احسان ڪيو آهي سو فقط اهو ته جنهن ويچاري مسڪين مخلوق کي اوچتو انهيءَ ۾ لڌائين تنهنکي ماري هنجو ميچالو

ڇيهه کي ڪٽي ڀاڪر وڌو ۽ انهيءَ جي ڄرڻي ڏاڍي ادب سان وات ۾ رکيم. هن مون کان پنهنجي ملڪ بابت ۽ مسافرن بابت هيڏي هوڏي جا سوال پڇيا جي مون چٽيءَ طرح ۽ مختصر لفظن ۾ ڏنا.

هن مون کان پڇيو ته "تون بادشاه جي دربار ۾ رهڻ لاءِ واجي آهين؟" مون ڪنڌ جهڪائي ميز جي تختي تي رکيو ۽ نياز سان وولدي ڏنيم ته "آءٌ پنهنجي ڌڻيءَ جو غلام آهيان. پر جي آءٌ پنهنجي وس هجان ته جيڪر پنهنجي سڄي عمر حضور جي نوڪريءَ ۾ گذاريان ۽ انهيءَ کي پنهنجو فخر سمجهان." تنهن تي راڻيءَ منهنجي ڌڻي کان پڇيو ته "تون هن کي چڱي ملهه تي وڪڻندين؟" منهنجي ڌڻي کي ته اڳيئي ڊپ هو ته هي مهينو نه جيئرو نه رهندو، سو منهنجي وڪڻڻ لاءِ هڪدم تيار ٿيو ۽ هزار سونيون مهرون گهريائين. اهي آٽي جو آٽي هڪڪي مليون. هرهڪ مهر قد ۾ اٽڪل سؤن مانڊورن يا پورٽوگال جي سونن سڪن جيڏي هئي. پر انهيءَ ملڪ ۾ يورپ جي سيني شين جي سراسري جي لحاظ تي هنن ۾ سون جي زيادهه قيمتي هئڻ جي لحاظ تي اها رقم انگلنڊ ۾ هزار گنين جي قيمت جيتري مس هئي.

پوءِ مون راڻيءَ کي عرض ڪيو ته "هاڻ جڏهن آءٌ حضور جو غلام ۽ خسيس پانهو آهيان تڏهن مهرباني سان منهنجو هي عرض قبول ٿئي ته گلر ڊال ڪلچ جنهن مونکي هيستائين ڏاڍي سنڀال سان پاليو آهي ۽ اهو ڪم هو چڱي طرح سمجهي ٿي، سا حضور پنهنجي نوڪريءَ ۾ رکي ۽ مونکي سنڀاليندي ۽ سيکاريندي رهي."

راڻي صاحبه منهنجو عرض قبول ڪيو ۽ آسانيءَ سان زميندار کي قبول ڪرايائين، جو پاڻ خوش ٿيو ته سندس ڌيءَ کي محلات ۾ نوڪري ملي ۽ ويچاري ڇوڪري پاڻ ته خوشيءَ کان ڪپڙن ۾ نه ٿي مائي. منهنجو اڳوڻو ڌڻي مونکان موڪلائي هليو ويو ۽ چوندو ويو ته "مون توکي چڱي نوڪريءَ ۾ ڇڏيو آهي." مون ڪا به ورندي ڪا نه ڏنيس، رڳو ڪنڌ جهڪائي سلام ڪيومانس.

راڻيءَ منهنجو ناراضپو معلوم ڪري ورتو ۽ جڏهن زميندار جاءِ مان نڪري ويو تڏهن مونکان انهيءَ جو سبب پڇيائين. مون دل جهلي چيو ته "هن منهنجي اڳوڻي ڌڻيءَ مونسان جيڪو احسان ڪيو آهي سو فقط اهو ته جنهن ويچاري مسڪين مخلوق کي اوچتو پنهنجيءَ ۾ لڌائين تنهنکي ماري هنجو ميڇالو

ڪيا ويا آهن. اهي جو عجيب هنڪي ملي چڪو آهي جو هن مولڪي اڏ بادشاهت ۽ ماڻهن کي ڏيکاري ڦاندو ڪيو ۽ پهاڙي ۽ مولڪي جڳهه ملهه لي ورتي چڏيائين." راڻيءَ جي اڳيان ڪڪا تقرير مون هيڪي هيڪي ڪئي تنهنجو مختصر مطلب اهو هو.

راڻيءَ مولڪي ڳالهائڻ ۽ مشڪلات هٿڻ جي مجرائي ڏني ۽ انصاف ڪيائين ۽ هڙي لنيڙي جانور ۾ هيترو عقل ۽ هوش ڏسي حيران ٿي. هوءَ مولڪي هٿ ۾ ڪٺي بادشاهه وٽ وئي، جو اهي وقت پنهنجي ڪمري ۾ هو. بادشاهه پنهنجي منهنجي شڪل پوري طرح نه ڏٺي تنهنڪري البت رلج مان راڻيءَ کان پڇيائين ته "ڪٿان کان لوکي هڪڙو سولنڪ ايترو وڻڻ لڳو آهي؟" پاڻهي ٿو ته هن مولڪي اهي نالي وارو ننڍڙو جانور سمجهيو، جو آءُ راڻيءَ جي ترڪيءَ لي اونڌو ٿيو پيو هوس. پر جڏهن هن منهنجو ڳالهائڻ ٻڌو ۽ ڏٺائين ته جيڪي جوان ٿو سو پورو ۽ سمجهه جهڙو آهي تڏهن عجب لڳس ۽ راڻيءَ کي پارس ڪرائين ته اهي حي جڳي سنڀال ڪئين.

راڻيءَ پنهنجي والدي کي حڪم ڏنو ته هڪڙي اهڙي پيتي ٺاهي جا منهنجي لاءِ جڳي سمهڻ جي جاءِ الهي ڪاريگر، منهنجي ڏس پٺيان ٿن هٿن

ٻجي اندر هڪڙي ڪاٺ جي ڪوٺي ٺاهي ڄا
سورنهن فوٽ چورس هئي ۽ ٻارنهن فوٽ مٿي
هئي. در ۽ دريون ٻه هيس ۽ ٻه لنڊڙيون ڪوٺيون
ٻه منجهس هيون، وهنجڻ ۽ جاءِ ضرور جي ڪم
لاءِ، جيئن لنڊن ۾ سڀهڻ جي ڪوٺيءَ جو بندوبست
ٿيندو آهي. ڇت وارو تختو اهڙو هو جو مٿي
کڄي ٻه سگهيو ٿي ۽ وري لهي ٻه سگهيو ٿي.
انهي لاءِ هن کي ٻه ٿرماد پيل هئا. انهي ڪلنڊڙ
ڇت جي وسيلي راڻيءَ جو خانساما نهيل ٽڪيل
هند انهي ۾ لنگهائي رکي سگهيو ٿي. ۽ ڳلم ٻال ڪليچ
اهو هند ڏهاڙي ٻاهر ڪڍي هوا ۾ رکي، وري
ٺاهي تيار ڪري رات جو اندر رکي منهنجي مٿان
ڇت کي ڪلف ڏيئي ڇڏيندي هئي.
هڪڙو هوشيار ڪاريگر، جو عجيب غريب
...ڊيڙين شين ٺاهڻ لاءِ مشهور هو، تنهن ذمو
...ـيو ته منهنجي لاءِ ٻه ڪرسيون عاج جهڙي
...ٻ جي پٽن ۽ چوڪن سان ۽ ٻه ميزون شين
...ڻ لاءِ هڪڙي خاني سان جوڙي تيار ڪندو.
...ءِ کي سڀني پاسن کان گاديون هٽي ويا. ڇت
...ي فرش تي ٻه گاديون لڳائي ڇڏيائون ته
...ن جيڪي ماڻهو مون کي کڻن تن جي غفلت ڪري
...ن هٽن مان اتفاق سان ڪري پوان يا جڏهن

مون کي الهي ڪوليءَ سميت گاڏيءَ ۾ ڪڍي لاهن
مٿان مون کي گهٽو لوڏو يا ڌڪو اچي.

مون خواهش ڏيکاري ته منهنجي در کي ڪلف
ڏيئي ڇڏجي مٿان ڪوٺا اندر لڳهي اچن. لوهار
ڪاريگر گهڻن مٿن هٿن ڪان پوءِ هڪڙو اهڙو تمام
ننڍڙو ڪلف جوڙيو، جنهن جهڙو اڳي ڪڏهن
هنن نه ڏٺو هو، پر مون انگلنڊ ۾ الهي ڪان وڏو
ڪلف هڪڙي سگهڙ ماڻهوءَ جي گهر جي ٻاهرين
در کي ڏٺل ڏٺو آهي. مون ڪوشش ڪري
ڪنجي ٻنهني کيسي ۾ رکي ته مٿان گلمڊالڪلچ
اها وڃائي ڇڏي.

واٽيءَ کي منهنجي صحبت اهڙي وڻي وئي جو
مون کان سواءِ هوءَ ماني نه کائيندي هئي. جنهن ميز
تي هوءَ ماني کائيندي هئي تنهن جي مٿان سندس
ڌوليه وٽ، منهنجي ميز ۽ ڪرسي رکي پئي ايندي
هئي. گلمڊالڪلچ منهنجي ميز جي ڀرسان هڪڙي
سٽول تي منهنجي سنڀال ۽ مدد لاءِ بيهندي هئي.
منهنجون سڀ رڪابيون ۽ ٿانون ۽ ٻيون ضروري
شيون چانديءَ جون تيار ڪيون ويون هيون، جي
واٽيءَ جي سامان جي مقابلي ۾ اهڙيون هيون،
جهڙيون ٻارن جي راند لاءِ لنڊن ۾ گڏين جي
راندڪن جي دڪان ۾ ڏسبيون آهن. اهي

رڪابيون منهنجي لنڊڙي دائي هڪڙي چانديءَ جي پيتيءَ ۾ بند ڪري ڪيسي ۾ وجهي ڇڏيندي هئي ۽ جڏهن مائيءَ جي محل مونکي انهيءَ گهرج ٿيندي هئي تڏهن هوءَ پاڻ اهي صفا ڪري مونکي ڏيندي هئي.

پيو ٻه ڪو ماڻهو، سواءِ ٻن شهزادين جي، راڻيءَ سان گڏ مانيءَ کائيندو هو. وڏي شهزادي سورهن ورهين جي هئي ۽ ننڍيءَ جي چمار تڏهن تيرنهن ورهيه ۽ هڪ مهنو هئي. راڻي صاحبه منهنجي هڪڙي رڪابيءَ تي گوشت جو ٽڪر رکندي هئي، انهيمان آءٌ ذرو پنهنجي لاءِ وڍي وٺندو هوس ۽ هوءَ مونکي کائيندو ڏسي خوش ٿيندي هئي جا لاءِ جو جيتوڻيڪ راڻيءَ جو هاضمو ضعيف هوندو هو تہ بہ هڪڙي گرهہ ۾ ايترو طعام کڻندي هئي جيترو انگلنڊ جا ٻارنهن زميندار هڪڙي وقت تي کائي سگهن. اهو حال ڏسي پهرين تہ ڪجھ وقت تائين مونکي نفرت ايندي هئي، جو هوءَ رڏل چنبول پکيءَ جي سڄي ڪنيڙائي هڏن سوڌي ڏندن ۾ چباڙي کائي ويندي هئي، جيتوڻيڪ اهو پکي اسانجي وڏي ترڪي يا فيل مرغ کان نو دفعا وڏو هوندو هو ۽ مانيءَ جو ٽڪر جو وات ۾ وجهندي هئي سو ٻئي ايڏو هو جيڏيون

ٻه وڏيون ٻارهن ٻٽيهن واريون ڊبل روٽيون
تيديون آهن.

هوءَ هڪڙي سوني پيالي مان هڪڙيءَ ساهيءَ
سان موچاري ٻسپ جبترو ٻاٽلي يا شراب پي
ويندي هئي. هڪڙو ڇرٻون ڏاڻي کان ٻيٺيون
وڏيون هونديون هيون، جنهن ۾ ڏاڻا گُن لي
سنوان ڪري رکيا ويا آهن. جهڙا ۽ ڪاڻا ۽ ٻيا
ڪاڻا جا اوزار ۽ اهڙائي وڏا هوندا هوا. مولڪي
ياد آهي ته هڪڙي ٻيوي گلر ڊال ڪلچه مولڪي
ڪٽي هلي شاهي محلات جون ڪي ڪاڏي ڪون
مزدون ڏيکاريون هيون. الي ڏهه ٻارلهن وڏيون
ڇرٻون ۽ ڪاڻا گڏ مٿي ڪمبل ڏسي آءُ ڊجي
ويس ۽ جائر ته ههڙو خوفناڪ ڏيک مون اڳي
ڪڏهن ڪونه ڏٺو آهي.

گهڻي مهينن تائين انهن ماڻهن جي ڏيکن ڏسڻ
۽ ٻولين ٻڌڻ ۽ سيکڻ شي تمام وڏي ڏسڻ لي هوي
وڃڻ کان پوءِ جنهن خوف ٻرپندي مولڪي ليندو هو
سولهي ويو. انهيءَ وقت جيڪڏهن آءُ انگلنڊ جي
ڪن لارڊن ۽ ليڊين کي تمام عمدن ۽ عيد جهڙن
ڪپڙن ۾ بادشاهه جي درٻارين وانگي ٻيهندو ۽
جهڪندو ۽ ڳالهائيندو ڏسان ها ته بيشڪ انهن لي
اهڙي ڪل اچي ها جهڙي هتي جي بادشاهه

۽ اميرن کي ڀون تي ايندي هئي.

تڏهن به ڀون کي پاڻ تي ضرور ڪل ايندي هئي.
جڏهن راڻي ڀون کي پنهنجي هٿ تي رکي آرسي
وٽ آڻيندي هئي، جنهن ۾ اسان ٻنهي جون
شڪليون سچيون ساريون گڏ ڏسڻ ۾ اينديون
هيون. انهي مهل ٻنهي جي مقابلي ڪرڻ تي
ڏاڍي ڪل ايندي هئي. آءٌ پاڻ کي پنهنجي سچي
پچي قد ڪان به ننڍو پيو ڄاڻندو هوس.

راڻيءَ وٽ جو هڪڙو بندرو ماڻهو هوندو هو تنهن
کي ڏسي ڀون کي ڏاڍي چڙ ۽ بيزاري لڳندي
هئي. انهي ملڪ ۾ هو تمام ننڍي قد جو هو، ڇا لاءِ
جو هو پورا ٽيهه فوٽ به قد ۾ نه هوندو هو. سو
پاڻ کان به پيو تمام ننڍو ماڻهو ڏسي هميشه بيحيا ۽
مغرور ٿي ويندو هو ۽ راڻيءَ جي جاءِ جي دالان ۾
جتي آءٌ دربار جي اميرن ۽ سنڌن زالن سان بيٺو
ڳالهائيندو هوس اتان لنگهندي هو ڏاڍي آڪڙ مان
لنگهي ويندو هو ۽ اڪثر منهنجي ننڍي
قد تي ٽوڪ ۽ ٺٺولي ڪرڻ کان ڪين گسندو هو.
اهو وير آءٌ هن کان رڳو هن طرح وٺي سگهندو
هوس جو هن کي ادو ڪري سڏيندو هوس ۽
چوندو هوس ته اچي ڀون سان ملهه وڙهه. ۽ پيا
به اهڙا لفظ ڳالهائيندو هوس جهڙا اڪثر محلات

جي جوڪرن جي واس ۾ هوندا آهن.
• هڪڙي ڏينهن، مائيءَ معل، جي خراب بندوبست جي ڪري مونکي اعتراض ڪرڻو پيو ۽ مونکي ڪجھ چوڻ لاءِ اٿڻو هو. هن ڪانفرنس جي وقت هو ۽ ڪرسيءَ تي اچي بيٺي، جيئن آءٌ ويٺو هوس
ليڪن مون کي ڪمر کان ڪلي ڪنبڻ ۽ ڏوپ کان سواءِ، ملاڻي جي چاندي جي وڏي پيالي ۾ ڪلي اڇلائڻ ۽ بوءِ آئي پڳو. آءٌ سڄو ٿي ملاڻي ۾ ٻڏي ويس ۽ جي ٽري ۽ جاڳندو ڦهجان ها ته الائي ڪيترو حال ٿئي ها. ۽ مهنجي ننڍڙي ڌاڻي مهنجي واهر لاءِ ڊوڙي آئي ۽ مون کي ڪڍي ٻاهر ڪيائين. انهيءَ وچ سبب ڪن ملاڻي جو مهنجي بيت ۾ هليو ويو.

مون کي ڪلي وڃي هند ۾ سمجھايائون. پيسو ڪو نقصان مون کي ڪونه پهتو، رڳو ڪپڙا خراب ٿيو. ننڍڙي کي خوب ڇهڪ لڳا ۽ وڏيڪ ٻڙا اها مليس جو هنجون ملاڻي جي پيالي ۾ مون کي اڇلايو هئائين سو زور ڪري پيارايائونس ۽ اڄڪي لاءِ رانيءَ اصلي منهان لاهي ڇڏيس.

اڪثر راڻي مون کي همتائيندي هئي ته ڏيجان. مون کان پڇندي هئي ته "لنهنجي ملڪ جا ماڻهو ۾ تو جهڙا ڏيجا آهن ڪيئن؟" انهي جو سبب هي هو. انهي ملڪ ۾ آرزش جي ڏينهن ۾

مکين جو ڏاڍو آزار ٿيندو آهي. هر هڪ مک چنبول جيڏي ٿيندي آهي. آءٌ مالي کا نه وهندو هوس ته مون کي بي آرام کنديون هيون، جو منهنجن کنن وٽ هميشه ٻيون ٻيون ڪنديون هيون. ڪڏهن ته اچي منهنجي نڪ ۽ پيشاني تي وهنديون هيون ۽ ڏنگ هڻنديون هيون ۽ منجهان کني بانس ايندي هئي. علم جيواناتس جا عالم جو چوندا آهن ته مکين جي ٻين ۾ هڪڙي قسم جي لِڪ واري چنبڙندڙ شيءِ ٿيندي آهي جنهن جي وسيلي هو ٻين سان اونڌيون ڇت تي هلنديون آهن، سا شيءِ مون کي آسانيءَ سان معلوم ٿي سگهندي هئي.

ڪري منهنجي گهڻي تعريف ٿيندي هئي.

باب چوٿون

گليور برابڊنگ نئگ جڏي وحي ٿو

مون کي هاڻي انهي ملڪ ۾ رهڻي ٻه ورهه ٿي
ويا هئا. ٽئي مهيني جي شروعات ۾ بادشاهه ۽
راڻي ملڪ جي ڏکڻ واري ڪناري ڏي ويا. آءٌ
۽ گلمڊال ڪلچ ۾ سندن خدمت ۾ هئاسون.
هميشه جي دستور وانگي مون کي پنهنجي سفر واري
پيٽيءَ ۾ کساٿون، جنهن جو بيان مون ڏنو آهي.
اها مرجاري ڪشادي ڪوني هئي ۽ پارٿهن فوٽ
ويڪري هئي.

جڏهن پيچاريءَ واري منزل تي پهتاسين تڏهن
بادشاهه جي مرضي ٿي ته فلنفلسنڪ جي ويجهو
جا محلات آهي تهن ۾ ڪي ڏينهن گذاري.
اهو شهر سمنڊ کان ارڙهن انگريزي ميلن
جي اندر آهي. آءٌ ۽ گلمڊال ڪلچ ٿڪجي
ٿڪجي پيا هئاسين. مون کي ٿورو زڪام ٿي
پيو هو ۽ هوءَ ويچاري ته اهڙي بيمار هئي جو
وڃي پنهنجي ڪوٺيءَ ۾ پئي. منهنجي دل ٿي
ته آءٌ سمنڊ ڏسان، جو جانم ٿي ته جيڪڏهن
ڪي ڇوٽڪارو ملندو ته انهي ٿان تي ملندو.

مون کوڙ ڪري ٻاٽڪي زياده بيمار ڪيو ۽ عرض ڪيم ته مونکي موڪل ملي ته سمنڊ جي تازي هوا کان. هڪڙو ڇوڪر راٽيءِ جو خدمتگار، جو مون کي گهڻو وڻندو هو ۽ جنهنجي حوالي ڪڏهن ڪڏهن مونکي ڪري ڇڏيندا هئا، تنهنجي ٻه ٻانهن گهريم. مونکي اها ڳالهه نه ٿي وڻي ته گلم ڊال ڪلچ ڏاڍي ناراضپي سان هائو ڪئي ۽ انهي ڇوڪر کي منهنجي پوري سنڀال ڪرڻ لاءِ ٻارت ڪيائين. ساڳئي وقت ۾ زار زار رنائين به، ڄڻ ته ڄاڻ پيو هوس ته ڇا ٿيڻو آهي.

ڇوڪر مون کي پيتيءَ سوڌو کڻي سمنڊ جي ڪناري وارن ٽڪرن ڏي آندو جي محلات کان اڌ ڪلاڪ کن جي پنڌ تي هئا. مون ڇپيس ته مون کي هيٺ رکي، پوءِ هڪڙو پردو کڻي مون ڏاڍي سڪ مان سمنڊ ڏي نهاريو. مون پاڻ کي بلڪل چڱو ڀلو نٿي ڄاتو، تنهنڪري ڇوڪر کي چيم ته منهنجي مرضي آهي ته آءٌ پنهنجي هنڌ ۾ وڃي سمهي پوان ته من بهتر ٿيان. ان موجب آءٌ اندر لنگهي ويس ۽ ڇوڪر دري بند ڪري ڇڏي ته مٿان مون کي تڏ لڳي.

ننڊ پئي مونکي ننڊ اچي وئي ۽ آءٌ ڀانيان ٿو ته ڇوڪر مون کي ستل ڏسي ڄاتو ته ڀيو ڪو خوف ڪونهي. تنهنڪري ٽڪرن ڏي پکين جي آنن

ڳولڻ لاءِ هليو ويو. اُهي ڪان اڳي نه مون پنهنجي
دريءَ مان ڏٺو هوس ته هيڏي هوڏي ولي ڳولي
هڪڙو به آنا نڪرن جي ڦانن ۾ وڃي لڏا هئائين.
پر اُهي ڪي جا ڪمو. لوهه جي ڪڙي جيڪا
منهنجي پيتيءَ کي آسانيءَ سان کڻڻ لاءِ الٽي چوٽيءَ
لي بدل هتي لنهن کي اوچتو ڏاڍي ڇڪ آئي.
ڏلر ته منهنجي بيتي هوا ۾ لمام مٿي ڪري ولي
۽ پوءِ تمام لڪي اڳتي علڻ لڳي.

پهريون لوڏو اهڙو هو جو آءٌ ذري گهٽ هند
ان اُڇلجي ويو هوس ۽ پوءِ اهو السٽ ٻرو ٿيو.
مون لمام وڏي آواز سان ڪيترائي پيرا سڏ ڪيا،
پر اُنهن مان ڪي ڪين ٿيو. دريءَ مان لهار ۾ ته
به آسمان ۽ ڪڪرن کان سواءِ ٻيو ڪي به ڪين
ڏلر. پنهنجي مٿان ڪنهن جي ڦڙڪڻ جهڙو آواز
ٻڌڻ ۾ آيم ۽ پوءِ پنهنجي غمگين حالت معلوم ٿيڻ
لڳيم. ڪنهن باز منهنجي پيتيءَ جي ڪڙي
پنهنجي چهنب ۾ ڪئي هئي ته اها ڪنهن نڪر
لي پئي، جيئن ڪڇون کي ڪندا آهن، اُنهيءَ لاءِ
ته منهنجو بعد ڪيري ڪاڍي وڃي. اُنهي پکيءَ
کي اهڙي عادت ابندي آهي ۽ اهڙي اٽڪل اٿس
لمام پري پنڌ کان پنهنجو شڪار سهي ڪري
و آهي. جيتوڻيڪ اهو مون کان نه وڏيڪ

لڪل هجي ۽ آءٌ به به انهيءَ ٿلهي لختي جي اندر
بند هوس.

سکوني ڪنيرائين جو آواز ۽ ٿڙڪو زياده تيز
لڳو ۽ منهنجي پيتي هيٺ مٿي اُڇلجڻ لڳي،
جيئن واچ واري ڏينهن ڪانيءَ تي لڳل نشان
جو لختو ڪندو آهي. مون کي پڌڻ ۾ پئي آيو
۽ ائين پئي ڄاتم ته باز کي ڪي ڏڪ به لڳا.
(مون کي پڪ آهي ته ائين هوندو جو باز کي
منهنجي پيتيءَ جو ڪڙو ڇهنب ۾ هو، سو اُڏامندي
پيتيءَ جا ڏڪ لڳندا هوندس) پوءِ اوچتو مون
پاڻ کي هڪڙي منٽ کان وڌيڪ عرصي تائين
ڪرندو ڏٺو، پر اهڙيءَ تيزيءَ سان جو منهنجو
ساهه ئي گهٽجي ٿي ويو.

ائين ڪندي پيتيءَ جي پاڻيءَ ۾ ڪرڻ جو
ٺهڪو ٿيو ۽ انهي اهڙو وڏو آواز ڪيو جو نايا گرا
نديءَ جي ڪرڻ جي ڪڙڪي کان به واڌو هو.
تنهن کان پوءِ آءٌ منٽ کن تائين ته اونداهيءَ ۾ هوس،
۽ پوءِ وري منهنجي پيتي اڀرو مٿي چڙهي جو آءٌ
دريءَ جي چوٽين کان روشنائي ڏسي سگهيس.
منهنجي بدن ۽ منهنجي سامان ۽ ڪشادو لوهه جو
پٽو جو مضبوطيءَ لاءِ چوٽيءَ ۽ تري ۾ چئن ڪنڊن
تي لڳل هو، تنهن جي بار کان منهنجي پيتي پاڻيءَ
۾ پنج ڇوت هيٺ وڃي پوءِ ترڻ لڳي.

مون کي ذهن ۾ اهو خيال آيو ۽ هاڻي ته اچي
توڙ جو باز منهنجي ٻيڙي ڪٽي اُڏاڻو هو ذهن کي
ٻ ٽي ٻيا باز پڻ ڀيا هئا، جن جي ڪري لاچار ٿي
هن مون کي ڪيرائي ڇڏيو ۽ پاڻ پنهنجي بچاءَ لاءِ
هنن کي سامهون آيو، جو هنن کي شڪار ۾
حصدار ٿيڻ جي طمع هئي. هي لوهه جا پتا
ٻيڙيءَ جي ٽڙن ۾ لڳل هئا سي تمام مضبوط هئا ۽
انهن جي ڪري ڪرڻ مهل ٻيڙيءَ جو وزن پورو
جهليو آيو ۽ پاڻيءَ جي مٿان لڳي ٻيڙي ٻوڙڻ کان
ٻيڙي بچي ويئي. انهي جا سبب سڏا هڪ ٻئي ۾
ڇڳا ڪتل هئا ۽ در ٽرماد ٽي ته ٽي ڦريو، ٻر هيٺ
مٿي اچي سگهيو ٿي، تنهن ڪري منهنجي ڪرڻي
اهڙي مضبوط هئي جو تمام ٿورو پاڻي اندر اچي
ٿي سگهيو. آءٌ مشڪلات سان پنهنجي هٿ مان
نڪتس، ۽ ٻوڙڻ جڳهه جي تختي کي ڪسڪائي
ڪيائين، جو هوا جي آڻڻ لاءِ رکيو ويو هو، جيئن
مٿي دکر ڪيو ويو هو، نه ته جيڪر آءٌ گهٽجي
مري وڃان ها.

انهي مهل ڪيترو ٿي گهوڙير ته پنهنجي پياري
گلر ڊال ڪلچ سان گڏ هجان، جنهن کان ڌار ٿي
هڪڙو ڪلاڪ مس گذريو هوم. انهي حالت ۾ آءٌ
چار ڪلاڪ ترايو پيو هوس. اها اميد ۽ خواهش

ٿي رکيم ته اجهو ٿو دم ڏيان. اهڙيءَ غمگينيءَ ۽ نااميديءَ ۾ پيٽيءَ جي هن پاسي هڪڙي قسم جي گسڻ جهڙو آواز مون کي ٻڌڻ ۾ آيو، جتي پيٽي جي ڪٽڻ لاءِ ڪنڊيا لڳل هئا. تنهن ڪانپوءِ سگهوئي مون ڄاتو ته پيٽي سمنڊ ڏي ڇڪبيو پئي وڃي. رکي رکي هڪڙي قسم جي ڇڪ تاڻ مون کي معلوم پئي ٿي، جنهن ڪري لهرون چڙهي منهنجون دريءَ جي چوٽين تي آيون ۽ آءٌ اونداهيءَ ۾ رهجيو ٿي ويس. انهيءَ ڪري ٿوري ڇوٽڪاري جي اميد منهنجي دل ۾ پيدا ٿي، اگرچ خيال ۾ ٿي آيم ته ڪيئن اها صورت وٺي سگهندي.

مون همت جهلي پنهنجي هڪڙي ڪرسيءَ جو سڪرو يا پيچ کوليو جو هيٺ ترواري تختيءَ سان لڳل هو. پوءِ جيڪو کسڪندڙ تختو مون تازو کوليو هو تنهنجي هيٺان وري اهو سڪرو ڏئي پيڙي ڇڏيو. پوءِ ٽپ ڏئي انهيءَ ڪرسيءَ تي چڙهيس ۽ ٽنگ کي ويجهو وات رکي وڏي آواز سان مدد جي لاءِ رڙيون ڪرڻ لڳس. جيڪي ٻوليون ايندڙيون هيم تن سڀني ۾ دانهون ڪيم. پوءِ جيڪو لڪڻ آءٌ ساڻ کڻندو هوس تنهنجي چهنب ۾ رومال ٻڌي ٽنگ مان ڪڍي، گهڻا ڀيرا هوا ۾ لوڏڻ لڳس،

انهي لاءِ نه ئي ڪا ٻيڙي يا ڪو جهاز ويجهو
هجي ته خلاصي ٿيڻ نه ڪو ڪمبخت انسان جهن
ٻيٽ ۾ بورائو پيو آهي.

هڪڙي ڪري سگهيس تنهن مان ڪو نه نتيجو
نه نڪتو، پر اهڙو صاف معلوم ٿي آيو نه منهنجي
ڪوئي پاڻي ئي مٿان هلندي هلي. ڪلاڪ کن
ئي اندر ٻيٽ تي جو پيو پاسو جنهن ۾ ڪنبا پيل
هئا ۽ درياءُ ڪنڊ هئون، سو ڪنهن سخت شيءِ
لي وڃي لڳو. مون کي ڊپ ٿيو نه اهو ڪو ٽڪر
آهي، جا لاءِ جو آءٌ ڏاڍو ڇاڇولجي ويس. ڪوليءَ
جي ڊڪ لي ٿلهي رسي لڳي جهڙو آواز جهڙيءَ
طرح ٻڌم ۽ ڪڙي مان لنگهي ۽ گسڻ جو آواز به
ڪن لي پيم. پوءِ ڏٺم نه ٽوري ڪان ٽورو ٽي
فوٽ مٿي درجي ٻڌرجي ڪڍي ويس.

تنهن لي ورپ نه مون پنهنجو لڪڻ ۽ رومال
ٻاهر ڪڍيو ۽ مدد جي لاءِ اهڙيون رڙيون ڪيم
جو آواز ني ويهي ٻيو. جواب ۾ ٽي پيا وڏي
رڙ ٻڌم، جنهن منهنجي دل ۾ اهڙي خوشي پيدا
ڪئي، جنهن جي فقط انهن کي خبر هوندي جن
کي اها ٽنندي هوندي. پوءِ پنهنجي مٿان ڌبڪو
ٻڌم ۽ ڪنهن ماڻهوءَ ٽنگ مان انگريزي ٻوليءَ ۾
وڏي سڏ ڇيو ته ”جيڪڏهن ڪو ماڻهو هيٺ

آهي ته ڳالهائي.“ مون ورندي ڏني ته ”آءٌ پاڻ انگريز آهيان جو ڪمبختيءَ جي ڪري هڪڙيءَ سخت مصيبت ۾ ڦاسي ويو آهيان، پلائي ڪري مون کي هن بند مان ڪڍو.“

انهيءَ ماڻهوءَ جواب ۾ چيو ”هاڻ تون سلامت آهين، جو تنهنجي پيتي جهاز سان قابو ٻڌل آهي. واڍو انهي دم تو اچي ۽ انهيءَ ٽنگ مان توکي جهڪي تو ڪڍي، جو اهو وڏو ٽنگ آهي.“ مون چيو ته ”انئين نه ڪريو، انهي ۾ گهڻو وقت لڳندو رڳو هڪڙو خلاصي پنهنجي آڱر ڪڙي ۾ وجهي پيتي سمنڊ مان ڪڍي جهاز تي آڻي ۽ پوءِ ڪپتان جي ڪوٺيءَ ۾ نئي. انهن مان ڪن مون کي اهڙيطرح ٻڪ ڪندو ٻڌي چالو ته آءٌ چريو آهيان. ٻين پي مون تي کليو. ڪنهن طرح سان مونکي اها ڳالهه خيال ئي ۾ نه پي آئي ته آءٌ هاڻي پنهنجي قد ۽ طاقت وارن ماڻهن ۾ آهيان. نيٺ واڍو آيو ۽ تورن ئي منٽن ۾ ڪارائيءَ سان چئن فوٽن چورس جيڏي دري ڪياءِ پوءِ هڪڙي ننڍڙي ڏاڪڻ اندر لنگهائي وڌائون، جنهن تي آءٌ چڙهي آس مٿان وري هنن مونکي جهاز ۾ آندو، پر آءٌ ڏاڍي ضعيف حال ۾ هوس.

خلاصي سڀ حيران ٿي ويا ۽ هزارين سوال

مون کان پڇڻ لڳا. جن جو مون جواب ڏنو ته
گهر ۾ ڪپتان، مسٽر ٿامس ولڪنسن، جو سچو ۽
لائق شراب شائق جو رهاڪو هو، تنهن سهي ڪيو
ته آءٌ بيهوش ٿيڻ تي آهيان، تنهن ڪري هو
هڪدم مون کي پنهنجي ڪوٺيءَ ۾ وٺي ويو ۽ اتي
مون کي دل جي قوت جو عرق پيارائين، جنهن
ڪري مون کي آرام آيو. پوءِ مونکي پنهنجي
هنڌ تي ڪٽي لڳايائين ۽ مون کي صلاح ڏنائين ته
”ٿوري ننڊ ڪر جو اهيءَ جي توکي گهڻي گهرج
آهي.“

جڏهن ورئي جاڳيس تڏهن پاڻکي بهتر حال ۾
ڏٺم. اهوي مهل رات جا اٺ لڳا هئا ۽ ڪپتان
ماني آڻڻ جو هڪدم حڪم ڏنو، جو ڇالاءِ ته مون
گهڻي وقت تائين نه کاڌو هو. هن مون سان
ڏاڍيون مهربانيون ڪيون ۽ چيائين ته حيران نه ٿي
۽ اجائي سجائي ڳالهه نه ڪر. جڏهن اڪيلا ٿياسين
تڏهن هن مون کي چيو ته هاڻ سفر جو بيان ڪري
ٻڌاءِ ۽ همر ڏي ته ڪهڙي طرح هيڏي ساريءَ
پيتيءَ ۾ بند ٿيئين.

مون چيس ته ”آءٌ پنهنجو سارو قصو اوهانکي
ٻڌايان ٿو، سو تحمل سان واهي ٻڌو.“ پوءِ انگلنڊ
مان نڪرڻ جي وقت کالوٽي هنجي ٻڌندي. مونکي

لِکڻ جي وقت تائين جيڪو احوال هو سو مون هن کي ڪري ٻڌايو. سچ هميشه سمجهه وارن ماڻهن جي دلين ۾ جاءِ نشين ٿئي ٿو، تنهنڪري هي ايماندار ۽ لائق شخص، جو موچاري علم ۽ تميز وارو هو، تنهن کي هڪدم منهنجي ڳالهه تي ويساه اچي ويو.

انهي کان پوءِ جيڪو سمنڊ جو سفر ڪيوسين سو تمام سٺائو هو. انهي جي مفصل بيان ڏيڻ سان آءٌ پڙهندڙ کي هلاڪ نہ ڪندس. جڏهن ڊائونس ۾ پهتاسين تڏهن آءٌ جهاز مان موڪلائي هليو ويس. اها سنہ ١٧٠٦ جي جون مهني جي ٽين تاريخ هئي. انهي سفر ۾ منهنجي ڇوٽڪاري کان پوءِ اٽڪل نو مهينا لڳي ويا هئا. مون ڪپتان کي چيو تہ ڀاڙي ڏيڻ تائين آءٌ پنهنجو سامان ضمانت ۾ ڇڏڻ گهران ٿو پر ڪپتان چيو تہ آءٌ ڪي بہ ڪين وٺندس. پوءِ ڏاڍي محبت سان هڪ ٻئي کان موڪلاسين ۽ منهنجي ڇوڻ تي هن انجام ڪيو تہ هو ريڊرف ۾ مون کي پنهنجي گهر اچي ڏسندو. مون پنج شلنگ ڏيئي هڪڙو گهوڙو ۽ هڪڙو سونهو ڀاڙي ڪيو. اهي پنج شلنگ مون ڪپتان کان اڌارا ورتا.

رستي تي هلندي گهر ۽ وڻ ۽ ڍور ۽ ماڻهو مون کي اهڙا ننڍڙا پي ڏسڻ ۾ آيا، جو مون ڀانيو

جهڙو وائوڙو ٿي
آهيان.
آءٌ اڄا للي پٽ ۾ اهو ڏٺو ٿي تير نه ڇڏي
هر لنهنجي لسمت ۾ ٻري کان هڪل ڏيئي پاسي
لتاڙي نه وڃالس ۽ متان لتاڙ ڪري هڪ ٻن
ـيڻ لاءِ ٿي جيوڻان
جو مٿو پيچي وڃان. جڏهن آءٌ پنهنجي گهر آهس، هو پڇا ڪون
ڪري ڪري مس للڙ ۽ منهنجي هڪڙي اوکر
اچي ڏر پٽيو ڏهن آءٌ ڪنڊ جهڪائي اندر لنگهيس
نه متان منهنجو مٿو سر ڏر کي لڳي. منهنجي زال
مون کي پاڪر وجهڻ لاءِ ڊوڙي آئي پر آءٌ هنجي
گوڏن کان به هيٺ جهڪي بيٺس، الهي خيال
کان نه متان هوءَ منهنجي واسي لائين پهچي نه سگهي.
ڏيءَ دعا گهرڻ لاءِ منهنجي اڳيان گوڏا کوڙي
اچي ليٺي پر جيسين هوءَ وري اٿي ليٺي ليسين
آءٌ هنکي ڏسي نه سگهيس، ڇالاءِ جو هيستائين
آءٌ پنهنجو مٿو ۽ اکيون سٺ فوٽن کان نه مٿي
ڪري سهڻ لي هري ويو هوس پوءِ آءٌ هڪڙ
هٿ هنجي ڇپلهه ۾ وجهي مٿي ڪرڻ لاءِ ويس
جيڪي نوڪر ۽ هڪ ٻه دوست جي گهر ۾ ه
لن لي آءٌ هنارمه سان نظر ڪرڻ لڳس، جڻ
هو ڳڏيءَ جيڏا ماڻهو هئا ۽ آءٌ ڪو ديو يا راڪا
هوس. مون پنهنجي زال کي چيو ته لو ڏاڍ

صرفي سان ٻي گذاريو آهي، ڇا لاءِ جو تو ٻالڪي
۾ ۽ پنهنجي ذيءَ کي بہ ناحق بک ماريو آهي.
مطلب تہ آءٌ اهڙي بي سبب هلت ڪرڻ لڳس جو
هنن سيني جو ساڳيو اهڙو خيال هو جهڙو ڪپتان
جو هو، جڏهن هن ٻهرين مونکي ڏٺو هو ۽
سمجهيائين تہ آءٌ ديوانو آهيان.

ٿوري وقت ۾ آءٌ ۽ منهنجي گهر جا ڀاتي ۽
دوست سڀ هڪ ٻئي کي پوري طرح سمجهي
وياسين، پر منهنجي زال مونکي سخت تاڪيد ڪيو
تہ وري ڪڏهن بہ سمنڊ جي سفر لئي متان وڃين،
پر منهنجي قسمت ئي ٻي طرح جي هئي ۽ تنهنکي
هوءَ روڪي نہ سگهي، جيئن پاڻهئي پڙهندڙ کي
هن ڪان پوءِ معلوم ٿيندو. انهي وچ ۾ آءٌ پنهنجي
نياڳي سفر جو ٻيو ڀاڱو پورو ڪريان ٿو.

